

BAHAR DÖNEMİ

TÜRK DİLİ DERS NOTLARI

1. HAFTA

Kompozisyonla İlgili Genel Bilgiler

İnsan her şeyden önce kendisi için yazmalıdır, iyi yazmanın biricik yolu budur.

(Gustave Flaubert)

İyi yazmak için tabii bir kolaylığa ve tecrübeyle öğrenilmiş zorluğa sahip olmak gerekir.

(Joseph Joubert)

Yazma yeteneğim olmadığını anlamam için on beş yılın geçmesi gerekti. Ne yazık ki kendimi yazmaktan alıkoyamadım: Çünkü geçen bu zaman içinde çok meşhur olmuştum.

(Robert Benchley)

- Kompozisyon kelime anlamıyla; herhangi bir konu veya alanla ilgili ayrı ayrı ***malzemeyi en uygun şekliyle bir araya getirmek***, birleştirmek, ***düzenlemek*** demektir.

Kompozisyon her ne kadar, öğrencilere yazı yazma alışkanlığı kazandırmak amacıyla verilen yazma ödevi, veya daha geniş anlamıyla; duyguların, düşüncelerin, olayların sözle veya yazıyla ifadesi olarak kullanılsa da sadece edebiyata ait bir terim değildir ve kullanım alanı da edebiyatla sınırlı değildir.

TANIM

Derslerdeki yazma çalışmasıyla dar bir tanıma sığdırdığımız kompozisyon, aslında sözcük anlamı olarak farklı parçaların bir araya getirilmesiyle oluşturulan bütünü ifade eder. Dilimize Fransızcadan geçen kompozisyon sözünün kökeni Latinceye dayanmaktadır. Latince “bir araya getirmek, birleştirmek, inşa etmek” anlamındaki *componere* sözünden gelişen *compositio(n-)* eski Fransızcaya geçmiştir (Chantrell, 2002: 109). Composition sözü Fransızcada “bileşim, beste” gibi anlamlarda kullanılırken Türkçede geniş anlamda “ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi”, dar anlamda ise “öğrencilere duygu ve düşüncelerini etkili ve düzgün bir biçimde anlatmaları için yaptırılan yazılı veya sözlü çalışma” karşılıklarındadır (TDK, 2011a: 1468).

Geniş anlamda kompozisyon hayatın her anında ve alanında kullandığımız araçların, aygıtların, taşıtların; paylaştığımız mekânların, üzerinden geçtiğimiz yolların, köprülerin; hatta yediğimiz yemeklerin, içtiğimiz içeceklerin yapılışında uygulanan ana yöntemdir. Örneğın bir cep telefonu yüzlerce parçadan oluşur. Birbirinden farklı yapıda ve işlevde yüzlerce parçanın bir araya getirilerek, birbiriyle uyum içerisinde, verimli ve yararlı bir biçimde çalışması sağlanarak bütünleştirilmesi ve bir iletişim aygıtına dönüştürölmesi bir kompozisyon örneğidir. Bir bina; özelliğine göre kum, taş, imento, demir, ahşap, cam gibi çeşitli malzemelerden oluşur. Ama bütün bu yapı malzemesini bir araya getirip üst üste yığmakla bina yapılamayacağı gibi dört duvar örüp kapısını, çatısını kapatmakla da işlevsel bir yapı ortaya konulamaz. Binayı kullanacak kişilere konforlu bir hayat sağlayacak, bunların arzu ve isteklerini karşılamalarına imkân verecek, işlevsel bir yapı ortaya çıkarabilmek için mimarından mühendisine, ustasından işçisine bütün görevlilerin çaba harcaması gerekir. Bütün bunlar bir amaç gözetilerek, bir planlama ve iş bölümü yapılarak malzemeyi en iyi bir biçimde değerlendirmekle mümkündür.

Kompozisyon, daha çok derslerde bir yazı uygulaması olarak kullanıldığından diğer alanlardaki anlamı ve yaşamdaki önemi üzerinde pek durulmaz. Kompozisyon; resim, müzik, heykel gibi sanat dalları ile çeşitli bilim dallarında parçaların bütünü oluşturacak bir düzende bir araya getirilmesi anlamına da gelmektedir.

Kompozisyonun bütününde bir düzen olması gerekir. Kompozisyonda düzen, yazı alanının kullanımından başlayıp düşüncelerin, duyguların, açıklamaların, gözlemlerin, saptamaların, örneklerin sıralanışına kadar kendisini göstermelidir. Ancak yukarıda değindiğimiz örneklerde olduğu gibi başarılı bir kompozisyon yazabilmek için yalnızca bunlar yeterli değildir. Kompozisyon yazma kuralları ve yöntemlerinin uygulanması sırasında biçim, yazım, noktalama, sözcük seçimi vb. bakımlardan da göz önünde bulundurulması gereken özellikler vardır.

Biçim açısından kullanılan kâğıdın kompozisyon yazmaya uygunluğu, yaklaşık olarak üstten 6 cm, alttan 2 cm, soldan 1 cm, sağdan 3 cm boşluk bırakılması, yazım kurallarına uyulması, noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılması gerekmektedir. Sözcüklerin gerçek ve mecaz anlamlarıyla kullanımlarına dikkat edilmesi, anlatım bozukluklarından ve cümle düşüklüklerinden kaçınılması başarılı bir kompozisyonun yazılması için gereklidir. Bir ders uygulaması olarak kompozisyonun el yazısıyla yazılması daha doğrudur. Ancak yazılar yayımlanmak üzere yayın kuruluşlarına gönderileceği zaman bilgisayarda yazmak gerekir. Bilgisayarda kelime işlemci programların “sayfa yapısı” seçeneklerine yukarıda verilen kenar boşluklarını girerek yazınızı yazabilirsiniz.

Kompozisyon yazmaya girişmeden önce kişilerde bulunması ve sürekli geliştirilmesi gereken bazı nitelikler vardır. Bu niteliklerden en temel olanı kişinin dil becerileri ve bilgi donanımıdır.

Dil Becerileri ve Bilgi Donanımı

Bebekler dünyaya gelişlerinden itibaren içinde bulunduğu toplumun dilini edinmeye başlar. Ancak son zamanlarda yürütülen bilimsel araştırmalar, bebeğin daha anne karnındayken ana dilini edinmeye başladığına ilişkin verileri ortaya koymaktadır. Dünyaya gözlerini açtıkları ilk andan başlayarak bebeklerin dil edinimi hızlı bir sürece dönüşür. Bu süreçte anne ve babasından, yakın çevresinden edindiği söz varlığı ve dili kullanma yeteneği gelişmeye başlar. Sözlü iletişim, yalnızca konuşmayla değil söylenilen ninnilerle, anlatılan masallarla da gelişir.

Okul çağına gelen çocukta ise dil becerileri yeni bir boyut kazanır ve yazı dili öğrenimi ile birlikte daha önce edinilen konuşma ve dinleme işlevlerine yazma ve okuma becerileri eklenir. Temelleri bebeklik döneminde atılan dil becerisi, yazmayı ve okumayı öğrenmeyle birlikte gelişir. Bir yandan dilin kurallı yazma ve konuşma becerileri edinilirken diğer yandan dağarcığa eklenen sözcüklerle kavrama, algılama ve anlatma yeteneği olgunlaşmaya başlar.

Dil becerisini geliştiren en önemli etkinlik okumadır. Yazıyı öğrenmekle başlayan okuma sürecinde binlerce sözcükle karşılaşan kişinin bir yandan söz varlığı genişlerken bir yandan da kişi, anlatım gücüne vâkıf olur. Bu süreçte anlamı bilinmeyen sözcükler için sözlüğe bakılması, sözcüklerin gerçek ve yan anlamlarının öğrenilmesine yardımcı olur. Okuma etkinliği, sözlükte birer madde olan sözcüklerin okunan metinlerle canlanmasını, bağlam içerisinde kazandığı anlamın kavranmasını sağlar. Böylece kişi, sözcüklerden anlatımda nasıl yararlanılacağını, doğru sözcüklerle etkili anlatımın nasıl sağlanacağını kavrar.

Yazma yeteneğinin geliştirilmesine okuma etkinliği büyük katkıda bulunur. Okunan her eser, dilin nasıl kullanılması gerektiğini somut bir biçimde ortaya koyan canlı bir örnektir. Kişiler okudukça başarılı örnekleri diğerlerinden ayırt etme yeteneğini de kazanır. Dili etkin kullanan, anlatımı güçlü yazarlar, yazmaya aday kişiler için birer örnek olurlar. Pek çok kişi, başarılı bulduğu örneklere öykünerek yazmaya başlamıştır. Ancak sürekli okuyarak ve yazarak kendisini geliştiren kişiler zamanla özgünleşir ve kendi tarzını oluşturur.

1. BİLGİ BİRİKİMİ

Üniversite eğitimiyle bir meslek için hazırlık yapılır, o mesleğin gerektirdiği birikim aktarılmaya çalışılır. Aydın insanın bilmesi gerekenler ise sadece kendi mesleğiyle, ilgi alanlarıyla, çevresiyle ve dönemiyle sınırlanamaz.

Kendisine yöneltilen hemen her soru için az çok söyleyecek sözlerinin olması beklenir. “Ben inşaat mühendisiyim, ülke sorunlarından, sosyal çevreden, spor faaliyetlerinden, trafikten ... **hiç** anlamam” demek aydın insana yakışmaz. Kişinin çevresine karşı duyduğu sorumluluk; onu araştırmaya, incelemeye ve öğrenmeye yönlendirir. Böylece bilgi birikimi için ilk adımlar atılmış olur.

Herhangi bir bilim veya sanat dalıyla ilgili özel araştırmalar ve deneyimler sonunda elde edilecek uzmanlık bilgisini saymazsak genel bir kültür sahibi olmak ve (sözlü veya yazılı) kompozisyonlar meydana getirmek için aşağıda sayılan etkinliklerin yapılmasında yarar vardır:

a) Okuma

Yazılı veya sözlü anlatım yeteneğini geliştirmenin en etkili ve en güzel yollarından biri, çok okumaktır. İlgi duyulan alanlarla ilgili gazeteleri, dergileri, kitapları... okumak insanı hiç şüphesiz, başkalarından daha bilgili kılacaktır. Bilhassa, sanat değeri taşıyan, okumaya değer, klasik kitapları, yazıları okumakla yazarının bilgi birikiminden, deneyimlerinden de yararlanmak mümkündür. Kişi ne kadar çok okursa dil ve anlatım yeteneği, düşünme yeteneği, bilgisi, duygu ve hayal gücü... o derecede gelişir.

Okuyan insan doğruyu yanlıştan, güzeli çirkinden, iyiyi kötüden daha kolay ve isabetli ayırt eder; kendisini, çevresini, insanları, dünyayı ... daha iyi tanır.

b) Kütüphanelerden yararlanma

Herhangi bir konuda ayrıntılı bilgiye sahip olmak; konuyu araştırmak, incelemek, öğrenmek, kısacası kendimizi daha iyi yetiştirmek için gidilecek yerlerin başında kütüphaneler gelir. “Ulusların kalkınmasında iki önemli kaynak başta gelir: Bunlardan biri, bilgi birikimlerinin toplandığı yer olan kütüphanelerdir; diğeri de yeni bilgilerin yöntemlerin araştırıldığı yer olan laboratuvarlardır. Kütüphanelerin sayısı ne kadar çoksa, içindeki kitapların sayısı duyulan gereksinmeyi tam olarak karşılayabiliyorsa, daha da önemlisi, oradan yararlananların sayısı ne kadar çok ise, o ülke o ölçüde kalkınmıştır.”

Günümüzün imkânlarıyla kütüphanelerden değişik şekillerde yararlanmak mümkündür: Klasik bir yol olarak, kitabı okur, işimiz bitince yerine koyarız veya kütüphaneye üye olarak kitapları ödünç alıp istediğimiz yerde okur, süresi içinde geri veririz. Yeni bir yol olarak internet aracılığıyla kütüphanelerin web sayfalarına girerek bilgisayar ortamına aktarılan kitapları inceleyebilir, yararlanılacak yerleri kendi bilgisayarımıza kopyalayabilir veya istediğimiz sayfaları yazdırabiliriz.

Okuyucuya daha kolay ve daha iyi hizmet verebilmek için kütüphanelerde -imkânlar ölçüsünde- bilgisayarlardan ve bilgisayar programlarından yararlanılmaktadır. Bugün kütüphanelerde yavaş yavaş ayrı bölümler açılarak CD kütüphaneleri oluşturulmaya başlanmıştır.

c) İnternette yararlanma

Akla gelebilecek hemen her alandaki ve her konudaki bilgiye internet sayesinde kolaylıkla ulaşmak mümkündür. Sanal kütüphaneler, on-line araştırma dergileri, internet ortamındaki kitaplar, dergiler, antoloji sayfaları... meraklıları için sadece birkaçıdır.

d) Bilgisayar programları ve CD (VCD, DVD)'lerden yararlanma

Bilgisayar programları kullanılarak ciltlerce kitapta yer alan bilgi, harita, resim veya belgeseller, filmler CD veya DVD'lere aktarılabilir. Etkileşimli (interaktif) olarak hazırlanan eğitim programlarıyla daha çok bilgiye, çok çabuk, çok ekonomik ve çok keyifli bir şekilde ulaşmak mümkündür.

e) Dinleme

Bir dersi, konferansı, açık oturumu, tartışmayı, sohbeti vb. dinlerken de çok şeyler öğrenmek mümkündür. Özellikle bir amaca yönelik yapılan dinleme; dinlemeye hazır durumda, dikkati konu üzerinde toplayıp, kavramaya çalışarak, duyguları kontrol edip not tutarak yapılacak olursa dinlemeden elde edilecek yarar daha da artacaktır.

f) Gözlem yapma

Başarılı bir kompozisyon oluşturma'nın temel şartlarından biri de gözlemdir. Çevrede olup bitenleri, varlıkları, nesneleri, tabiatı duyular aracılığıyla (bir anlamda) fark etmek, bunlardan yararlı sonuçlar elde etmek ve deneyimler kazanmak iyi bir gözlemle mümkündür. Sanatçıları diğer insanlardan ayıran önemli özelliklerden biri, bunların iyi bir gözlem yeteneğine sahip olmalarıdır. Onlar, bizim göremediğimizi, önemsemediğimizi, fark etmediğimizi hemen görürler. Çünkü onlar bakma ile görmeyi birbirinden çok iyi ayırırlar.

Üzerinde iyi gözlem yapmadığımız konuları veya eşyayı başkalarına anlatmak oldukça güçtür. Ömründe deniz görmemiş birine denizin ne olduğunu anlatabilmek ancak iyi bir gözlem sonunda mümkündür.

Gözlem yoluyla hayattan dersler almak, deneyimler kazanmak da ihmal edilmemelidir. Mesela, on dakika geciktiği için derse alınmayan arkadaşlarını gören öğrenciler, bundan kendileri için bir ders çıkarabilmelidirler.

g) Kesik (Kupür) biriktirme

Kesik (kupür); gazete, dergi vb. yerlerden kesilen yazılardır. Okunan gazetelerde, dergilerde ilgi çeken, daha sonra kaynak olarak kullanılabilecek türden haber, makale, fıkra vb. gibi yazılar kesilerek gereğinde konulara göre ayrı ayrı zarflarda veya dosyalarda biriktirilerek bir arşiv oluşturulabilir. “Ünlü bir yazara kendisini nasıl yetiştirdiğini sormuşlar, şöyle açıklamış: Okuduğum bir kitaptan beğendiğim sözleri not eder, bir zarfa koyarım; gazetelerden, dergilerden kestiğim yazıları bir başka dosyada saklarım. Zamanla bir hazine ortaya çıkar. Yazmaya oturduğum zaman benim için her şey artık hazırdır.”

h) Şiir defteri tutma

Şiir kitaplarındaki şiirler güzeldir. Ancak bazı şiirler vardır ki bize göre daha güzeldir, en güzeldir. İşte bu şiirlerin bir defterde toplanmasıyla hem güzel yazılar yazarak yazma alıştırmaları yapılmış olacak hem de duyguları en güzel şekliyle ifade yolları konusunda birikim kazanılacaktır.

ı) Günlük yazma

Herhangi bir olay, haber veya yorumla ilgili kişisel düşüncelerin sıcağı sıcağına, günü gününe bir deftere veya ajandaya düzenli olarak yazılması anlatım yeteneğinin geliştirilmesinde etkili yollardan biridir.

i) Özlü sözleri derleme

Yazılı veya sözlü anlatımda sözü uzatmamak, etkiyi artırmak, örnek vermek... için özlü sözler başlığı altında topladığımız atasözleri ve özdeyişlerden yararlanılabilir. Bu sözlerde uzun yılların deneyimi ve birikimi en veciz şekliyle ifadesini bulmuştur. Özlü sözlerin derlendiği kitaplar okunup (istenirse konularına göre) seçme yapılarak bir deftere yazılabilir. Böylelikle hem düşünce ufku genişletilmiş hem de yazı veya konuşma için malzeme de toplanmış olur.

- Yazmayı bilmek için okumayı bilmeli, okumayı bilmek için yaşamayı bilmeli. (Guy Debord)
- Yazmak, konu bütünlüğünü bölmeyen bir tarz konuşmadır. (Jules Renard)
- Herkesin kullandığı kelimelerle ama herkesten farklı yazmalı. (Colette)

YAZILI KOMPOZİSYON

İnsanlığın binlerce yıllık geçmişinde söylenmemiş söz kalmadığını anlatır *güneş altında söylenmemiş söz yoktur* deyişi... Tarihin çeşitli zaman dilimlerinde yaşanmış benzer olaylar karşısında aynı sözler söylenmiş olabilir, ancak bunlardan yazıya geçirilenler insanlığın belleğinde yer tutar. Yazıya geçirmede kullanılan kelimeler, insanoğlunun yüzyıllardır yararlandığı temel iletişim aracıdır. Kelimeleri; ihtiyaçlarımızı, anlatmak istediklerimizi anlatırken sözel olarak kullanmak ve düşüncelerimizi bu şekilde birine aktarmak hem kolay hem de hızlıdır; ancak, işin içine yazı girdiği zaman bu iletişim biraz daha karmaşık bir hâl almaktadır.

Yazının Önemi

Yazı, insanlık tarihinin en büyük ve en önemli buluşudur. **Yazı** sayesinde insanlık belleği ölümsüzleşmiş, binyılların bilgi birikimi yazıya geçirilerek insanlığın ortak paydası hâline gelmiştir. Yazıya dönüşmüş her bilgi, her düşünce, her duygu bütün insanlığın yararlanmasına sunulmuş demektir. Sözlü olarak anlatılan düşünceler, duygular da yazıya aktarıldığında kalıcılaşır. *Söz uçar, yazı kalır* (Latince *verba volant, scripta manent*), bu açık gerçeği ortaya koymaktadır.

Günümüzde ses ve görüntü kayıt olanaklarıyla sözlü ürünler de artık geleceğe ulaştırılabilmektedir. İnsanlar deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını paylaşarak, kendisinden sonraki kuşaklara aktararak hem yerel hem ulusal kültür değerlerine hem de evrensel kültüre katkıda bulunurlar.

Yazmak, insana özgüdür ve belirli bir bilgi birikimine, duygu yoğunluğuna ulaşan kişiler için insani bir gereksinimdir. Gündelik yaşamda dilekçe, öz geçmiş, rapor, seminer, teklif mektubu gibi yazıları işi gereği yazan insanoğlu; çeşitli konulardaki görüşlerini, deneyimlerini deneme, günlük, makale; hayal ve duygularını şiir, öykü, roman gibi ürünlerle yazıya döker.

Konu

Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum konu olarak adlandırılır (TDK, 2011a: 1475). Kompozisyonda ise üzerinde yazı yazılan her şey konudur. Bir özdeyiş, bir atasözü, bir deyim, birkaç dize, bir olay hatta bir sözcük konuyu oluşturabilir. Kompozisyon yazmak üzere bunlardan biri bir konu olarak verilebileceği gibi konunun doğrudan doğruya belirlenmesi de istenebilir.

Üzerinde kompozisyon yazmamız için bize bir özdeyiş, bir dize veya bir atasözü verilmişse öncelikle bununla ne anlatılmak istendiğini kavramamız gerekir. Bize verilenleri dikkatlice okumalı, düşünmeli ve yorumlamalıyız. Özdeyişte, dizelerde veya atasözünde geçen sözcüklerin gerçek anlamlarıyla mecaz anlamlarını göz önünde bulundurarak konuyu kavramaya çalışmalıyız.

Kimi zaman atasözündeki sözcüklerin hiçbirisi gerçek anlamıyla kullanılmamış olabilir. Örneğin *deve boynuz ararken kulaktan olmuş* atasözümüzde ne kendisine boynuz arayan ne de bu sırada kulağını yitiren bir deve vardır. Bu atasözüyle anlatılmak istenilen, elindekiyle yetinmeyip daha çoğunu isteyen elindekini de yitirebileceğidir. *Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak* **deyim**indeki gibi... Her ikisinin de konusu önce elindekinin değerini bilmek ve onu korumaya çalışmaktır.

Olgular, veriler, sorunlar da kompozisyonun konusunu oluşturabilir. Örneğin son birkaç yılın verileri göz önünde bulundurularak Türkiye'de işsizlik sorunu, atıkların yol açtığı çevre felaketleri, trafik kazalarının ülke ekonomisine zararları, bilinçsizce televizyon izlemenin çocukların yetişmesindeki olumsuz etkileri gibi hemen her konu kompozisyonun konusu olabilir.

Konunun Sınırlandırılması

Hiç kuşkusuz, yukarıda örneklendirilen konular bir kitapta, bir tezde, bir araştırmada ele alınabilecek kadar geniş kapsamlıdır. Aslında pek çok konu, çeşitli yönleriyle ele alındığında, verilerle desteklendiğinde geniş kapsamlı bir çalışmaya dönüşür. Oysa bizden istenilen birkaç sayfalık kompozisyon yazmamızdır.

İşte bu durumda konunun çerçevesinin belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Başarılı olabilmek için konuyla ilgili üzerinde durulacak noktaları önceden belirlemek gerekir. Konunun sınırlandırılması yalnızca kompozisyon yazmada değil, bütün çalışmalarda dikkate alınması gereken bir özelliktir. Çalışmanın derecesine, araştırma süresine, tasarlanan kapsama göre konu sınırlandırılmalıdır.

Örneğin sağlık konusunda bir kompozisyon yazmak, sona ulaşamayacak bir işe girişmektir. Bu kadar geniş bir konu, başarısız bir kompozisyonun yazılmasına yol açar. Sağlığın insan hayatındaki önemi, sağlıklı yaşamamanın koşulları, sağlığı korumanın yolları gibi daha dar kapsamlı konular, başarılı kompozisyon yazmanın adımlarından biridir.

Sınırlandırılan konunun hangi temeller üzerinde yükseleceği, dayanacağı görüşler ve düşünceler ile bu düşüncelerin hangi temel düşünce etrafında yoğunlaşacağı kompozisyon için buluş yapma aşamasını oluşturur.

KONU: Çevremizde neler
görüyoruz?

Ben çevremde çok şey görürüm. Yaşasın çevremiz. Çevremiz olmasaydı hiçbir şey göremezdik bence. O zaman Ufuk'u da göremezdik. Ufuk benim en iyi arkadaşım. Ufuk neler yazdı defterine bakıyorum. Öğretmenimiz hep arkadaşınızın defterine bakmayın der, ama şu anda bakmam lazım çünkü benim çevremde Ufuk'un defteri var. Ufuk benim arkadaşımdır. Ufuk salak değildir.

Çünkü arkadaşımıza salak demek ayıptır. Ayıp olmasa Ufuk'a salak diyebilirdik. Ama diyemedik. Bunun ayıp olduğunu öğretmenimiz öğrettiydi.

Öğretmenimiz bize hep öğretir. Ne güzel şeyler öğretir. Böyle bir öğretmenimiz olmasaydı biz ne yapardık? Okula gelmezdik. Tabi o zaman hemen sevinmezdik hemen çok üzülürdük. ('çok' sözcüğü araya sonradan sıkıştırılmıştır) Öğretmenimiz bize 'arkadaşlarınıza salak demek ayıptır' demişti. Ben de 'o zaman aptal demek ayıp değildir' dedim. Öğretmenimiz hepsi aynı dedi. Ben de "bu bilgi hayatta ne isimize yarayacak" diye sordum. Öğretmenimiz "Bu konu burada kapanmıştır" dedi. Ama kapanmamıştı tabi.

Ufuk defterine şunları yazmış: Ben çevremde neler görüyorum: Ağaçlar, evler, yollar, insanlar, kadınlar, kuşlar, taşlar, topraklar, kediler, köpekler, böcekler, bulutlar, annem. Gerçekten de Ufuk'un annesi hep çevresinde dolaşır. Sabah okula getirir, akşam eve götürür, derslerde de pencerenin önünde zıplayarak oğlunu görmeye çalışır.

Bence çok komik. Kafası bir görünür, bir kaybolur. Yazın pencere açıkken silgiyle kafasını vurmaya çalışırız. Ama havada durmayıp hemen düştüğü için vurmak çok zordur. Yani bunların dışında Ufuk'un gördüğü ilginç bir şey yok.

Çevremiz çok sıkıcı değil. Ben sanki görmüyorum ağaçları, evleri. Salak! Sana demedim, bu sayılmaz, ağaçlara dedim Ben çevremde hep değişik şeyler görürüm. Mesela geçen gün çevremde bir tane tavukadam gördüm. Tabi hemen arkadaş olduk. Çok ilginçti.

Ufuk'a anlattım ama Ufuk inanmadı çünkü o benim anlattıklarımın hiç inanmaz, bunu nereden biliyorum çünkü uzaylılara da inanmamıştı. “Bir kere, dedi, tavuktan adam olsa o zaman horoz adam olurdu” çünkü tavuktan adam olmazmış horozdan olurmuş. Ben de ona hayatında kaç tane tavukadam gördüğünü sordum. Hiç görmemiş tabi, ne konuşuyorsun o zaman? (Bu cümlemin sonundaki salak silinmiş, ama iyice bastırılarak yazılmış olsa gerek ki izi kalmış) Tavukadam gerçekten var, iste söyle bir şey! (Burada tavuk adamın temsili bir resmi var)

Tavukadamla geçen hafta, banka sinemasında tanistik. (Hâlâ var mı bilmiyorum, bizim çocukluğumuzda bankalar, sinemalarda çocuklar için çizgi filmler falan gösterirlerdi) İçerisi karanlık olduğu için diğer çocuklar onu göremediler tabi (Yalan!) Tavukadam harika bir insan. Diğer büyükler gibi insanın canını sıkıyor. Benim en iyi arkadaşım. Ufuk için salak dedi. Ayıp da olmamış oldu, çünkü o Ufuk'un arkadaşı değil.

Tavukadam çok güçlü, herkesi döverbilir. bu herkese, çevremde gördüğüm herkes dahil, bilmem anlatabildim mi? Bana dedi ki, “Eğer sana sinirlenen bir öğretmenin falan varsa, gelip onun kafasını kırayım, bacaklarını da koparmam elbette mümkün” dedi. Ben de ona “Teşekkür ederim, ama bana sinirlenen bir öğretmenim yok, öğretmenim beni çok sever bence, ben de onu severim. Onun bacaklarını ikiye ayırıp kafasını gaganla ezmene hiç gerek yok!”

Böylece is tatlıya bağlanmış oldu, ama tavukadam “sen gene de bir şey olursa haber ver, anında gelirim.” dedi. Ben de haber vereceğime söz verdim. Simdi bir şey olursa ve ben haber vermezsem tavukadama karşı çok ayıp olur.

Çevremizi tavukadamla birlikte gördüm. Ona Marstan gelen taşlarımı gösterdim, o da bana çokoprens ağaçlarını gösterdi. O kadar çok ki. Hepsinin ortasını açıp çukulatasını yalıyorsunuz, bisküvisini hiç yemiyorsunuz. Ufuk bunlara da inanmıyor. Bana dedi ki “Sen şimdi tavukadamin uçtuğunu da iddia edersin” dedi. Ben de tabi hemen, tavuklar uçar mı be, biz burada güvercinadamdan bahsetmiyoruz herhalde dedim. Böyle bir laf ettiği için ona salak demedim çünkü o benim arkadaşım Ufuk, “o zaman niye getirmiyorsun okula, bizi de tanıştır dedi. Yok ki gelsin” dedi. Ama tavukadam her gün lunaparka gittiği için okula gelecek vakti yok. Ayrıca kendisinden yok diye bahsedildiğini duyarsa Ufuk’a çok sinirlenir.

Bu ona inanmayan başkaları içinde geçerli olur. O zaman yumurtasını getir dedi.

Sanki tavukadam bütün gün aptal aptal ortalıkta dolaşıp yumurtluyor. Tavuklarla tavukadamları birbirine karıştırmamalıyız. Çünkü hangisini kesemeyiz. (Birbirine karıştırırsak hangisini keseceğimizi bilemeyiz demek istiyor)

Çevremizde neler gördük? Ufuk gibi biz de çevremizde kuş gördük, ama biz gittik konuştuk. Göç eden kuşlar artık havalar ısınmaya başladığı için geri dönüyorlar. Onlara keşke dönmeseydiniz, çünkü havalar gene soğuyacak dedim. Onlar da bana belki bu yıl soğumaz bir umut dediler. Yaz bitmezse gerçekten çok iyi olur. Çünkü yaz bitince okullar açılır. Ama yaz tatilindeyken çevremde okulu görmüyorum. Tabi hemen okulumu özlüyorum. En çok da öğretmenimi özlüyorum.

Yararlandığımız kaynaklar: Çevremiz, büyüklerimiz, öğretmenimiz, tavukadam.

(Son olarak bir ekleme yapmak istiyorum: Ufuk bir salaktır!!!)

SELÇUK ERDEM

Ana ve Yardımcı Düşüncelerin Belirlenmesi

Konunun belirlenmesinden sonra yazımızın **ana düşüncesini** ve bu düşünceyi destekleyecek, açıklayacak, geliştirecek **yardımcı düşünceleri** bulma adımının atılması gerekmektedir. Ana düşünceyi ve yardımcı düşünceyi belirleme işi, yazmaya başlamadan önce düşünce, görüş ve duygu üretme aşamasıdır. Kişinin kazandığı bilgi donanımı temelinde gözlemlene, yorumlama ve araştırmaya dayalı olarak konuyla ilgili özgün düşünceler üretmesidir.

Konu ortak olduğu hâlde ana ve yardımcı düşünceler bireyseldir. Bu bakımdan konu ile ana düşüncenin birbiriyle karıştırılmaması gerekir. Üzerinde kompozisyon yazılması istenilen bir konuda herkes farklı bakış açısına ve düşünceye sahip olabilir. Gündelik yaşamdaki olaylar karşısında, kişilerin farklı düşünce ve duygulara sahip olması gibi verilen bir konuda herkesin farklı düşünce ve bakış açısına sahip olması da doğaldır. Önemli olan bu farklı bakış açısı ve yaklaşım çerçevesinde özgün bir düşünce üretebilmektir.

Ana düşünce ve yardımcı düşüncelerin belirlenmesi aşaması, âdeta bir beyin fırtınasıdır. Bu aşamada konuyla ilgili düşüncelerimizi, duygularımızı, sezgilerimizi maddeler hâlinde yazıya geçirebiliriz. Örneğin *görgülü kuşlar gördüğünü işler, görmedik kuşlar ne görsün ki ne işler* atasözü üzerine bir kompozisyon yazmaya girişmiş olalım. Öncelikle, bu atasözünün konusunun *eğitim* olduğunu belirleriz. Ancak atasözünde işlenen düşüncede, genç kuşakları eğitirken örnek olmanın önemi vurgulanmaktadır. Bu düşünce çevresinde konuya bakış açımızı şöyle belirleyebiliriz: *Çocuğumuzun nasıl bir insan olmasını istiyorsak biz de öyle davranmalıyız*. Bu bakış açısı bizim konu ile ilgili ana düşüncemizi oluşturur. Konuyla ilgili aklımıza gelen düşünceleri bu bakış açısı çerçevesinde artık sıralayabiliriz:

1. *Eğitim öncelikle ailede başlar.*
2. *Bebek dünyaya geldiği andan itibaren ana babasını kendisine rol modeli olarak seçer.*
3. *Bebek ana babasını taklit ederek konuşmaya başlar.*
4. *Çocuğun davranışlarının oluşmasında ana babasının davranışları belirleyicidir.*
5. *Ana baba, olaylar karşısında nasıl tepki veriyorsa çocuk da aynı tepkileri verir.*
6. *Ana babanın alışkanlıkları, çocuğun bu alışkanlıkları edinmesinde ve içselleştirmesinde etkindir.*
7. *Ana babanın aile bireylerine, komşularına, iş arkadaşlarına gösterdikleri saygı, sevgi ve ilgi, çocuğun kendi arkadaşlarına, büyüklerine göstereceği saygı, sevgi ve ilgiyi belirler.*
8. *Ana babanın veya diğer aile bireylerinin kötü alışkanlıkları varsa bu durum çocuğun da benzer kötü alışkanlıkları edinmesine yol açabilir.*
9. *Ana babanın, diğer aile bireylerinin kullandığı kaba sözler çocuğun diline de yerleşir.*

Kuşkusuz, yukarıda sıraladığımız düşüncelere eklenecek başka düşünceler de bulunabilir. Sıralanan bütün bu düşünceleri dikkatlice gözden geçirmeli, benzer olanları bir araya getirerek tekrarlardan kaçınmalıyız. Buna göre yukarıda sıraladığımız düşüncelerden 4 ve 5, 6 ve 8, 3 ve 9 birbiriyle az çok benzerlikler göstermektedir. Bu yardımcı düşünceleri bir araya getirerek bir düzenleme yapabiliriz:

1. *Eğitim öncelikle ailede başlar.*
2. *Bebek dünyaya geldiği andan itibaren ana babasını kendisine rol modeli olarak seçer.*
3. *Bebek ana babasını taklit ederek konuşmaya başlar; ana babanın ve diğer aile bireylerinin kullandığı kaba sözler çocuğun diline de yerleşir.*
4. *Çocuğun davranışlarının oluşmasında ana babasının davranışları belirleyicidir.*
5. *Ana babanın iyi veya kötü alışkanlıkları, çocuğun bu alışkanlıkları edinmesinde ve içselleştirmesinde etkindir.*
6. *Ana babanın aile bireylerine, komşularına, iş arkadaşlarına gösterdikleri saygı, sevgi ve ilgi, çocuğun kendi arkadaşlarına, büyüklerine, içinde bulunduğu çevreye göstereceği saygı, sevgi ve ilgiyi belirler.*

Kompozisyon yazmaya başlarken ana düşünce ile yardımcı düşünceleri belirlemek, konu ile ilgili buluşlar yapmak, kompozisyonun planı ile ilgili verileri ortaya koymaktır.

Mehmet Kaplan'ın *Hisar*
dergisinin, *1972 Mayıs*
sayısında yayınlanan
Kompozisyon
adlı yazısı

Öğrencilerin imtihan kâğıtlarını okuyorum. Çoğunda bir yığın bilgi var, fakat konu ile ilgisi yok ve karmakarışık. Kompozisyon işte bunların zıddıdır. Çeşitli konularda düzensiz bir yığın bilgiye sahip olmak yeterli değildir. Öğrenci herhangi bir konuda lüzumlu ile lüzumsuzu seçebilmeli, fikirlerini bir sıraya koymasını öğrenmelidir.

Karışık bir taş, demir ve cam yığını bir araya geldi mi, bir mimari eser vücuda gelmez. Yapı için elbette buna benzer malzemeye ihtiyaç vardır. Fakat mimari, her şeyden önce, bir düzendir. Her taş bir planın içinde yerli yerine konulunca bina göklere yükselir ve bir saadetin şarkısını söyler.

Batı dillerinden alınan kompozisyon kelimesi, çeşitli şeylerin düzenli olarak bir araya getirilmesi manasını taşır ve çeşitli sahalarda musikide, resimde, mimaride ve edebiyatta kullanılır. Kelimenin çeşitli sahalara tatbiki de gösteriyor ki, kompozisyon muhtevadan, yahut malzemedan ziyade, onların bir araya getirilişi ile ilgilidir ve bu çok mühim bir şeydir.

Tabiat ve hayat, insanoğluna şekil vererek güzel ve faydalı eserler vücuda getirilebileceği muazzam bir malzeme deposudur. Resim mi yapmak istiyorsunuz? Dünyada renkten boyadan çok ne vardır? Hakiki bir ressam konu bakımından da bir sıkıntı çekmez. Bütün tabiat ve hayat işlenecek konu ile doludur. Mühim olan, herhangi bir konu etrafında bir renk kompozisyonu vücuda getirmektir.

Sanatçının tabiata ilave ettiği şey, yeni bir düzendir.

Sesler, taşlar, kelimeler ve fikirler için de durum aynıdır. Dünyada bir yığın çalgı aleti ve ses çeşidi vardır. Bunları gelişigüzel bir araya getirirseniz, sadece gürültü çıkarmış olursunuz.

Musiki çeşitli sesler arasında güzel bir düzen kurmaktır. Yahya Kemal, şiiri bir “kelimeler istifi” olarak tarif eder. Güzel bir mısrada, kelimenin yerlerini değiştirdiniz mi, derhal büyüü kaybolur.

Öğrencilere çeşitli örnekler vererek dizi, sıra, istif veya düzenin emniyetini anlatmak lazımdır. Düşünce karışıklığının önüne ancak böyle geçebiliriz.

Aslında her insan duyar, düşünür ve etrafında olanları fark eder. Fakat bunlar bizim içimize karmakarışık olarak girer. Her insan bir duygu, düşünce ve intiba deposudur. Konuşur veya yazarken, içinde bulunulan duruma göre, bu depolanan bazı şeyleri seçer, cümle hâline getiririz. Eğer onlar arasında bir bağ kuramazsak, yazılan veya konuşulan şeyler, başkalarına saçma gelir. Saçmak ile ilgili olan saçma kelimesi, düzenin zıddıdır. Nazım, nizam, tanzim ve muntazam kelimeleri de birbirinin akrabasıdır. Tanzim edilmiş her şeyde şiire yakın bir taraf vardır. Bir manav dükkânı veya vitrin tanzim edilince göze güzel görünür.

Nizam deyince akla asker veya ağaç dizisi gibi basit bir düzen gelmemelidir. Tabiatın yarattığı canlı varlıkları, nebat ve hayvanları yakından incelerseniz, teferruatına kadar işlenmiş bir nizam görürsünüz. Çiçek, kelebek, kuş, balık, hatta bazı madenlerdeki renk ve şekil ahengi hayret vericidir. Bütün varlık açık veya gizli bir nizama dayanır. “Güneş manzumesi”, “yıldızlar cümlesi” deyimleri bir gerçeğe tekabül eder. İlim kâinatın nizamını keşfe çalışır.

Öğrencilerde nizam fikrini uyandırabilmek için, ilimlerden de faydalanılabilir.

Sosyal hayatta nizamın ehemmiyetini gösteren aktüel bir konu vardır: Trafik! Vasıtalar düzenli bir şekilde hareket ederse, caddelerde hiçbir karışıklık olmaz. Hayat canlı bir şekilde akar gider. Düzene uymayanlar tarafından yol tıkanır, herkesin canı sıkılır. Fakat insan, kafasının içinde bir nizam tesis edemezse, dışarıda onu nasıl kurabilir? Kompozisyon derslerinin gayesi öğrencilere kendi duygu ve düşünce dünyalarına bir çeki düzen vermektir.

Kompozisyonda Plan

Fransızcadan alıntı olan *plan* “bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen” anlamındadır (TDK, 2011a: 1932). Kompozisyonda plan, konunun nasıl ve ne ölçüde işleneceğinin; görüşlerin, düşüncelerin hangi sırayla ele alınacağına adımlarıdır. Plansızlık her işte olduğu gibi kompozisyonda da düzensizliğe, dağınıklığa sonuçta da başarısızlığa yol açar. Plan, yazacaklarımızı belirlememize, önem derecesine göre sıralamamıza yardımcı olur. Planlama ile gereksiz ayrıntılardan, tekrarlardan kaçınırız.

Plan Türleri

Konunun özelliğine, işlenecek ana düşünce ve yardımcı düşüncelerin niteliğine, kullanılacak örneklerle, anlatım biçimine göre kompozisyon yazmada üç tür plan uygulanabilir:

- Olaya dayalı plan
- Düşünceye dayalı plan
- Duyguya dayalı plan

Bir veya birkaç olayı konu edinen yazılı anlatım türlerinde *olaya dayalı plan* uygulanır. Bu tür planlarda olaylar, gerçekleşme anına ve sebep sonuç ilişkisine göre yazı içerisinde değerlendirilir. Ancak olaylarla anlatılanlar arasında bir bağ kurulmalı, ana ve yardımcı düşüncelerle olaylar bütünlük göstermeli, birbirini desteklemelidir. Bu tür planlarda genellikle kişi, yer, zaman, olay ve bir ileti aranır. Sanatsal yazıların yanı sıra anı, gezi, günlük gibi düşünce yazılarında uygulanan bu plan, herhangi bir soruna veya olguya değinirken de kullanılabilir. Özellikle yaşanmış, tanık olunmuş olaylardan düşüncelerin desteklenmesinde yararlanılabilir. Ancak bu durumda düşüncelerle olayların bütünleşmesi gerekir.

Bakış açısının egemen olduğu, düşüncelerin işlendiği, kavramların ve sorunların tartışıldığı yazılarda *düşünceye dayalı plan* uygulanır. Konunun ele alınışında esas düşüncedir. Bir sav, çeşitli düşüncelerle desteklenerek açıklanmaya çalışılır. Düşüncelerin birbirini destekleyecek ve birbiriyle çelişmeyecek nitelikte olması, bir bütünün parçalarını oluşturması gerekir. Düşüncelerin ele alınışında **tümevarım** yöntemi uygulanabileceği gibi **tümdengelim** yöntemine de başvurulabilir. Her iki yöntemde de planın aşamaları bütünlüğü bozmamalı, düşünceler ve kanıtları bir düzen içerisinde yer almalıdır. Bu tür planlarda konu, ana düşünce, yardımcı düşünceler, bakış açısı gibi ögelere yer verilir.

Makale, konferans, araştırma gibi bilgilendirici metinlerin hazırlanmasında düşünceye dayalı plan uygulanır.

Belirli nesne, olay veya bireylerin iç dünyamızda uyandırdığı izlenimlerin, heyecanların egemen olduğu, betimlemelerimizin yer aldığı yazılar *duyguya dayalı plan* ile yazılır. Duyguların egemen olduğu yazılarda, karşılaştığımız olayların hayal dünyamızda bıraktığı izler, bizde uyandırdığı düşünceler egemendir. Olaylar karşısında insanların tavırları, tepkileri farklı olduğu gibi duyguları da farklıdır. Bir olay kimilerini duygulandırırken kimilerinde hiçbir iz bırakmaz. Önemli olan kompozisyonda bu duyguların okuyucuda iz bırakacak bir biçimde işlenmesidir. Yazının sonuna doğru duyguların yoğunluğunun artırılarak okuyucunun etkili bir sona hazırlanması, kompozisyonun başarıya ulaşmasını sağlar.

Planın Bölümleri

Bir düzen içerisinde tasarlanan ve planlanan yazılar *giriş, gelişme ve sonuç* bölümlerinden oluşur. Bu bölümler kompozisyonda başlıklarla ifade edilmez, ancak uygulanan plan ile okuyucu konunun sunuluşundan tartışılmasına ve ana düşünceye ulaştırılmasına kadar âdeta bir yolculuğa çıkarılır.

Giriş, yazının başlangıç bölümüdür. Konunun ana hatlarıyla ele alındığı bu bölüm, özellikle düşünceye dayalı yazılarda kısa tutulur. Sorunun ortaya konuluşunda, belirlenen yardımcı düşüncelerden okuyucunun ilgisini çekecek olanı burada ele alınır. Giriş bölümünün olabildiğince etkili yazılması, okuyucuyu yazıya bağlayacaktır. Bu nedenle, kompozisyonun başarısında giriş bölümünün payı büyüktür.

Olaya dayalı planlarda giriş bölümüne serim de denir.

Yazıya öyküleme yaparak başlamak okuyucunun ilgisini çekebilir. *Okumak* başlıklı denemesine Hasan Âli Yücel (TDK, 2011b: 60) şöyle başlıyor:

Kültürü çok geniş değerli bir dostum geçen gün bana diyordu ki:

- Artık benim için yeryüzünde bir tek eğlence kaldı: Okumak. Ne içkiden ne danstan ne toplanmalardan hiçbir şeyden tatlı bir duygu alamıyorum. İnsanlardan kaçan yabani bir mahluk oldum.

Bu duyuş, belki bir sinir bozukluğundan geliyor. Yalnız doğru bir tarafı var ki o da bu dostumun her tatlı duyguya karşı taş gibi donuk ve soğuk kaldığı hâlde okumaktan kendini alamamasıdır. Demek kültürlü bir insan için; düşünen, anlayan, öğrenmek isteyen bir kimse için her eğlence geçebiliyor, yalnız okumak kalıyor.

Öyle ise okumak nedir, nasıl bir iştir ki böyle sürekli ve kolay ölmeyen bir tadı var?

Yazar anlattığı bu kısa olayla konuya giriş yaparken bir soru ile okumanın ne olduğunu tartışmaya açıyor. Böylece okuyucuyu bir soru ile yazıya bağlayarak gelişme bölümüne geçiyor.

Bir alıntı ile yazıya başlamak da sıkça başvurulan yollardan biridir. Mehmet Kaplan devleti ele aldığı yazısına başlığın hemen altında yer verdiği bir Türk atasözü ile söze giriyor ve alıntıyla başlayan bu giriş yine bir soru ile gelişme bölümüne geçişi sağlıyor (TDK, 2011b: 232):

Ya devlet başa ya kuzgun leşe.

Atasözleri gerçekçidir. Sınırlı da olsa bir gerçeği apaçık belirtirler. Yukarıdaki sözde devlet kelimesi, politik ve sosyal bir mana taşımaktan ziyade zorla ulaşılan yüksek mevki, saadet manasına gelir. Devlet kurucularının içten hangi duygu ile hareket ettiklerini nereden bilebiliriz?

Yazıya doğrudan doğruya bir soru ile başlamak da mümkündür. Suut Kemal Yetkin *Canım Kitap* başlıklı denemesine bugün de karşılaşılabildiğimiz bir soru ile başlıyor (TDK, 2011b: 139):

“İssız bir adada yapayalnız yaşamak zorunda kalsanız hangi romanları yanınıza alıp götürürsünüz?” sorusu bir zamanlar Fransa’da anketçilerin pek boşlandığı bir konuydu. Bu romanlar anketçisine göre ya Fransız ya da dünya edebiyatından alınırdı.

Bu tür girişler okuyucuyu yazının içine çeker ancak okuyucunun ilgisini sürekli kılabilmek, yazının gövdesini oluşturan gelişme bölümünde izlenecek yola bağlıdır.

Yazıya ilgi çekme bölümü olan giriş, çoğu kez bir paragraftır. Bazen iki, üç paragraf da olabilir.

Gelişme, konunun türlü yönlerden açılıp genişlediği, zenginleşip olgunlaştığı bölümdür. Yardımcı düşünceler bu bölümde ele alınır. Konuyu açık ve anlaşılır bir biçimde çeşitli yönleriyle ortaya koyacak yardımcı düşünceler, okuyucuyu ana düşünceye adım adım ulaştıracak birer basamak niteliğindedir. Bu bakımdan her kompozisyonda gelişme bölümünün uzunluğu değişir. Yardımcı düşüncelerin sayıca fazla olduğu konularda gelişme bölümü de buna göre uzun olur. Yardımcı düşüncelerin ayrı ayrı paragraflarda işlenmesi uygun bir yöntemdir. Konuyla ilgili örnek verilecekse yeri gelişme bölümüdür.

Şiirsiz Dünya Hayali adlı yazısına Victor Hugo'nun bir sözüyle başlayan Peyami Safa, gelişme bölümünde konuyla ilgili düşüncelerini sıralayarak, bu düşüncelerini pekiştirecek örnekler getirerek gelişme bölümünü oluşturuyor (TDK, 2011b: 83-84):

Güzel sanatların ölümü estetiğin, psikolojinin ve felsefenin de hayatını tehlikeye sokacaktır. Baştan başa maddeye bağlı bir değerler sistemi içinde ahlâkın uğrayacağı inkılâp, dostluğu bir alış veriş, aşkı bir cinsî ticaret, aileyi -kalırsa- bir şirket hâline sokacak, bütün hayır ve fazilet duygularını, merhamet ve şefkati ortadan kaldıracaktır.

Dünyamızın böyle bir geleceğe doğru yöneldiği korkusunun veya ümidinin değeri var mıdır?

Sırf tabiat ve madde planına irca edilmiş bir insan hayatı bir hayvan hayatı olur. Aradaki fark, hayvanın tabîî sevkî (iç güdüsü) yerine tekniğin kaim olmasıdır. O zaman insanı “teknik bir hayvan” diye tarif etmek lâzım gelecektir.

İnsan daha demir devrinde iken silâhının kabzasına kuş ve çiçek resimleri kazıyordu. Bu süs faydasızdı. Silâhın atım ve isabet gücünü artırmıyordu. Ancak silâhı atanın manevî gücüne bir şey kattığı için süsün faydalı olduğu söylenebilir. Fakat bu faydanın şartı insanın güzellikten zevk almasıdır. Yani güzellik duygusu faydadan önce gelmektedir. İnsanı hayvandan ayıran fark da budur. İnsanın ilkel davranışlarında da faydayı aşan bir idealin hâkimiyeti göze çarpıyor. Güzelliğe karşı bu meyil zamanımıza kadar, en büyük sanatları yaratarak devam etmiştir. Bugün en maddî ihtiyaçlara cevap veren endüstri mamullerinde bile kendine göre bir zarafet arıyoruz. Estetik duygu maddî hayatımızın her parçasında saltanat sürmektedir. Suyu bile zarif bir bardaktan içmeyi tercih ediyoruz. Güzelliğinden tecrit edilmiş bir dünyada insanın yaşama ve yaratma zevkini kaybedeceği, bu yüzden teknik icatlardan aciz kalacağı muhakkaktır. Çünkü bu icatlar da hayale muhtaçtırlar. İnsan muhayyilesini kurutan bir teknik bindiği dalı kesmeye mahkûm demektir.

Olaya dayalı yazılarda gelişme bölümüne düğüm de denir.

Sonuç, yazının bitiş bölümüdür. Giriş bölümünde ortaya konulan, gelişme bölümünde çeşitli düşüncelerle açıklanan konuda son söz, bu bölümde söylenir. Hiçbir yoruma meydan vermeyecek biçimde açık ve anlaşılır yazılır. Düşünceye dayalı anlatımlarda bu bölüm, ana düşüncenin ifade edildiği yerdir.

Sonuç, olaya dayalı anlatımlarda çözüm olarak da adlandırılır.

Hasan Âli Yücel, giriş ile ilgili bilgiler verdiğimiz bölümde alıntıladığımız *Okumak* başlıklı yazısını şu sözlerle sonlandırır:

Yalnızlıkta, dost ve arkadaş yokluğunun yerini ancak kitap tutabilir. Bulabildiğiniz kitabı yazan, sizin bu tek başına kaldığımız anda konuşabileceğiniz tek arkadaş değil midir? Yazık okumaya alışmamış, onun tadını alamamış olanlara. Onlar, ıssız bir âlemde, yapayalnız yaşayan mabkûmlardır.

Duyguya dayalı anlatımlarda ise gelişme bölümünde içten gelenler ele alınırken okuyucu giderek artan bir duygu yoğunluğu içerisinde sonuç bölümüne ulaştırılır.

İstanbul üzerine duygularını *Buzlu Camın İstanbul'u* başlığıyla dile getiren Sezai Karakoç, sorularla başladığı yazısının gelişme bölümünü İstanbul ile ilgili duygu ve düşünce yoğunluğu ile sürdürüyor. Sonuç bölümünde ise yazının başlığındaki “buzlu cam” araya giriyor ve bir duygu yoğunluğu ile yazı sona eriyor (TDK, 2011b: 359-360):

İstanbul'un farkında mıyız?

İstanbul'un bir deniz gibi bangi fikri, bangi aşkı, bangi anlamı, bangi rüyayı meddücezirlelendirdiğinin farkında mıyız?

Fatih, Şehzadebaşı, Bayazıt, Süleymaniye, Sultanahmet, Ayasofya, Nuruosmaniye Camileri, Yenıcamı, Yeraltı Mescid-i Şerifi, Kapalıçarşı ve Mısır Çarşısı, Topkapı Sarayı ve Galata Kulesi... Cami önlerinde canlı ve kanatlı mümin yüreklerinin katırı bâlinde güvercinler. Bu güvercinler denizlerin karaya mesajlarıdır. Bir caminin önünde birden kalkan güvercinlerin yerden bir metre yukarıda bir denizi bavalandırdıklarını, sırtlarında küçük bir Akdenizi taşıdıklarını görür gibi olmaz mıyız?

İstanbul'da deniz yumuşak bir anne gibidir. Bir elhamradır İstanbul'da deniz. Denizlerin elhamrası, güzel Helenası. Deniz İstanbul'da çıkartma yapmak için kıyıya koşan İkinci Dünya Savaşı askerleri gibi değil, bir anda bir yeri kaplayan Alman paraşütçüleri gibi değil, sırtlarına en yeni bir hümanizma yüklü Arap atları gibi karalara yürür. Deniz İstanbul'da sonsuza açılan kapıdır. Herkes koşar, derdini, sırrını ona söyler. İçini ona boşaltır. O, bütün hüznün biçimlerini alır ve "bilinmeyen"e iletir. Onda "Gaib"e söz söylenir. Bütün yitikler ondadır. O, bir telgraf gibi, sözleri alır ve istenilen yere, mümkününden sonrasına ulaştırır. Her İstanbullunun denizle ayrı bir konuşma, ayrı bir buluşma tarzı vardır. İstanbulluların gençleri ayrı yerde, yaşlıları ayrı yerde denize randevu verirler.

İstanbul, kurulduğu günden çağımıza kadar, hep bir medeniyetin, batta batıya karşı doğunun sözcüsü, yuvarlak masası ve kürsüsü olmuştur. İstanbul'u çıkarınız; dünya tarihini yeniden yazmak gerekir. Tarih kalmazdı daha doğrusu. Dünya başka bir dünya, insan başka bir insan olurdu.

Her büyük şehir bir insan şeklinde düşünülürse, her bâlde en aydınlık yüzlüsü, en sevimlisi, en derini, en cazibi İstanbul olurdu.

Biz, İstanbul'u İstanbul olmaktan çıkarmak istedik. İstanbul'u mesajsızlandırdık. Onu, herhangi bir büyük şehir yapmak için elimizden ne gelirse yapıyoruz. İstanbul'u İstanbulsuzlaştırıyoruz.

Çeşmelerin suyu akmaz. Duvarlarındaki yazıları kimse okuyamaz. Öyle camileri vardır ki cami olarak kullanılmaz. Gittikçe İstanbul'la aramıza buzlu bir cam giriyor. Biz onu anlayamıyoruz, o bizi. Ve görüşemiyoruz.

Okuyucunun üzerinde en çok etki bırakan bölüm sonuçtur. Yazımızda son sözümüzü söyleyeceğimiz bu bölümü elden geldiğince etkili bir anlatımla yazmak, sözcükleri yerli yerinde kullanarak ana düşüncemizi ifade etmek gerekir.

BAŞLIK BULMA

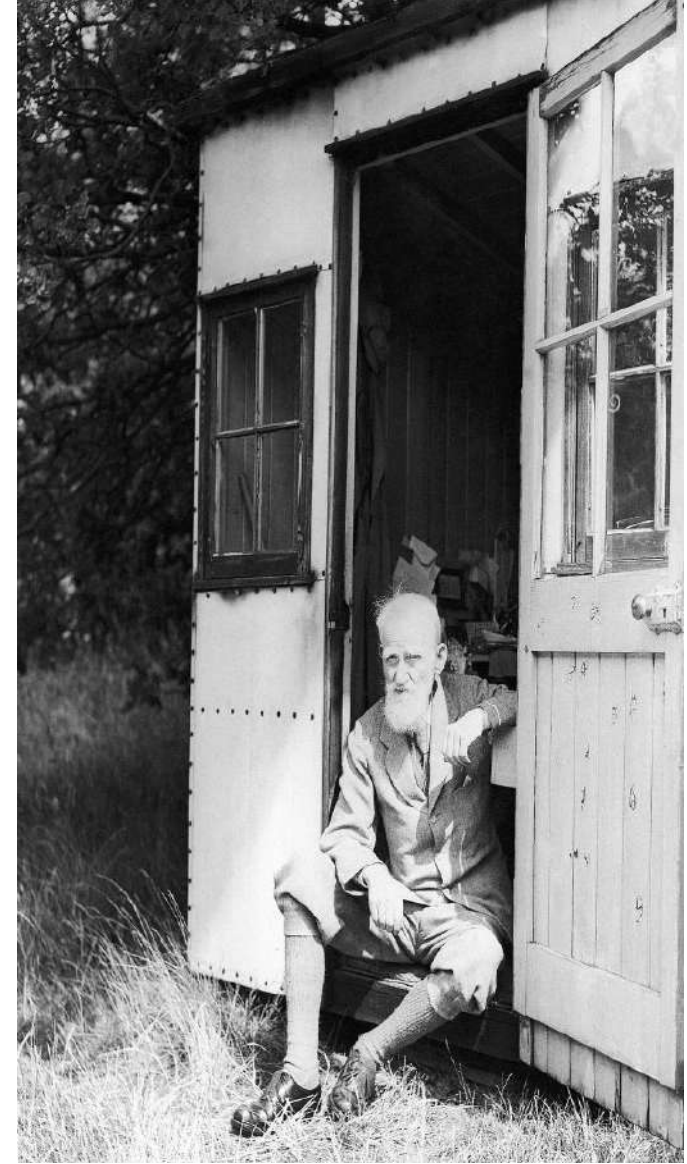
- Başlık, yazının veya konuşma konusunun adıdır. Tabiatıta adı olmayan, ismi konmayan varlık olmadığına göre yazıya da bir isim konmalıdır.
- İyi bir başlık;
 - Kısa ve öz,
 - Dikkat çekici ve merak uyandırıcı,
 - Konuyla ilgili,
 - Ana düşünceyi etkili bir biçimde anlatan,
 - Kolay söylenebilen ve akılda kalıcı,
 - Yazının içeriği hakkında fikir verici, olmalıdır.
- Film adlarına, kitap adlarına, makale başlıklarına, haber başlıklarına dikkat edilirse bunların yukarıda sayılan nitelikleri taşıdığı görülür.
- Düşünce yazıları için *konu, konunun maddesi veya ana düşünce* uygun başlıklar olarak seçilirken olay yazıları için daha geniş bir yelpazeden başlık seçmek mümkündür: *Olayın geçtiği yer; olay kahramanı; olayın adı; olay kahramanı ve olayın yeri; olayın özü olan eylem* gibi. Nelerin başlık olarak kullanılabileceği hakkında bir fikir vermek için başlıklardan bazı örnekler aşağıda sıralanmıştır:
- *Bilim ve Teknik, Yurt Duyguları, Edebiyatımızın İçinden, Türkçenin Sırları, Osmancık, Atatürk Şiirleri Antolojisi, Türk Dili, Çoban Çeşmesi, İstanbul'u Dinliyorum, Bizim Duvarlar, Çile, Suç ve Ceza, Silâhlara Veda, Cemile, Kılıbık, Otuz Beş Yaş, Duvar, Küçük Kız, Mihriban, Düşünmek, Üç Nasihat, Kurumuş Ağaçlar, Bayrak, Karadeniz, Memleket Türküsü, Güle Yel Değdi, Sinekli Bakkal, Acımak, Sarnıç, Yaprak Dökümü, Türkçe Bilen Aranıyor...*
- Bölüm başlıkları ve ana başlıklar satırı ortalayacak şekilde büyük harflerle yazılır ve (ünlem veya soru ifadesi yoksa) sonuna herhangi bir noktalama işareti konmaz. Alt bölümlere ait başlıklar ise küçük harflerle yazılır.
- Önce başlık konup yazının buna göre geliştirilebileceği gibi, yazıyı tamamladıktan sonra da uygun bir başlık seçilebilir.

- Yazmanın ilk şartı, canlı ve kuvvetli bir hissetme tarzına sahip olmaktır.
(Madame de Stael)
- Yazmak için yaşamalı, yaşamak için yazmamalı. (Jules Renard)

Virginia Woolf'un Yazı Kulübesi

- **George Bernard Shaw'ın “Londra” Sığınağı:**
- İrlandalı oyun yazarı Shaw'ın kendisini geliştirdiği ve yazılarını yazdığı bu sığınak, bir bahçenin içinde gizlenmiş. Shaw'ın bu kulübeye Londra demesinin hikâyesine gelince: eğer buranın adı Londra olursa, birisi onu aradığında ben Londra'dayım diyebilecektir ve bu tamamen doğru olacak! Bu kulübe, Shaw çalışırken sürekli güneş ışığından faydalanabilmesi için dönebilecek şekilde inşa edilmiş. Bu fotoğraf 1944 yılında çekildi.

- **George Bernard Shaw'ın Döneren Yazı Kulübesi:**
- Burada da Shaw'ın bahçesinin

Vita Sackville-West'in Kalesi:

Bu yazı odası, İngiltere'nin güneyindeki Kent bölgesindeki Sissinghurst Şatosunda bulunan Elizabeth dönemine ait bir kulededir. Dünyaca ünlü romantik bahçesiyle bilinen bu oda, Virginia Woolf'un yakın arkadaşı Vita Sackville-West'in birçok eserini yazdığı odadır.

Mark Twain:

Burası [Mark Twain](#)'in ağaç evi. *Calaveras İlçesinin Ünlü Sıçrayan Kurbağası*'nı yazdığı günlerden biraz daha köhne gözüküyor. Burası sadece Twain tarafından kullanılan bir yer değildi. Ayrıca burasının şimdi müze olan, Viktoria dönemine ait Twain'in yazlarını geçirdiği [19 odalı evinden](#) daha az çekici olduğu kesin.

Henry David Thoreau'nun Ağaç Evi:

Walden Pond, Massachusetts'teki bu kulübe, Henry David Thoreau için çok da ilham kaynağı olan bir kulübe değildi. Thoreau bu kulübeyi burada geçirdiği 2 yılın meyvesi olan felsefi kitabı Walden'i yazmadan önce kendi elleriyle inşa etti.

Robert Stephen Hawker'ın Kulübesi:

Tartışmasız kulübelerin en ufağı ve National Trust'un en küçük varlığı olan bu baraka, 19. Yüzyılda hem Robert Stephen Hawker'e hem de onun esrarkeşliğine ev sahipliğı yaptı. Hawker'e ilham kaynağı olan muhteşem Atlantik okyanusu manzaralı bu kulübe Hawker tarafından Cornish dağının eteğine keresteden ve gemi enkazından kalmış dalgaların kıyıya attığı odun parçalarından inşa edilmiş.

George Orwell'ın İnziva Adası:
[Orwell](#), 1984 romanını yazarken Jura'nın ufak İskoç adacığındaki bu evde yaşıyordu.

PARAGRAF

PARAGRAF VE PARAGRAFTA ANLATIM BİÇİMLERİ

Paragraf

Yazının giriş, gelişme ve sonuç bölümleri paragraflardan oluşur. Kompozisyon planının başarıya ulaşabilmesi için paragrafların kurallarına ve yazının amacına uygun düzenlenmesi gerekir.

Paragraflar satır başı yapılarak belirtilir ancak **paragraflandırma** yalnızca biçimsel bir düzenleme değil anlamsal bir bütünleştirmedir. Her paragraf bir düşünce kümesi biçiminde kendi içinde bir bütünlük ifade eder. Bu anlam kümeleri birbirini bütünleyerek yazıyı oluşturur.

Paragraflandırma, düşünceleri belirli kılar, düşünceler arasında bağ kurar ve okumayı kolaylaştırır.

Sözcük, kavram birimi; cümle, yargı birimi; paragraf ise anlatım birimidir.

Paragraf birkaç cümleden oluşur. Kimi zaman tek bir cümlemin paragrafı oluşturduğu görülse de başarılı bir paragraflandırmada bir cümlede verilen düşünce diğer cümlelerle açıklanır. Ancak bir paragrafta birden fazla düşüncenin ele alınması uygun bir yol değildir. Bir düşünceyi birkaç paragrafta işlemek de bir başka yanlışlıktır. Kısacası, her paragraf bir düşüncenin ele alındığı, işlendiği, örneklendirildiği, geliştirildiği ve sonuca bağlandığı bir bütünlüktür.

Bir paragrafın uzunluğu açıklanan bilgiyi, anlatılan olayı, betimlenen varlığı, savunulan düşünceyi, açık seçik kapsayacak kadardır. Paragraf uzunluğunun ölçüsü, okurun ilgisini canlı tutacak kadar kısa; savunduğu düşünceyi açıklayacak kadar uzun olmalıdır.

Paragrafın düzeni kompozisyonun düzeninden farksızdır. İlk cümle, paragrafta giriş cümlesidir. Bu cümle, aynı zamanda paragrafın da konusunu belirler. İzleyen cümleler paragrafın gelişme bölümünü oluşturur. Bu bölümde konu, örneklerle açılabilir. Paragrafın son cümlesi ise sonucu belirler.

Cemil Meriç *Dergi, Hür Tefekkürün Kalesi* başlıklı yazısındaki bir paragrafta dergilerin kaderini anlatıyor (TDK, 2011b: 240). Kısa paragrafta son cümle eski dergilerin içinde bulunduğu durumu ortaya koyuyor:

Bizde hazine bir kaderi var dergilerin: Çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi. En talib-lileri bir nesle seslenir. Eski dergiler, ziyaretçisi kalmayan bir mezarlık. Anahtarı kaybolmuş bir çekmece. Sayfalarına hangi hatıralar sinmiş, hangi ümitler, hangi heyecanlar gizlenmiş, merak eden yok.

Parafta genellikle konu ilk cümlede, ana düşünce son cümlede, yardımcı düşünceler gelişme cümlelerinde bulunur. Bu genellemenin dışında kalan paragraflarda konu, ana düşünce, yardımcı düşünceler paragrafın değişik cümlelerinde de bulunabilir.

Memet Fuat, *Yaşadığını Yazmak* başlıklı denemesinde paragrafın konusunu ilk cümlede verdikten sonra düşüncenin anlamlarla oynayışına sözü getiriyor (TDK, 1964: 215):

“Yaşamak” sözcüğüne çok geniş anlam verirsek “Her sanatçı yaşadığını yazar” diyebiliriz. Düşünmek, düş kurmak, okumak, başkalarının yaşadığından etkiler almak da yaşamaktır çünkü. Şapkanın içinden sözcükler çekmenin bile bir gerçek iş olduğu, yaşamakla sıkı bir ilgisi bulunduğu söylenebilir. Düşüncenin anlamlarla oynayışı önlenebilecek bir şey değil.

Bir düşünceden bir başka düşünceye geçerken akıcılığa dikkat etmek, paragraflar arasındaki geçişleri sağlar. Aynı konunun düşünceleri olsa da aralarında bir bağlantı kurulamazsa paragraflar arasındaki geçişler sorunlu olabilir. Bu durum, okuyucunun ilgisinin kopmasına yol açar. Paragraflar âdeta bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlanmalı ve aralarındaki bağlantıyı korumalıdır.

Paragrafta Anlatım Biçimleri

Paragrafta işlenen konunun, ele alınan düşüncenin ve verilen örneklerin anlatım biçimi, tutulan yola göre farklı nitelik ve özellik taşır. Yazının her paragrafı aynı tarzda yazılamaz. Bu durum, akıcılığı ve sürükleyiciliği engeller, yazıyı tekdüzeleştirir. Her paragrafta ele alınan konunun, işlenecek düşüncenin, verilecek örneğin niteliğine göre anlatım biçimlerinden herhangi biri ya da birden fazlası seçilebilir. Seçilen anlatım biçimleri hem konuyu bütün yönleriyle ele almamızı sağlayacak hem de düşüncelerimizin okuyucularca daha kolay bir biçimde kavranmasına yardımcı olacak nitelikte olmalıdır. Aşağıda paragrafta ele alınan düşünceyi geliştirmede yararlanabilecek farklı anlatım biçimleri açıklanmaktadır.

Tanımlama

Bir kavramın niteliklerini eksiksiz olarak belirtmek, açıklamak onu tanımlamaktır (TDK, 2011a: 2261). Yazıda savunduğumuz düşünceyi çeşitli özellikleriyle tanımlayarak ilgili düşüncenin kavranmasına yardımcı oluruz.

Aşağıdaki paragrafta Mehmet Kaplan kültür sözünün tanımını yaparak söze girmekte, kültürlü insan ve kültürlü millet kavramlarını tanımlayarak okuyucuyu bir düşünceye ulaştırmaktadır (TDK, 2011b: 235).

Kültür kelimesi Latince “ekin ekmek” manasına gelirmiş. Mikrop cinsinden canlı bir varlığın muayyen bir ortam içinde çoğalmasına da kültür denilir. Bir ferdin veya bir milletin manevi kıymetlerini işlemesi, çoğaltması ve geliştirmesi de kültür adını alır. Kültürlü bir insan birçok şeyleri okumuş, düşünmüş ve iyice sindirmiş bir insandır. Kültürlü bir millet, maddi ve manevi imkânlarını geliştirmiş, iptidailikten yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşmış olan millettir. İster toprak gibi maddi, ister ilim ve sanat gibi manevi olsun, işlenen ve geliştirilen her şey “kültür” adı altında toplanabilir.

Örneklendirme

Konuyu daha ayrıntılı bir biçimde anlatmanın bir yolu da örneklendirmedir (TDK 2011a: 1859). Örnekler vermek konuyu daha anlaşılır duruma getireceği gibi düşünceye açıklık ve somutluk kazandırır. Ancak örnek olarak verilen şey, anlatımı somutlaştıracak nitelikte genel ve bilinir bir şey olmazsa anlatım bütünüyle belirsizleşebilir. Örnekleme, uzun açıklamaların da önüne geçeceğinden birkaç sayfada anlatılacak düşünceyi birkaç örnekle ifade etme kolaylığı sağlar.

Örneklendirme, çoğu zaman soyut düşünceleri somutlaştırmak için daha çok gelişme bölümünde yararlanılan anlatım biçimlerinden biridir.

Aşağıdaki alıntıda Doğan Aksan, Türkçenin anlatım olanaklarını belirtmek için bir örnek vermekte ancak ulaştığı sonucu kesin bir biçimde gözler önüne sermek amacıyla diğer örnekleri de art arda sıralamaktadır (Aksan, 2005: 123-124):

Türkçenin sözdiziminin, ona çok çeşitli anlatım olanakları sağlayan önemli özellikleri vardır. Bu özelliklerden biri sözdiziminin esnekliğidir. Örnek olarak, geçişli bir eylemle kurulmuş, dört ögeli bir tümceye değinelim:

1. *Ali baltayı ağaca vurdu.*

tümcesiyle dile getirilen yargı, her biri anlamlı ve kabul edilebilir nitelikteki daha on iki ayrı tümceyle anlatılabilir:

2. *Ali baltayı vurdu ağaca,*

3. *Ali ağaca vurdu baltayı,*

4. *Vurdu Ali baltayı ağaca,*

5. *Vurdu ağaca baltayı Ali,*

6. *Vurdu baltayı ağaca Ali,*

7. *Ağaca baltayı Ali vurdu,*

8. *Ağaca vurdu baltayı Ali,*

9. *Ağaca Ali baltayı vurdu,*

10. *Baltayı Ali ağaca vurdu,*

11. *Baltayı ağaca Ali vurdu,*

12. *Baltayı vurdu Ali ağaca.*

Karşılaştırma

Düşünce öbeği olan paragrafta okuyucunun zihninde karşılaştırma yapmasını sağlayarak konunun kavranmasına yardımcı olmak mümkündür. Karşılaştırma kişilerin, nesnelerin, olayların ve olguların benzer veya ayrı yanlarını incelemek için yapılan kıyaslamadır (TDK, 2011a: 1337).

Karşılaştırma, daha çok gelişme bölümünde yararlanılan anlatım biçimlerinden biridir. Ak-kara, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi karşılaştırma amacı gütmeyen karşıt anlamlı kavramların bir paragrafta yer alması karşılaştırma değildir.

Aşağıdaki örnekte Doğan Aksan, Türkçedeki akrabalık adlarının zenginliğini diğer dillerle karşılaştırma yaparak vermiştir (Aksan, 2005: 88):

Hint-Avrupa ailesindeki dillerden başkalık gösteren niteliğiyle Türkçe, akrabalık bağlarını anlatan sözcüklere geldiğimizde yine ayrıntılı anlatımla kendine özgü bir görünümle karşımıza çıkar. Örneğin Türkçede “baldız”, “elti”, “görümce” ve “yenge” ayrı ayrı kavramlar oluştururken Hint-Avrupa dil ailesinde tek bir göstergeyle dile getirilir. Sırasıyla, Fransızcada belle-soeur, İngilizcede sister-in-law, Almancada Schwägerin. Bu durumun daha başka örneklerini gösterebiliriz.

Tanıklama

Paragrafta verilen bilginin tanınmış bir kaynağa dayandırılarak yazıya giriş yapılması, konunun açılımında tutulan bir başka yoldur. Böylece tanık göstererek bilginin sağlam bir kaynağa dayandığını göstermiş oluruz. Yöntem olarak önce alıntı yapılacak kişinin adı anılır sonra da sözleri aktarılır.

Tanıklama, anlatılanlara somutluk kazandırmak için başkalarının düşüncelerinden, sözlerinden yararlanmadır. Tanık göstermek olarak da adlandırılır.

Ünlü Osmanlı tarihçisi Peçevi İbrahim Efendi, bizde ilk kahvenin 1554'te İstanbul'da açıldığını yazar: "Keyiflerine düşkün bazı safa ehli insanlar ile kişiler, okuryazar makulesinden (soyundan) arif kimseler orada toplanmaya başlamıştır... Kimi kitap ve güzel şeyler okur, kimi tavla ve satranç oynar, kimi yeni söylenmiş gazeller getirerek şiirden ve edebiyattan bahsederdi." Bizden esinlenen İngiliz tacirleri ilk kahvehaneyi 1650'de Oxford'da açmışlar. Kahvehaneler İngiltere'de de o kadar rağbet görmüş ki birkaç yıl içinde sayıları iki bini aşmış (Tont, 2009: 112).

Yukarıdaki örnekte yazar, kahvenin Türkler tarafından ilk kez kullanılışı ve dünyaya yayılışı ile ilgili bilgiler vererek başladığı yazısında bizde ilk kez kahvenin ne zaman kullanıldığı konusundaki bilgiyi Peçevi İbrahim Efendi'den bir alıntı yaparak tanıklamıştır.

Tanık gösterilen kişiler sıradan kişiler olmamalıdır. Tanık bazen söz, bazen kişi olabilir. Tanıklama gelişme bölümünde yararlanılan anlatım biçimlerinden biridir.

Tanıtlamak, bir iddianın gerçekliğini inkâr edilmeyecek bir kesinlikle göstermek, ispatlamaktır (TDK, 2011a: 2263).

Tanıtlama

Bir düşüncenin gerçekliğini yadsınamayacak bir kesinlikle göstermek anlamında olan tanıtlama, yazıda sayısal verilerin, istatistiklerin, göstergelerin, tahminlerin tanıt olarak kullanılmasıdır. İleri sürdüğümüz düşüncelerin birtakım verilerle **tanıtlanması** gerekebilir. Bu durumda istatistiklere, deney sonuçlarına yer verilebilir. Yapılmış araştırmaların sonuçlarından yararlanılabilir.

Domuz gribi, WHO'nun verilerine göre 40'ı aşkın ülkede 12.000'i aşkın kişiyi enfekte etmiş, 86 kişiyi öldürmüştür. Fakat bunlar kayıtlı vakalar; virüse maruz kalmışların gerçek sayısının en az 100.000 olduğu tahmin ediliyor (Candaş 2009: 46).

Yukarıdaki örnekte araştırmacı, yazısında önce uluslararası bir kuruluşun verilerini ele almakta sonra da tahminlere dayalı olarak hastalığın yaygınlığıyla ilgili olarak kestirimlerde bulunmaktadır.

DİKKAT

Tanıtlama, sayısal ve istatistik verilerinden (nicel veriler) yararlanarak anlatılmak isteneni kanıtlamayı gerektirir. Bazı kaynaklarda bu anlatım biçimi sayısal verilerden yararlanma olarak da adlandırılmaktadır.

YAZMAYA BAŞLAMAK

“...Bir defter ve kalem... Ve tabii yalnızlık...”

Murat Gülsoy

Yazma ve yaratma sürecinin incelikleri okurlar için olduğu kadar yazarlar için de gizemini koruyan konuların başında gelir. Bir öyküyü ya da romanı okurken satırlardan zihnimize sızan ve orada başka bir dünyanın kurulmasına neden olan şeyin ne olduğunu çoğu zaman anlayamaz, okuduğumuz metnin bir metin olduğunu unutarak, zihnimizin gözüyle izlemeye başladığımız bu sanal dünyanın olaylarına ve kişilerine kendimizi kaptırırız. Zaten okumaktan alınan zevk de bu kendini kaptırma hâlidir en azından başlangıçta...

Yazma süreci, yazarı için de benzer bir yanılsamayı barındırır. Yazan kişi, her ne kadar tüm ayrıntılarını kur-gulamış olsa da, hikâyenin sonunda neler olacağını en başından bilse de metnin bir sahnesini yazarken oku-run kapıldığına benzer bir yanılsamanın içine girerek yazdıklarını görmeye/ gördüklerini yazmaya başlar. Bu git-gellerin içinde yol almak tuhaf ama bir o kadar da zevkli bir deneyimdir. An gelir yazdığınız dünyanın efendisi olduğunuzu düşünürsünüz, an gelir olayların denetiminizden çıkabileceği yanılsamasına kapılırsınız ya da kimi zaman yarattığınız kahramanların neler his-sedeceklerini tasarlarlarken onlara gerçek insan muamele-si yaptığınızı fark eder, şaşırırsınız. Bu deneyimi okur olarak okuma yazmayı öğrendiğimiz günden itibaren yaşamaya başlarız. Okudukça, metinleri zihnimizde can-landirmek daha da kolaylaşır; bir süre sonra yetkin ede-biyat metinlerini okuya okuya artık metinde anlatılan olayları, betimlenen sahneleri zihnimizde canlandırma-nın ötesine geçer, metnin bir bütün olarak işaret ettiği başka metinlerle ya da düşüncelerle ilişkiler kurmaya başlar, edebiyat yapıtlarının birden çok katmanı oldu-ğunu fark ederiz.

Peki, yazmaya kalkıştığımızda, çok iyi bir okur olsak bile neden cümleler bir kaynaktan fışkırıyor gibi akamazlar? Neden o sevdiğimiz yazarlar gibi “kolaylıkla” sayfaları dolduramayız? Neden yazdıklarımızı okuduktan sonra bize basit ve özelliksiz görünürler? Boş kâğıda bakarken neden tüm güzel ve anlamlı cümleler bizden bucak bucak kaçmaya başlar?

Tüm bu sorular, yazmaya yeni başlayanlar için oldukça tanıdık durumları işaret eder. Başlamak... En zoru da budur zaten. Başlamak. Hele yaratma sürecini barındıran bir işe başlamak, kuralları tanımlanabilir diğer işlere göre çok daha zordur.

Ben burada, yazmanın ya da edebiyatın altın kurallarını, gizli formüllerini verme iddiasında değilim. Çünkü yaratma süreci, kuralları tam olarak tanımlanabilen bir etkinlik değildir. Yaratmak daha önce var olmayan bir şeyi vücuda getirmek demektir. Kurallar ise ancak var olan şeylere bakılarak üretilmiş ilişkiler bütünüdür. Dolayısıyla henüz yaratılmamış bir şeyin (henüz yazılmamış özgün bir metnin) nasıl var olacağını tanımlamak da mantıkdışı görünmektedir. Ancak...

Ancak, edebiyat yapıtları ne kadar özgün olurlarsa olsunlar tamamen rasgele ve kaotik bir şekilde ortaya çıkmış ürünler değildir. Her edebiyat yapıtı kendinden önceki yapıtlarla bir ilişki içindedir. Dolayısıyla var olan yapıtlara bakarak, onları farklı açılardan okuyup değerlendirerek edebiyat yapıtlarının nasıl meydana çıkmış olduklarını anlamaya çabalayabiliriz. Bu nedenle okumak, yazmaya başlamanın ilk adımıdır diyebiliriz. Hele günümüzde okurun rolünü yazarın önüne geçiren, asıl yaratıcı sürecin yazmak değil okumak olduğunu öneren “dahi yazar yoktur, dahi okur vardır” diyen kuramlar olduğu düşünülürse bu önermemiz daha da büyük bir önem kazanır (Rosenau, 1998).

Okumak, yazma pratiğinin ilk adımıysa ikinci adımı yazmaktır. Bu kadar çabuk mu, diye soranlara yanıtım: evet bu kadar çabuk. Eğer yazmak istiyorsanız yazarısınız. Kimse size engel olamaz. Ancak yazdıklarınızı başkalarına okutmaya kalkıştığınızda veya yayımlatmak istediğinizde işin rengi değişir. Ama şimdi daha işin başındayken bunu düşünmemeliyiz. Yazmaya yeni başlamış biri yayımlatma düşüncesini aklına ne kadar az getirirse o kadar verimli olur. Bu kolay bir şey değildir. Çünkü edebiyat yapıtları yazarların hem kendileri hem de başkaları için ürettikleri metinlerdir. Bir tür anonim mektuplardır. Alıcısı belli olmayan, çoğunlukla herkese ulaşması arzulanan mektuplardır. Edebiyat yazarı, yazdıklarının herkesin ilgisini çekecek, herkesin beğenisini toplayacak metinler olduğu iddiasındadır. Bugün olmasa bile belki gelecekte, bu toplulukta olmasa bile başka bir insan grubunda... Mutlaka birileri okuyup anlayacaktır, anlayınca da kaçınılmaz olarak beğenecektir. Bu hayal insanı yazmaya iter, ama yazar yapmaya yeter mi? Bunu kimse iddia edemez.

Yazmaya başlamış birini bekleyen olası aşamalar şunlardır: önce yazarsınız, sonra yazdıklarınızı okuyacak birilerini bulmaya çalışırsınız, başarılı olamazsanız (yayımlatamazsanız, insanların ilgisini çekemezseniz) yeni metinler yazarken yavaş yavaş olası okurların beğeni ölçütlerini düşünerek yönünüzü belirlemeye başlarsınız... Ki bu yaratıcılığı tehdit eden durumlardan biridir.

Başkalarının neler düşüneceği, ne gibi eleştirilerde bulunacaklarını, sizi ciddiye almadıklarını düşünmeye başladıysanız, yaratıcılığınızı nasıl ortaya koyacaksınız? Burada bir ikilem olduğu açık: hem edebiyat yapıtlarının başka insanlar için yazıldıklarını söylüyoruz hem de yaratıcılığın özgün bir sanat yapıtı üretmekten geçtiğini iddia ediyoruz. Bu ikilemi aşmak için felsefi bir tartışma yapmak da kuşkusuz yaratıcı bir süreç olurdu ancak benim önerim pratikte bunu nasıl aşacağımızı araştırmaktır.

Yazmaya başlamanın en güzel yolu bir defter tutmaktır. Bir defter ve kalem... Ve tabii yalnızlık. Bir üçüncüsü, yazdıklarınızı kimsenin okumayacağına iyice inanmanız. Ancak insanın içinde hep bir kuşku olacaktır. Deftere güzel ve değerli şeyler yazamama korkusu kimi zaman insanın yaratıcılığını kilitler. Bunu da iki defter alarak başarabilirsiniz! Asıl yayımlatacaklarınızı, insanlara okutacağınız metinleri ikinci deftere ve aklınıza gelen diğer her şeyi dilediğiniz gibi birinci deftere yazacağınıza kendinizi inandırmanız yeterli olacaktır. Benim için “ikinci defter” bilgisayarımdır. Artık birçoklarınız için bu böyle olacaktır, bundan eminim.

Kaynak: Murat Gülsoy (2012. **Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık- Kurmacanın Bilinen Sırları ve İhlal Edilebilir Kuralları** (7. baskı), İstanbul: Can Yayınları, s. 25-28.

2. HAFTA

FORM YAZILAR

İletişimde hızı artırmak için düzenlenen ve amaca uygun olarak belli bir plana göre yazılan yazılara form yazı denir.

Bu tür yazıların en genel özellikleri; belli bir şekil planı olması, gereksiz ifadelere yer verilmemesi, durumun açık ve kısa bir şekilde anlatılmasıdır.

FORM YAZILAR

- Öz geçmiş
- Dilekçe
- Mektup
- Telgraf
- Rapor
- Karar
- Tutanak
- Bildiri/Tebliğ
- İlan/Duyuru
- Resmî yazılar

ÖZ GEÇMİŞ

- Bir kimsenin doğumundan yaşadığı güne kadar geçirdiği belli başlı evreleri içeren yazı, hayat hikâyesi, yaşam öyküsü, biyografi, hâl tercümesi, tercümeihâl. (TDK Sözlük)

DİLEKÇE

DİLEKÇE ANAYASAL HAKTIR

- 1982 Anayasası'nın ikinci kısmının dördüncü bölümü “**Siyasi Haklar ve Ödevler**” başlığını taşımaktadır. Bu bölümün son maddesi olan **74. madde “Dilekçe Hakkı”** başlığı altında vatandaşına kendileriyle ya da kamuyla ilgili dilek ve şikâyetler hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ye yazıyla başvurma hakkı tanımıştır. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir.
- Dilekçe hakkı iki özelliği olan bir haktır. Bir açıdan dilekçi kendi ya da toplumun yararını korumaya çalışırken, devlet de kendisine sunulan dilekçeleri kabul, inceleme ve sonucu dilekçiye bildirme yükümü altında bulunmaktadır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı

- 13-14 Ekim 2000'de Fransa'nın Biarritz kentinde gerçekleşen AB zirvesinde devlet ve hükümet başkanlarının bilgisine sunulup kabul gören Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 7-8 Aralık'taki "Nice Zirvesi"nde onaylanmış olup, **44. maddede dilekçe ile başvurma hakkı düzenlenmiş**, birliğin bütün vatandaşları veya bir üye devlette ikamet eden veya kanuni adresi bu devlette bulunan bütün gerçek kişilerin veya tüzel kişilerin, Avrupa Parlamentosu'na dilekçe ile başvurma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Dilekçe üç amaçla yazılır:

Bir isteği bildirmek

Şikâyetle bulunmak

Bilgi vermek

DİLEKÇE

- Çizgisiz beyaz kâğıda, mürekkepli kalem, daktilo veya bilgisayarla yazılır.
- Kâğıdın arka yüzü kullanılmaz.
- İmzasız dilekçe işlem görmez.
- Dilekçe kişiseldir toplu dilekçe suçtur.
- Üst makama arz, ast makamdan rica edilir.
- Dilekçe amaca yöneliktir, kısadır, belli bir kâğıt düzeni vardır.

MEKTUP

- Birbirinden ayrı yerlerde bulunan kişi veya kurumlar arasında özel veya resmî haberleşmeyi sağlayan yazı türüne mektup denir.
- Mektuplar konularına ve yazılış üsluplarına göre özel mektuplar, iş mektupları, resmî mektuplar, edebî mektuplar ve açık mektuplar olmak üzere çeşitlere ayrılır.

ÖZEL MEKTUP

- Birbirinden uzakta bulunan yakın akraba veya arkadaşların haberleşmek, bir olayı aktarmak, ortak düşünceleri paylaşmak gibi çeşitli amaçlarla yazdıkları ve sadece yazanla okuyanı ilgilendiren mektuplardır.
- Özel mektuplar çizgisiz beyaz kâğıda el yazısıyla mürekkepli bir kalemle yazılır. Sağ üst köşeye yer adı yazıldıktan sonra virgöl konulur ve tarih atılır. Sonra muhataba uygun bir hitap ifadesi (Sevgili kardeşim, Değerli dostum...) yazılır.
- Mektubun yazılış amacı giriş bölümünde verildikten sonra gelişme bölümünde bunlar açılır. Hâl hatır sorma, selam ve iyi dilekler mektubun sonuç bölümünde yer alır. Mektubu yazan kişi imzasını mektubun sağ alt köşesine atar. Kâğıdın arkasına yazı yazılmaz.

İŞ MEKTUBU

- Özel kişilerle ticari kurumlar veya ticari kurumların kendi aralarında sipariş, satış, alacak verecek, bilgi isteme, müracaat gibi konularla ilgili olarak yazdıkları mektuba iş mektubu denir.
- İş mektubuna mektubu yazan kişinin veya kurumun adı ve adresi yazılarak başlanır. Sağ üst köşeye tarih atılır. Uygun bir aralık bırakıldıktan sonra mektup yazılan kurumun veya kişinin adı ve adresi yazılır. Bir veya iki satır boşluk bırakıldıktan sonra doğrudan isteğin yazılmasına geçilir. Saygı sözüyle mektup tamamlanır. Mektubu yazan, sağ alt köşeye adını yazar ve imzalar.

TELGRAF

- Mektubun gecikebileceği acele durumlarda bildirilmesi gereken istek, olay ve haberleri, kısa ve öz olarak anlatan bir yazı türüdür.
- Telgrafta şu hususlara dikkat edilmelidir:
- Alacak kişinin adı, soyadı ve açık adresi yazılır.
- Konu kısa ve öz olarak belirtilir.
- Sol üst köşeye alıcının adı ve adresi yazılır.
- Sağ alt köşeye gönderenin adı ve soyadı yazılır.
- Telgraf metninin altına bir çizgi çekilir. Bu çizginin sol alt köşesine gönderenin adresi yazılır. Bu bilgi, alıcının bulunmaması durumunda telgrafın geri iadesi için gereklidir.

RAPOR

- Herhangi bir konuyu, olayı veya durumu incelemekle görevlendirilen kişi veya kişilerin, yaptıkları araştırma sonuçlarını ilgili yere bildirmek üzere yazdıkları inceleme yazısına rapor denir.
- Raporlar, konunun uzmanları veya ilgilileri tarafından hazırlanır. Deney raporu, sağlık raporu, bilirkişi raporu, polis raporu, hava raporu, hakem raporu, kaza raporu, tez raporu, müfettiş raporu gibi konulara göre adlandırılan raporlar hemen her alanda ve her eser üzerinde hazırlanabilir.

- Raporlarda göz önünde bulundurulması gereken nitelikler şöyle sıralanabilir:
- Rapor hazırlayan kişilerin o konunun uzmanı olması veya o konuyla yakından ilgilenmesi gerekir.
- Raporun sağlıklı ve güvenilir olması için o konu ile ilgili kaynakları iyi tanımak gerekir.
- Elde edilen kaynakların etkili, inandırıcı ve doyurucu nitelikte olması gerekir.
- Rapor hazırlanırken objektif olunması gerekir.
- İleri sürülen olumlu ya da olumsuz görüşlerin kesin deliller ile somut bir biçimde açıklanması gerekir.
- Raporlar belli bir plan çerçevesinde hazırlanmalıdır. Önce raporun niteliği tanıtılmalı, olumlu veya olumsuz yönleri nedenleriyle tartışılmalı, sonunda varılan yargı açık bir şekilde belirtilmelidir.
- Raporlar ayrıntıya girmeden, açık ve net bir ifade tarzı ile yazılmalıdır.

TUTANAK

- Değişik amaçlarla düzenlenen toplantılarda yapılan konuşmaların olduğu gibi yazıya geçirilmesi ve bu yazıların yetkililerce imzalanmasıyla resmiyet kazanan yazılara tutanak denir.
- Bir toplantı tutanağı hazırlanırken önce toplantının hangi tarihte, nerede ve nasıl başladığı belirtilir. Toplantılarda önceden belirlenmiş ve ilgililere duyurulmuş gündem maddeleri sırasıyla tartışılır ve o konuyla ilgili karar verilir. Tutanağı yazan kişi, toplantıda söz alanların beyanlarını açık ve öz olarak aynen yazar. Toplantının bitiminde ilgililer tutanağın altını imzalarlar.

BİLDİRİ (TEBLİĞ)

- Bilim, fikir ve sanat adamlarının kendi alanlarıyla ilgili bir konuda bir yenilik getirmek, özgün bir buluşu ortaya koymak ve akademik amaçlı bir toplantıda bunu sunmak üzere, ilmî bir üslupla hazırladıkları bilimsel yazılara bildiri (tebliğ) denir.
- Bildiride her şeyden önce aranan nitelik, bilimsel bir yenilik getirmiş olması ve orijinal bir konuyu ele almasıdır. Bunun yanında bildiri, bilinen bir konuya yenilik getirme, değişik görüş ve düşüncelerle yeni tezler ortaya koyma, bu tezleri bilimsel delillerle doğrulama veya bir önceki tezi çürütme gibi özellikleri de bünyesinde taşır.

İLAN (DUYURU)

- Belli bir hedef kitleyi ilgili oldukları konuda bilgilendirmek amacıyla el ilanı, gazete, dergi, radyo, televizyon veya internet aracılığıyla duyurmaya yarayan açık, kısa yazılara ilan (duyuru) denir.
- İlanlar konunun niteliğine göre özel veya resmî olabilir.
- Özel ilanlar toplantı, satılık eşya ve gayrimenkul, iş, eleman ihtiyacı, kayıp, ölüm vb. durumlarda verilir.
- Resmî ilanlar ise çoğunlukla resmî kurumların personel veya malzeme ihtiyacını karşılamak, bazı kararları, ihaleleri duyurmak amacıyla verilir.

**DİLEKÇE-ÖZ
GEÇMİŞ AYRINTILI
BİLGİ VE ÖRNEKLER**

1. DİLEKÇELER:

- **Genel bir dilekçede 6 temel öge vardır:**

1.Tarih

2.Makam adı (ve gerekirse ili veya açık adresi.)

3.Konu metni

4.İmza

5.Dilekçeyi yazan kişinin adı

6.Dilekçeyi yazan kişinin adresi

A. DİLEKÇE BAŞLIĞI:

Sorun hangi kurumu ilgilendiriyorsa dilekçeye ona hitap edilerek başlanmalıdır. Hitapta büyük harf karakteri kullanılmalıdır.

KAYSERİ ŞAHİN SUCUKLARI
MÜDÜRLÜĞÜ'NE;

Erdemli Lisesi Müdürlüğüne;

Konya Ereğli Vergi Dairesi
Müdürlüğünüze

KAYSERİ DEVLET HASTANESİ
DİKKATİNE

**ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
VETERİNER FAKÜLTESİ
DEKANLIĞINA**

Kocasinan/KAYSERİ

KARAHANLILAR LTD ŞTİ
(Kısaltma yapılmamalıdır.)

Büyükşehir Belediyesi Müdürlüğüne

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Özel Kayseri İlköğretim Okuluna....

**Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim
Bakanlığına**

Kayseri

TC Milli Eğitim Bakanlığı Özel
Kayseri İlköğretim Okulu
Müdürlüğüne

NIĞDE

TC Özel Kayseri İlköğretim Okulu **Öğrenci İşlerine....**

**Milli Eğitim Bakanlığı İlk
Öğretim Genel Müdürlüğü
Özel Kayseri İlköğretim
Okuluna**

**KAYSERİ MESLEK YÜKSEK
OKULU YÖNETİM KURULU'NA**

B. DİLEKÇE KONUSU:

- Ciddi, resmî, saygılı bir dil ve üslup kullanılmalıdır.
- İstenen şey yasalara uygun olmalı; yasal çerçeve kesinlikle aşılmamalıdır. Bir şikâyet söz konusuysa sorun mutlaka belgelere ve tanıklara dayandırılarak açıklanmalıdır.
- Sorun/durum ya da dilek kısa ve açık olarak ifade edilmelidir. Gereksiz ayrıntılara ve kişiselliğe yer verilmemelidir.
- Dalkavukluğa ve yalvarmacılığa asla yer verilmemelidir.
- Doğru, düzgün, özenli ve temiz bir Türkçeyle yazılmalıdır.
- Yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmelidir.

Çalışmakta olduğum bu kurumdan şahsım Necati ... adına, yani benim adıma, bir yakınım vefat ettiği için; yıllık yirmi (20) gün olan izin hakkımdan beş (5) gün izin kullanmak istiyorum. Tabi uygun görürseniz. Bilgilerinize arz ederim. (VF)

01:11:2001 tarihi ile 11:11:2001
tarihleri arasında izne ayrılmak
istediğimi Ders Aletleri Yapım
Merkezi müdürlüğüne arz ederim.

29:10:2011 (KMYO)

**Çeşitli sağlık sorunları nedeniyle
eğitim-öğretim dönemine 5 (beş)
gün ara vermek zorundayım.
Sağlık durumumun gözden
geçirilip, gerekli şartların
uygulanmasını tarafımdan arz
eder. Teşekkür ederim. (EF)**

**Fen Edebiyat Fakóltesi Fizik
Bölümü **M**ezunuyum. Okulunuzun
Alacağı fizik öğretmenliğine uygun
vasıfları taşıyorum. İstenen
belgeler dosyada mevcuttur.
Gereğinin **olmasını** arz ederim.**

**Ben Marmara Üniversitesi ...
öğretmen alınacağını **duydum**
... Türkçe öğretmeni olarak
çalışmak istiyorum. İstenen
belgeler ek-**format**tadır. (EF)**

**İlana istinaden ben 26.06.2006.
tarihinde Erciyes Üniversitesi
Sosyal Bilgiler öğretmenliği
bölümünden mezun oldum...**

... ilköğretim **öğretim görevlileri
arasında yer almak ve
okulunuzda görev yapmak
istiyorum... (EF)**

**Okulunuzdaki alınacak olan
branşlarda öğretmenlik
yapmak istiyorum... (EF)**

**Ben Kayseri Meslek Yüksekokulu
Bilgisayar Programcılığı
bölümünde okumaktayım.
Okulumu bitirebilmem için
yapmam gerekli olan **staj'ı** sizin
şirketinizde **yapabilirmiyim**
(KMYO)**

**15.06.2006 yılında Erciyes
Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilgiler öğretmenliği
bölümünden mezun oldum.
Doktora eğitimimi Dokuz Eylül
üniversitesinde yaptım.....**

**Okulunuza değişik branşlarda
öğretmen alınacakmış... (EF)**

**Okulunuzun değişik branşlarda
öğretmen alacağını **duydum...**
İyi bir derece ile mezun
oldum... (EF)**

**Okulunuzda değişik branşlarda
öğretmen alınacakmış. Bu
branşlardan okulunuzun isteğine
göre görev almak istiyorum.....
(EF)**

**Sizden öğrenci belgesini
alabilmem için gereğini
yapmanızı **arz ve rica** ederim.
(İF)**

**K.M.Y.O. Müdürlüğü ğrenci
işleri Daire Başkanlığı
okulumuzdaki bursa baş vurmak
için öğrenci belgesi almayı
istiyorum. (Dilekçe girişı
kullanılmadan)**

**Sayın Erciyes Ünv. Vet. Fakültesi
Dekanlığına. Okulunuzda okuyan
... isimli öğrencinizin ... ameliyat
olacağından ötürü sizlerden izin
istemekteyim. (VF)**

**Ben sayın Hasan Hüseyin ...,
okulumuzun desteklediği burs için
okulumuzdan öğrenci belgesi
almak **zorundayım...** (KMYO)
(Dilekçe makamı yazılmadan.)**

C. TARİHLERİN YAZIMI:

- **a.** Tarihler zaman birimi olarak en kısıdan en uzuna doğru sıralanır:
gg.aa.yyyy:
30 Haziran 1998
30.06.1998
30/06/1998
- **b.** Gün, ay, yıl rakamlarının arasına nokta ya da eğik çizgi konur:
11.12.1999=11/12/1999
- **c.** Tarihlerde aylar harfle de rakamla da yazılabilir. Ayların adı harfle yazılırsa gün, ay ve yıl arasına işaret konmaz:
2 Eylül 2000=02.09.2000

D. DİLEKÇE EKLERİNİN YAZIMI:

İmza, tarih, adres bilgileri yazıldıktan sonra sol alt köşeye yazılır. Ve birden fazla ek varsa numaralandırılır.

**Dilekçe metninde “istenilen belgeler
ektedir” şeklinde belirtilir.**

Ek : ... Kısa özgeçmiş

EK: Fotoraf

Not: Aşağıda belirtilen ekler ilişiktir.

**EK. Mezuniyet Bel./ Fotoğraf,
özgeçmiş.**

Ek bilgiler: iki adet resim,
mezuniyet belgesi

...İstenilen evraklar ektedir.
İlgilenmenizi ve.....

Eki: Diploma 2 adet resim /
özgeçmiş

**... istenilen belgeler ek belge olarak
eklenmiştir...**

E. ADRESLERİN YAZIMI:

Dilekçe sahibi, adını ve açık adresini belirtmelidir. Ayrıca e-posta adresi ve telefon numarası da eklenebilir.

**... Adres: Yenidoğın Mah.
Şampiyon Spor Kulübü Karşısı...**

... Adres: Düvenönü/Kayseri

... Adres: Doğan Maden Sitesi A-1/9

... Adres: Talas Yenidoğan Mahellesi

- Bir kaza bildirim tutanağından: “İleriye doğru çıkmak isterken öndeki arabanın arka farlarına çarpıp kırdım. Tabii hemen geri çekildim. Ama geriye giderken bu defa arkamdaki arabanın ön farlarına çarpıp onu da kırdım. Geçmiş olsun demek için kapıyı açtığımda ise bu defa yandan geçen bisikletliye çarpıp yere devirdim.”

- Saygıdeğer hakim bey...

Saygılarımla size açıklama özgürlüğü kullanarak bazı şeyleri bildirmek istiyorum. Umarım bu durumu en kısa zamanda açıklığa kavuşturursunuz...

Şu günlerde askerliğe çağrıldım... Yaşım 24 ve 44 yaşında dul bir bayanla evlendim, kendisinin de bir kızı var 25 yaşında. Babam ise bu bahsettiğim kız ile evlendi. Böylelikle babam, karımın kızı ile evlendiği için damadım olmuş oldu. Bunun üzerine kızım da üvey annem olmuş oldu babamla evlendiği için. Hanımımın ve benim geçen sene bir oğlumuz oldu.

Oğlum hanımımın kızının erkek kardeşi oldu, aynı zamanda babamın da eniştesi. Bir de üvey annemin erkek kardeşi olduğu için dayı oldu. Anlayacağınız benim oğlum benim dayım oldu. Babamın eşi sene sonunda dünyaya bir erkek çocuğu getirdi.O babamın oğlu olduğu için benim de erkek kardeşim ve de kızımın oğlu olduğu için de torunum oldu.

Yani ben torunumun erkek kardeşiyim. Ayrıca bir annenin evladının babası eşi olduğuna göre bende eşimin kızının babasıyım ve de kızımın erkek çocuğunun kardeşiyim.

**Kısacası kendimin büyük babasıyım... Sayın savcı bey sizden ricam beni askerlik görevimden azletmenizdir, siz de biliyorsunuz ki kanunlarımızda baba, oğul ve torun aynı zamanda askerlik yapamazlar... Saygılarımla
Not: Psikolojik rahatsızlığından (!) ve ailedeki dengesizliklerden dolayı bu genç askerlikten men edilmiştir.... (Dosyasına bu şekilde işlenmiş)**

- Diski genel müdürlüğüne

Ben halis toprak bağlar sakinlerindenim.Apa rtmanımızın önünde yapılan işler yanlış yapılmıştır.projesi uygun değildir.Procesine göre bunlar dizilmemişlerdir.Ben kesinlikle kapımın önünde paca(baca) istemiyorum.ve karşıyım sökölmesini istiyorum.Çünkü ben bir defa pacanın içine düştüm ve elimden ceptelefonum nokia ellibiron kayboldu.Ben on yıldır kanalizasyon işi yaptım ama böyle hata görmedim.vatandaş mağdurdur.
proce hatalıdır.Bunda hat azdır.Daha iri ve büyük bir hat yapılmalıdır.İhtiyaç halinde proce size çizip verebilirim.
mütait ile yaptığım görüşme neticesinde procem kabul edilmedi.Kontrollen konuş dediler.Kontrol denilen bozo tamamdır dedi.Ama paca hala yapiliy.Kontrol kahveden çıkmi...çalışan işçiler pis ve işden anlamiy.Bize sümük atiy.valilikle görüşecem.tüküriler apartmana ve işiyler.Eşşoğlular.

telsimin değerli
Gazilerinin dikkatine

KIBRIS GAZİSİ

Necati Alhar

0542892 2716 Hatlı

0542283 3041 - Kontörlü

Yıllardır telsimle çalışıyorum ama
hep problem, 2001 yılında 1 hattımı
kontörlüye geçirdim. ama yine fatura
geliyor ödedim geldi. ödedim geldi
arıyorum telefonla sizleri 35 dakikada
canlı bir insana ulaşıyorum ama yine
olay çözülüyor. bugün yine bir
mesaj 106 milyon borç, bu nedir.
bana bilgi verirseniz tansyonum 30 dan
16 e düşecek. hayatta 2 şeyden
utanırım. 1. Fenerbahçeli olmak
2. telsimli olmak
Necati Alhar

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÇEVRE İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞINA,

TARİH

Ümraniye ilçesi Dereköy Mahallesinde yapılan kazılar sonucu çevre kirliliği oluşmuştur. Yaklaşık bir aydır, açılan çukurlar kapatılmadığı için yollarda çamur birikintileri oluşmuştur ve çukurlar cadde trafiğini olumsuz etkilemekte, çevre ve görüntü kirliliğine neden olmaktadır. Bu çukurların en kısa sürede kapatılması gereğini bilgilerinize arz ederim.

TARİH

(İMZA)

Ad SOYAD

ADRES:

EKLER (varsa)

1.

2.

2. ÖZ GEÇMİŞ

- - Kişinin kendisi ile ilgili vermek istediği bilgilerin yanısıra belge ve fotoğrafları da içerir.
- - Doğru ve sağlam bir Türkçeyle yazılmalıdır.
- - Yazım ve noktalama kurallarına uyulmalıdır.

- **Kişisel Bilgiler:**

Ad ve soyad
Doğum tarihi
Doğum yeri
Medeni durum
Cinsiyet
Milliyet
Askerlik durumu
Sürücü belgesi

- **Eğitim:**

İlkokul (Yer ve Tarih)
Ortaokul (Yer ve Tarih)
Lise (Yer ve Tarih)
Üniversite (Yer ve Tarih)
Yüksek lisans (Yer ve Tarih)
Doktora (Yer ve Tarih)
Yabancı dil bilgisi (Düzey)
Bilgisayar bilgisi
(Hangi programlar, hangi
düzeyde kullanılabiliyor?)

İş deneyimi:

Çalışılan kurum ve kuruluşlar
(Kurum adı, çalışılan tarihler, hangi
görevle çalışıldığı)

Nitelikler, beceriler:

Sahip olunan sertifikalar (İçerik, tarih,
nitelik)

Üye olunan kurum, kuruluş ve
dernekler

Katılınan etkinlikler

Üstlenilen projeler

Alınan ödüller

Yayınlar

İlgi alanları-hobiler

Kişisel özellikler

Amaçlar

(Başvuruda bulunulan işle ilgili kısa ve
uzun vadeli amaçlar nelerdir? Bu işe
başvurma amacınız nedir?)

- **Bilgi alınabilecek kişiler**

(Ad, adres, telefon numarası) (Referansların akrabadan seçilmemesi, kişinin karakterinin yanı sıra özellikle iş yaşamı ve mesleki başarısı hakkında doğru bilgiler verecek kişiler olması gerekir. Referans olarak adı yazılacak iki kişiden birinin iş yaşamıyla ilgili diğerinin karakterle ilgili bilgi verebilecek kişiler olması, daha doğrudur. Referans olan kişilerin saygın, başarılı, olgun kişilerden seçilmesi gerekir. İş için kullanılacak bir öz geçmişe adlarını yazmadan önce bu kişilerin iznini almak, hem nezaket gereğidir hem de onların, sizinle ilgili olarak yapılacak bir araştırmaya hazırlıklı olmalarını sağlar.)

- **İletişim adresi**

(Açık adres, telefon numarası, e-posta adresi. Burada yer verilecek olan adres-telefonun size en kolay ve hızlı şekilde ulaşılacak, değişmez, kişisel bir adres-telefon olması önemlidir. Hâlen çalışılmakta ise o iş yerinin adres ve telefonu verilmemelidir.)

- **ÖZ GEÇMİŞ ÇEŞİTLERİ**

Öz geçmişler işlevsel, kronolojik ve karma olmak üzere 3 şekilde düzenlenebilmektedir.

İŞLEVSEL

İşlevsel özgeçmişlerde bireylerin kendilerini tanıtmalarında yeteneklerinin ön planda tutulduğu ve bu nedenle de daha çok uzmanlığın dikkate alındığı bilinmektedir.

Kişilerin bir işte ne zaman çalıştıkları değil, ne kadar uzman oldukları önem taşımaktadır. İşlevsel öz geçmiş hazırlayanlar kendilerinin herhangi bir konuyu ve uzmanlık alanını diğer bireylerden daha iyi bildiklerini veya becerebileceklerini vurgulama amacını taşımaktadır.

KRONOLOJİK

Kronolojik öz geçmişler, bireylerin sahip oldukları donanımları tarihsel süreç içerisinde ortaya koyan öz geçmişler olup, en yaygın öz geçmiş biçimini oluşturmaktadır.

Bireylerin almış oldukları eğitim veya iş yaşamında geçirmiş oldukları deneyimler sondan başa veya baştan sona doğru yer alır. Deneyimi az olan veya iş yaşamına atılmamış öğrencilerimizin bu tür bir öz geçmişten çok aldıkları eğitimin niteliklerini ortaya koyan işlevsel öz geçmiş üzerinde yoğunlaşmaları önerilebilir.

KARMA

Karma öz geçmiş biçiminde ise yukarıda açıklanan her iki öz geçmiş hazırlama şekli birlikte değerlendirilir. Öncelikle işlevsel özellikler ve daha sonra da kısa kısa bu alanlardaki iş deneyimleri ele alınır.

- ÖZ GEÇMİŞ YAZIMINDA DİKKATE ALINMASI GEREKEN KURALLAR NELERDİR?

- Öz geçmiş yazmadan önce işverenin neye gereksinimi olduğu, kişinin yeteneklerinin ve amacının ne olduğu, hangi özelliklerin ön plana çıkarılması gerektiği hususlarında bir strateji oluşturulmalıdır.
- Öz geçmişler kural olarak 1 sayfadan fazla olmamalıdır.
- Gereksiz bilgi bulunmamalıdır.
- Abartıya yer verilmemelidir. Bireyler kendilerini oldukları gibi yansıtmalıdır.
- İz bırakacak bilgiler yer almalıdır.
- Bilgisayarla yazılmalı ve okuma kolaylığı olacak bir harf büyüklüğü düşünülmelidir.
- Son hâlinizi yansıtacak bir fotoğraf eklenmelidir.
- Hakkınızda bilgi verecek ciddi kişilerin iletişim bilgileri yer almalıdır.
- İsmi ve iletişim bilgilerinin yazılması kesinlikle unutulmalıdır.
- İş yaşamıyla ilgili hedeflerin açıklıkla ortaya konmasına gerek vardır.
- Öğrenciler için başvurulacak görevle ilgili yeteneklerin ortaya konmasına önem verilmelidir. Bu kapsamda alınan derslere ve özellikle de staj ve uygulamalara ilişkin kısa bilgiler verilebilir.

- • Bilinen yabancı dil ve seviyesi ile bilgisayar konusunda olabildiğince doğru bir değerlendirmeye yer verilmelidir.
- Üniversitede veya üniversite yaşamı dışında sürdürülen sosyal ve kültürel etkinlikler kesinlikle önem taşımaktadır. Özellikle ekip çalışması bakımından bu tür etkinliklerin yürütülmüş olmasının talep edilen özellikler arasında olduğu bilinmelidir.
- Yeni mezun olmak üzere olanların ürkek olmaması ve bunun gençlik ve enerjilikten kaynaklanan bir avantaj olduğu duygusuyla özgeçmiş hazırlaması önem taşımaktadır.
- Yeni mezunların tecrübe eksikliklerini yeni teknoloji ve bilgilerle donatılmış olduklarını vurgulamaya çalışarak kapatmaları önerilebilir.

**Şu ana kadar, hiçbir sosyal
kuruluştta görev almadım. Hiçbir
siyasi partiye kaydım yoktur.
Hiçbir yerde çalışmadım. (EF)**

**29 Nisan 2003 yılında Ankara'da
doğdum. 1998 yılında bilgisayar
kursuna gittim. (EF)**

**1989 tarihinde 8 fertli bir çekirdek
ailenin 3 numarası olarak
doğmuşum. (FEF)**

**Adım Hasan ..., 1986 yılı üçüncü
ayı onuncu gününde Niğde'de
dünyaya geldim..... (EF)**

**Kişilik olarak doğduğum
toprakların özelliklerini alarak
çekingen ve sert yapılı biriyim.
(EF) (Çekingen ve sert)**

.... ilköğretimimi R.O.A.İ.O.
tamamladım. Erciyes ünts. sos.
bil. öğrt. kazandım. Ailevi olarak
sekiz kardeşiz. /// Adres: Sivas
Cad. Sıatyum karşısı ev no: 9
(Stadyum)

**1980 yılının soğuk Şubatı'nın 2.
gününde dünyaya gelmişim. Anne
ev hanımı, baba emekli. Aile klasik
Türk ailesi; anne, baba ve
çocuklar... (EF)**

Merhabalar ben işsizim yazın çalışıp kendime bilgisayar almam
Lazım işveren bey. Özgeçmişim pek parlak değil çünkü 20 yaşındayım

henüz 2. Dış lise mezunuyum Erciyes üniversitesi Tarih bölümünde
okuyorum. Part time olarak çalışabilirim çalışmam şart çünkü bu yüzden
bana iş verim. Hobilerimin arasında futbol, basket, tenis yok. Çünkü
Yorucu sporlar. Uyuma rekorum 16 saat, kitap okumayı sevmem. Ama o kitlelerle
ilgili film veya dizi varsa izlerim. (Türk dizileri haric) Japon animele-
ri izler alt yazı çevirisi yaparım. Tekrar işe almanız dileği ile saygılar.

Regel ~~schalt~~ ~~tot!~~ ~~de~~ ~~re~~ ~~6~~

16 Aralık 1996 Hatay Dört Yolluğu
İlk okulu Adana'da 3 farklı okulda bitiren
Ahmet İsmail Hatip Lisesinde Liseyi
bitirdikten sonra Erzurum Üniversitesinde
Tarih bölümüne mezun oldum. Bilgisayar
sertifikasını ABC kursundan aldım ve
referans olarak Ahmet Acer'i sizlere
veriyorum. Farklı geldiğinde güncelisiniz.
Beni işe alırsanız çok eğilmem
hatta umrunda olmaz, bana iş mi yok
ama alırsanız da canla başla çalışır
yedğin kaba tokumem. Hoşseyim
kaygısız.

3. VE 4. HAFTA

SÖZCÜKTE YAPI

SÖZCÜKLERİN YAPI ÖZELLİKLERİ

- Sözcükler, bütün dillerde o dillerin yapı taşıdır. Duygu, düşünce ve eylemlerimizi onlar aracılığıyla iletebiliriz. Dilimizde bir sözcüğün anlamlı, en küçük parçasına o **sözcüğün kökü** denir. Kök hâlindeki sözcükler ya sonlarına aldıkları eklerle yeni sözcükler oluşturur (türeme) ya da yeni bir sözcükle birleşerek yepyeni bir anlamda kullanılabilir (birleşme).
- Buna göre de dilimizdeki sözcükler yapı yönünden üç ayrı özellik gösterir:
 - Basit yapıli sözcükler
 - Türemiş yapıli sözcükler
 - Birleşik yapıli sözcükler

Basit Yapılı Sözcükler

- Basit yapı dediğimizde; bir sözcüğün hiç ek almamış, anlamlı en küçük parçasını anlatmak isteriz. Az önce buna sözcüğün *kökü de denebileceği* belirtmiştik. *Basit yapılı sözcükleri örnekleyelim: taş, demir, su, akıl, insan, kırmızı, araba, ben, bu, ad, boya, Ankara, Bolu, Dicle, yürü-, git-, al-, sev-, acı-, boya-...*
- Basit yapılı sözcükler;
- – *Ankara, Bolu, Dicle* gibi özel ad da olabilir; *su, toprak, araba* gibi tür adı da olabilir.
 - *Su, insan, kırmızı, ben, bu* gibi ad soylu da olabilir; *acı-, boya-, git-, yürü-, sev-* gibi bir iş, eylem de anlatabilir.
 - *Su, ben, bu* gibi tek heceli de olabilir; *araba, Ankara* gibi çok heceli de olabilir.
 - *Acı* ile *acı-*, *boya* ile *boya-*, *savaş* ile *savaş-*, *tat* ile *tat-* gibi hem ad hem de eylem kökü durumunda olabilir.
- Dilimizde kök hâlindeki sözcüklerin sayısı sınırlıdır. Bu sözcük kökleri yıllardır zaman içinde kimi ses değişikliklerine uğrayarak dilde varlıklarını sürdürür. Onların sayıları sınırlı olmasına karşın türeme ve birleşme yollarıyla yeni kavramları anlatan yeni sözcükler oluşur.

Türemiş Yapılı Sözcükler

Türeme, Türkçenin de içinde bulunduğu eklemeli dillere özgü bir özelliktir. Bu özellik, köklerden yeni sözcükler türetme imkânı sağlar. Dilimizde, binlerce yıldan bu yana oluşmuş, kullanılagelen kimi ekler vardır. Bu eklerin sayısı sınırlıdır. Bu ekleri sözcüklerin köküne getirince, kökün anlamıyla ilgili fakat yeni durumuyla başka bir kavramı anlatan yepyeni bir sözcük elde ederiz. Bu özelliğe **türeme**, bu nitelikteki sözcüklere de **türemiş yapılı sözcükler** denir.

- **göz** sözcüğünden *gözlük, gözlem, göze, gözcü, gözlemek gözetlemek...*
tuz sözcüğünden *tuzlu, tuzsuz, tuzluk, tuzlama...*
su sözcüğünden *sulak, sucu, sulu, sulamak, susamak...*
sev- sözcüğünden *sevinç, sevgi, sevgili...*
Muğla sözcüğünden *Muğlalı...*
ben sözcüğünden *bencil, benimsemek...*
insan sözcüğünden *insancıl, insanlık, insanca...*
- Bu örnekler çoğaltılabilir. Türemiş sözcük, kökle anlamca ilgili fakat yeni ve ayrı bir sözcüktür. *Sevgi*, *sev-* eylemiyle anlamca ilgili, ancak soyut bir kavramın, bir duygunun adıdır. *Tuzlu*, tuzu olan; *Muğlalı*, Muğla'da doğup orada yaşamış olan; *bencil*, öncelikle kendini düşünen; *insanca*, insana yakışır davranış gibi yeni birer kavramın karşılığı olarak kullanılır.

- Türetme ekleri, sayıları az olmasına karşın işlev çeşitlenmeleriyle köklere çok farklı anlamlar kazandırırılar. Tek bir +LIK/+LÜK eki için bile aşağıda verilen sınırlı sayıda örnek bu işlev çeşitlenmesini gösterir niteliktedir:
 - Yer adı belirtir: *zeytinlik, çayırılık, kömürlük...*
 - Nesne adı yapar: *kulaklık, ağızlık, gözlük...*
 - Topluluk adı belirtir: *gençlik, Türklük...*
 - Adlardan sıfat türetir: *yıllık kira, dolmalık biber, kiralık ev...*
 - Soyut adlar türetir: *benlik, hiçlik...*
 - Meslek adları yapar: *doktorluk, öğretmenlik...* gibi.

- Türkçe sonekli bir dildir. Oysa bazı dillerde, mesela Farsçada *bivefa* (vefasız), *bikarar* (kararsız) sözcüklerinde görülen *bi* ve *natamam* (tamam olmayan), *namütenahi* (sonsuz) sözcüklerinde görülen *na* eki gibi sözcüğün başına gelen ekler vardır. Bazı batı dillerinde de *asosyal*, *anormal* sözcüklerinde görüldüğü gibi önekler mevcuttur. Türkçede ise bu türden önekler yoktur.

(Pekiştirme yaparken ortaya çıkan ses türemeleri önek değildir. Örneğin *kırmızı* sözcüğünün pekiştirme sıfatı olarak kullanılan biçimi *kıpkırmızı* örneğindeki gibi sözcüklerin başına ek gelmiş görüntüsü sergileyen yapılar (mosmor, dümdüz, apaydınlık, güpegündüz, sapasağlam gibi) önek değildir, karıştırılmaması gerekir.)

Türkçede sözcükler ad ve eylem kök/gövdelerinden türetilir. Yapım ekleri sonlarına geldikleri sözcükler ve bu sözcüklerin çeşitleri yönünden dört öbekte toplanır:

- **Addan ad yapan ekler:** kitap+lık, Türk+çe, üniversite+li, son+suz, ev+cil, arpa+cık, Atatürk+çü, arka+daş, dört+er, iki+nci...
- **Addan eylem yapan ekler:** imza+la-, geniş+let-, akıl+lan-, selam+laş-, kan+a-, şırıl+da-, fış+kır-...
- **Eylemden ad yapan ekler:** yükle-m, çürü-k, geç-it, kuç-ak, sil-gi, bit-kin, ilet-ken, düzenle-y-ici, seç-enek, düşün-ce...
- **Eylemden eylem yapan ekler:** sev-i-l-, sev-i-ş-, sev-i-n-, sev-dir-, sevdirt-t-...

Örneklerin hepsi türemiş sözcüklerdir. Bu türemiş yapıllı sözcükler artık yeni bir kavramı anlatmaktadır.

- Türkçe, eklerle işleyen bir dildir. Bazı dillerde birkaç sözcükle, hatta uzunca bir cümleyle anlatılan kavramlar, Türkçede bir tek köke getirilen arka arkaya sıralanan eklerle sağlanır. (Afyonkarahisarlılaştıramadıklarımızdan mısınız? İngilizce >Are you one of those people whom we tried unsuccessfully to make resemble the citizens of Afyonkarahisar? ☺)
- Sözcüklerin bu yapı özelliklerini tanımak, onları doğru kullanmamızı sağlar. *Yanlışı'nın yanıl-'tan, yalnız'ın yalın olmaktan geldiğini ayırt ederiz. Kaplamak ile kapsamak, ölçek ile ölçü, ayırım ile ayrıntı, ayrılık ile ayrıcalık...* gibi söylenişleri birbirine yakın olan pek çok sözcüğü karıştırmadan, yerinde kullanabiliriz.
- Dilimizde her ekin ayrı bir inceleme konusu olacak boyutta pek çok işlevi vardır. Bu işlevi eklendiği sözcükle birlikte gerçekleştirir. Ekin bulunduğu sözcüğün anlatımda kullanılışına göre, eklerin ve sözcüklerin yüklendikleri görev, özellik değişir.
- Dilimizin bu çok karmaşık gibi görünen yapısı, gerçekte dilimizin zenginlik kaynağıdır. Dilimizin türetme özelliğinden; kültür, sanat ve bilim alanlarındaki değişmelere göre gereksinim duyduğumuz yeni sözcükler doğar.

Birleşik Yapılı Sözcükler

- Birleşik yapıli sözcükler, iki ya da daha çok sözcüğün bir araya gelerek yeni ve tek bir kavramı karşılamaları amacıyla oluşturulur: *gecekondu, güzelavratotu, düşeyazmak, üstünkörü, niçin, birkaç, birçok, kuşburnu, pazartesi, günaydın, çöpçatan, yükseköğretim, alinazik, ateşkes, külbastı, camgöbeği* gibi.
- Birleşen bu sözcüklerden biri, kimi zaman da ikisi birden -üçlü örneklere az rastlanır- tek bir kavramı karşılamak amacıyla anlam, ses ya da görev değişikliğine uğrar.
Anlam kayması yoluyla kurulan bileşik yapıli sözcüklerde ya birinci ya ikinci sözcüğün ya da iki sözcüğün birden gerçek anlamından ayrıldığı görülür:
- **ateşböceği, ketenhelva, dülgerbalığı, serçeparmak, rüzgârgülü, bakımevi, aşçıbaşı, yerelması, dalkavuk, kadınbudu, suçiceği, hanımeli** gibi. Koyu yazılan sözcükler anlam değişikliğine uğramıştır.

Ses kaynaşması yoluyla kurulan birleşik yapılı sözcüklere Türkçede az rastlanır. Bu türden yapılarda çeşitli ses olayları söz konusu olur:

pazar-**ertes**i: **pazartesi**

kahve-**alt**ı: **kahvaltı**

pek-**iyi**: **peki**

çörek-**otu**: **çöreotu**

biri-birine: **birbirine**

kayın-ana: **kaynana**

ne-**için**: **niçin**

ne-**asıl**: **nasıl**

- Sözcük türü değişimi yoluyla oluşan birleşik yapılı sözcüklerde, öğelerin türleri değişir: dedikodu, şıpsevdi, sıkboğaz, bilirkişi, ateşkes, kaçgöç, albastı, uyurgezer, imambayıldı, ağaçkakan, vurdumduymaz, mirasyedi...
- Bu sözcüklerde iki eylemin ya da bir adla bir eylemin birlikte kullanıldığı, ancak oluşan sözcüğün artık eylem değil ad ya da sıfat görevinde olduğu görülür. Sözelimi *de-* ve *koy-* eylemleriyle oluşturulan *dedikodu* sözcüğü eylem değil ad soylu sözcüktür.
- **Et-, eyle-, ol-** yardımcı eylemleriyle kurulan birleşik yapılı eylemler oluşurken ses türemesi ya da düşmesi gibi olaylar vuku buluyorsa bu türden eylemler bitişik yazılır: *emret-, sabret-, keşfolun-, fetholun-, hisset-, zannet-, affol-, hallet-...* Herhangi bir düşme ya da türeme söz konusu değilse ayrı yazılırlar: *hasta olmak, terk etmek, arz etmek, rica etmek...* gibi.

SÖZCÜKTE ANLAM

Kendi başına anlamı olan ya da anlamı olmadığı hâlde cümle

kuruluşunda görev üstlenen ses birliklerine «sözcük (kelime)» denir.

«Bir boya ressam için ne ise; bir müzisyen için de nota odur.» cümlesinde; «bir, boya, ressam, ne, müzisyen, nota, o» sözcükleri tek başlarına bir anlam taşıırken; «ise, için, de» sözcükleri tek başlarına anlam taşımayan fakat ait oldukları cümle içinde anlam kazanan sözcüklerdir.

- Dilimizde sözcüklerin bir gerçek/temel anlamları bir de cümle içinde kazandıkları anlamları vardır.
- Bir sözcük cümle içinde farklı anlamları çağrıştıracak biçimde kullanılmışsa buna «yan veya mecaz anlam» denir. Türkçemiz bu bakımdan incelendiğinde çok zengin bir dildir.
- Aslında bütün sözcükler tek bir anlamı karşılamak için doğmuştur. Fakat ihtiyaçlar arttıkça ya bunları karşılayacak sözcükler üretilmiş ya da var olan sözcüklere yeni anlamlar yüklenmiştir. Yabancı dillerden bugün dilimize girmiş olan alıntı sözcükler de bu gibi sebeplerle alınmıştır.

- Sözcüklerin anlamlarını, anlam türleri ile sözcükler arası ilişkileri inceleyen bilgi koluna “anlambilim” denir. Türkçedeki sözcükler anlamları bakımından incelenirken, ayrı bir bakış açısı gerekir.

1.GERÇEK/TEMEL ANLAM

- Sözcüğün sözlük anlamıdır. Herkesin bildiği en yaygın anlamıdır. Gerçekte hiçbir sözcük, hiçbir maddenin gerçek anlamı olamaz; fakat gerçek anlam sözcüğün bilinen en eski anlamıdır. Her sözcüğün başlangıçta bir tek varlığı karşılamak için kullanıldığı sanılmaktadır. Bir sözcüğün dildeki bu ilk anlamına *gerçek anlam*, *temel anlam* ya da sözcüğün *sözlük anlamı* denir. Bir anlatım birliğindeki bir sözcüğün yerine başka bir sözcük konulamıyorsa o sözcük gerçek anlamındadır. Söz gelimi, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde “baş” sözcüğü için 15, “tutmak” sözcüğü için 53 anlam verilmiştir. Bunlardan yalnızca ilkleri gerçek anlamındadır. *baş*: İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız gibi organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm. *tutmak*: ele almak, elde bulundurmak.”

2.YAN ANLAM

Sözcüğün gerçek anlamı dışındaki bütün kullanımlarına *yan anlam* denir.

Dildeki sözcüklerin ilk türetilen anlamları gerçek anlamlarıdır; tek bir varlık ya da kavramı karşılarlar. Zamanla sözcüğe başka anlamlar da yüklenir, başka varlık ya da kavramları da karşılar hâle gelir. Sözcük zamanla anlam genişlemesine uğrayarak yan anlamlar kazanır fakat gerçek anlam ile yan anlam arasında mutlaka bir anlam bağı kalır. Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde “baş” sözcüğü için 15, “tutmak” sözcüğü için 53 anlam verilmiştir. Bunlardan yalnızca ilkleri gerçek anlamında olduğuna göre diğerleri yan anlamlıdır.

göz: Görmeye yarayan organ. (gerçek anlam) «Çocuğun gözüne kalem batmıştı.»

Fakat aynı kelimeyi yan anlamda kullanacak olursak; «Kolyesini çekmecenin gözüne koymuştu.»

Bu cümlede «göz» sözcüğü açılıp kapanabilen bir organ olması özelliğinden ötürü çekmeceyle ilişki kurulmuş ve yan anlam kazanmıştır.

- Yan anlam da kendi içinde bölümlendirilebilir:
- **1. Yakın Anlam:** Sözcüğün yan anlamlarından biridir. Sözcüğün gerçek anlamı ile ilişkili olarak sonradan kazandığı anlama *yakın anlam* denir. Söz gelimi, ‘baş’ın yakın anlamı bir topluluğa baş olmak, topluluğu idare etmekle ilgilidir: “bir topluluğu yöneten kimse; cumhurbaşkanı, kol başı, on başı, oymak başı...” gibi. ‘tut-’ın yakın anlamı “ele geçirmek, yakalamak”tır.
- *baş: “Sen dünyalar durdukça bu milletin başısın.” Yusuf Ziya ORTAÇ*
- *tut-: “O hep dolu tuttu, boş atmadıydı.” Behçet Kemal ÇAĞLAR*
- **2. Yakıştırma Anlam:** Bir tür yan anlamdır. Kendi adı olmayan varlıklar, sonradan icat edilen teknoloji araçları özelliklerine, işlevlerine göre ya da yakıştırma yolu ile adlandırılır; *bilgisayar, biçerdöver...* vb. teknoloji araçlarının adları işlevlerine göre yakıştırılmış adlardır. *Uçağın kanadı, pencerenin kanadı; dolabın gözü, iki göz oda; ayakkabı burnu, Anamur burnu; edebiyat kolu, makinenin kolu...* vb. adlar yakıştırma adlardır. Yakıştırma adlar da sözcüğün yan anlamları ya da mecaz anlamlarındandır.

3.MECAZ ANLAM

Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak yepyeni bir anlam kazanmasına *mecaz anlam* denir. Mecaz anlamlı sözcükler genellikle soyut anlam kazanmıştır.

boğaz: Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak.

«Bu havada dondurma yersen elbette boğazın ağrır.» (gerçek anlam)

Aynı sözcük gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak mecaz anlamda kullanılacak olursa;

«Bu son işten sonra boğazımıza kadar borca battık.»
cümlesinde «boğaz» sözcüğünün gerçek anlamından uzaklaşmış olduğu ve soyut anlam kazandığı görülmektedir.

4. TERİM ANLAM

- Bir bilim, meslek veya sanat dalında kullanılan özel anlamalı sözcüklere «terim» denir.

Roman, kafiye, ölçü, teşbih edebiyat; *açı, dikdörtgen, pi sayısı* geometri; *kök, gövde, ek, fiil* dil bilgisi terimleridir.

SOMUT VE SOYUT ANLAMLI SÖZCÜKLER:

- a. Somut Anlam: Beş duyu organımızla algılayabildiğimiz kavramları karşılayan sözcükler somut anlamlıdır: *çocuk, okul, sarı, soğuk, ışık, koku, ekşi...* gibi.
- b. Soyut Anlam: Beş duyu organımızla algılayamadığımız, ancak var olduğunu kabul ettiğimiz kavramları karşılayan sözcüklerdir: *sevinç, akıl, iyi, güzellik, sevgi* vb... Dilin tarihî akışı içinde kimi somut sözcükler soyut anlamlar kazanırken, kimi soyut sözcükler de somut anlamlar kazanmışlardır.

- *“Bu işte senin parmağın var.”* tümcesinde *“parmak”* somut anlamlı iken soyut anlamda kullanılmıştır.
“İki kafadar dağlara keklik avına çıkmış.” tümcesinde *“kafa”* sözcüğü somut iken soyut anlamda kullanılmıştır.
“İyilerde ham süt olmaz” tümcesinde hem *“iyi”* hem de *“süt”* sözcükleri soyut anlamlıdır.
“Onunla konuşmaya yürek ister.” örneğinde *“yürek”* somut bir sözcük olduğu hâlde *“cesaret”* anlamı ile *“yürek”* sözcüğü soyutlaşmıştır.

İKİLEMELER:

- Anlama güç kazandırmak için iki sözcüğün değişik yollarla yan yana kullanılmasıyla oluşan söz öbeklerine «ikileme» denir. İkilemeler aşağıdaki yollardan biriyle oluşur:
 - a. Eş ya da yakın anlamlı sözcüklerin bir araya gelmesiyle; *doğru dürüst, yalan yanlış, kırık dökük.. vs.,*
 - b. Karşıt anlamlı sözcüklerin bir araya gelmesiyle; *az çok, gece gündüz, aşağı yukarı... vs.,*
 - c. Biri anlamlı biri anlamsız olan iki sözcüğün yan yana gelmesiyle; *eğri büğrü, ufak tefek ... vs.,*
 - d. İkisi de anlamsız sözcüklerin bir araya gelmesiyle; *ıvır zıvır, mırın kırın, abuk sabuk, abur cubur... vs.,*
 - e. Aynı sözcüğün tekrar edilmesi ile; *koşa koşa, yavaş yavaş, ince ince... vs.,*
 - f. Yansıma sözcüklerin bir araya gelmesiyle; *şırıl şırıl, fukur fukur, çıtır çıtır vs.*

NOT: İkilemeler daima ayrı yazılır.

DEYİMLER

- Bir kavramı, durumu belirtmek; anlatımı daha güçlü ve etkili hâle getirmek amacıyla kurulmuş, genelde mecaz anlam taşıyan söz öbeklerine «deyim» denir.
- **Deyimlerin Özellikleri:**
 - a. Deyimler genellikle mastar (-mak/-mek) biçimindedir.**

«Aklını başından almak»
«Etekleri zil çalmak»
 - b. Bazı deyimler cümle biçimindedir.**

«Dostlar alış verişte görsün.»
«İsmi var cismi yok.»
 - c. Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Bu yüzden de deyimi oluşturan kelimelerin yerine eş ya da yakın anlamlıları kullanılamaz.**

«Sözü çevirmek» deyimi «sözü döndürmek» biçiminde kullanılamaz.
 - ç. Deyimler genel kural niteliği taşımaz, sadece belli bir durum için söylenir.**

ATASÖZLERİ:

- Atalardan kalmış, deneyimler sonucunda ortaya çıkmış; yol gösterici, öğüt verici, kalıplaşmış ve cümle biçimindeki söz öbekleridir.
- **Atasözlerinin Özellikleri:**
 - a. Kalıplaşmış sözlerdir, genelde mecaz anlam taşırlar.**
«Damlaya damlaya göl olur.»
 - b. Öğüt vermek amacıyla söylenirler.**
«Sakla samanı gelir zamanı»
 - c. Genel kural niteliği taşırlar; yani söylenilen şey herkes için geçerlidir.**
«Mum dibine ışık vermez.»
 - d. Bazı atasözlerinde mecazlı bir söyleyiş yoktur.**
«Bugünün işini yarına bırakma.»
«Dost ile ye iç; alış veriş etme.»

5. HAFTA

ANLATIM BOZUKLUKLARI

- Dilin temel görevi aynı dili konuşan insanlar arasında anlaşmayı sağlamaktır. Anlatılmak istenenler dilin kurallarına uygun olarak açık, yalın, anlaşılır biçimde ifade edilirse anlaşma tam olur. Aksi hâlde yanlış anlaşılmalar, söyleyiş yanlışları ve anlatım bozuklukları ortaya çıkar.

İYİ BİR CÜMLENİN NİTELİKLERİ

- 1. Mantık ve bilgi bakımından doğruluk
- 2. Dil bilgisi bakımından doğruluk
- 3. Açıklık
- 4. Duruluk
- 5. Yalınlık
- 6. Akıcılık

1. MANTIK VE BİLGİ BAKIMINDAN DOĞRULUK

●Cümlelerin düşünce, mantık ve bilgi bakımından doğruluğu tutarsızlıklardan, düşünce eksikliklerinden ve bilgi yanlışlıklarından arındırılmasıyla mümkündür.

- *Bütün bildiklerimi ve **bilmediklerimi** oğluma öğreteceğim.*
- *Kaderde bir köşe başında **ölü olarak uyanmak** da var.*
- *Baharın en güzel aylarından **biridir nisan, mayıs.***
- *Beni **duymayan** arkadaşlar lütfen ellerini kaldırsın.*
- *Trafik kazasında **hayatını kaybedenlere baş sağlığı** dilendi.*
- *Cenazede sayıları **on binin üzerinde yedi bin** güvenlik görevlisi vardı.*

1. MANTIK VE BİLGİ BAKIMINDAN DOĞRULUK

- ***İlerleyen saatlerde** tekrar birlikte olacağız.*
- *Bu oyunun **yarısı** % **90** kafayla ilgilidir.*
- ***Alıcı kılığında polislere** yakalandı.*
- ***Geçtiğimiz** hafta bir toplantı yapıldı.*
- *Arabada hava yastığı varsa **hiçbir şey olmaz.***
- ***Herkes** müzik dinlemekten hoşlanır.*
- *Okulda başarılı olan **herkes** hayatta da başarılı olur.*
- *Bugün derse **kimse** gelmedi.*
- *Sen beni **hiç** dinlemezsin ki.*

- Önümüzdeki haftanın önemli programlarından bazılarını sizlere **hatırlatmaya** çalıştık.
- Önlem alınmazsa bu hastalık **ölüme**, hatta **kısmi felce** neden olabilir.
- Son turda atlet, **arkasındaki** yarışçıyı bir hamlede geçti.
- Başkası olma kendin ol / böyle çok daha güzelsin / ya gel bana sahici sahici / ya da anca gidersin.
- Her gülün kokusu başka kokar.
- Meclis üye tam sayısının, bir fazlası bulunursa hükümet düşer.
- Köşkün kapıları gazetecilere ardına kadar kapandı.
- Merhum Hakk'ın rahmetine kavuştu.
- İstanbul'un yıllar süren rüyası sona eriyor, trafik sorunu çözülüyor.
- Başbakan, bu konuyu müsteşara arz etti.

TRT HABER @trthaber - 2 sa.

Ekmeğe zam yapılmadı ancak fiyatlar arttı

Haber Detay: goo.gl/ckC5qb

2. DİL BİLGİSİ BAKIMINDAN DOĞRULUK

- Cümlenin kuruluşunda yer alan kelime ve kelime grupları dilin kurallarına göre oluşturulmalı, öğeler birbiriyle uyum içinde bulunmalı, cümlede eksiklik olmamalıdır.

a) Yapılışları yanlış olan kelimeler

- Dilimize Arapçadan çokluk biçimiyle giren *beyanat (beyanlar)*, *efkâr (fikirler)*, *erzak (rızkılar)*, *enbiya (nebiler, peygamberler)*, *evliya (veliler)*, *maruzat (arz edilenler)* gibi kelimeler zaten çokluk bildirdiklerinden bunların Türkçe çokluk ekiyle *(-lar, -ler)* ikinci kez çokluk yapılması yanlıştır.

a) Yapılışları yanlış olan kelimeler

- Dilde olmayan gramer biçimleriyle kelimeler oluşturmak da yanlıştır:
- *abicim (ağabeyciğim), alolaşırız (telefonlaşırız), ayıpsın (ayıp ediyorsun), bakkalcı (bakkal), bi drink aliim (bir şey içeyim), bissürü (bir sürü), çirkinletmek (çirkinleştirmek), demincek (demin), erdemliği (erdemliliği), free takıl- (-), fulle, ful yap (doldur, tamamla), geçebilemedi (geçemedi), hacın (haccın), hanımdan muhtar (hanım muhtar), haremlık (harem), icat ol- (icat olun-, icat edil-), iptal ol- (iptal edil-), kardeşane (kardeşçe), kasapçı (kasap), napcaz (ne yapacağız), ne ki (ne var ki), özelliklen (özellikle), sericen (sereceksin), sordu kine (sordu ki), takıl bana (benimle gel), tayin ol- (tayin olun- tayin edil-), vericeyiz (vereceğiz), yaparaktan (yaparak)...*

A rectangular wooden sign with a dark brown, weathered surface is hanging from a light blue wooden fence. The sign is secured by two small metal nails, one at the top left and one at the top right. The text on the sign is painted in white, bold, sans-serif capital letters. The background shows a glimpse of a residential area with trees and a house.

DIKKAT!
ISIRGAN
KÖPEKVAR

İZİNSİZ GİRİLMEZ
İSİRİCİ KOPEK

Hilal Sok. 56

KİRALIK

MAL

SAHİBİ

GÖRÜŞMEK

İÇİN

Yad Sağ Camı

Lütfen TIKLA

b) Yardımcı fiillerin yanlış kullanılması

- *yap-* fiilinin yardımcı fiilmiş gibi kullanılması, başka fiillerin yerine kullanılması, gerekmediği hâlde kullanılması ve *et-* yardımcı fiilinin yanlış kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar:
- *ayar yap-(ayarla-), bekleme yap- (bekle-), bülten yap- (bülten çıkar-), dedikodu yap- (dedikodu et-), dersini yap- (dersini ver-), konuşma yap-(konuş-), dönüş yap- (dön-), yemek yap- (yemek pişir-), etki et- (etkile-), film yap- (film çevir-), gecikme yap- (gecik-), kuşku et- (kuşkulan-), şüphe et- (şüphelen-), umut et- (um-) gibi.*

b) Yardımcı fiillerin yanlış kullanılması

- Son zamanlarda bilhassa batı dillerinden yapılan yanlış çeviriler sebebiyle *yap-* fiilinin yanlış kullanılması gibi *al-* fiili de yardımcı fiilmiş gibi kullanılmaya başlanmıştır: *banyo al-*, *duş al-*, *çay al-* (*çay iç-*), *istek al-* (*isten-*), *kahve al-*, *yenilgi al-* (*yenil-*) vb. gibi.

c) Eksiklik

- *Sen içeri (giriyorsun) ben dışarı doğru çıkıyorum. (yüklem eksikliği)*
- *Ekonomik kriz böyle devam ederse ben işimden (olacağım) sen de parandan olacaksın. (yüklem eksikliği)*
- *Sigarayı az, (içerim) içkiyi hiç içmem. (yüklem eksikliği)*
- *K. D. ın bankası kapatıldı ve (kendisi) hapse atıldı. (özne eksikliği)*
- *Hastanın kanlı gömleğini çıkarıp () soydu. (neyi, kimi soydu?)*
- *Dişçi, çürük dişi çekip (çocuğu) eve yolladı. (nesne eksikliği)*

c) Eksiklik

- *Kitabın yeni baskısında yanlışlıklar düzeltilerek (kitap) yeniden basılmış. (nesne eksikliği)*
- *Hukuk fakültesinin inşaatı eylülde bitecek ve (bina) hizmete açılacak. (nesne eksikliği)*
- *Yaralılarla konuşan ve (gazetecilere) bilgi veren Sağlık Bakanıdır. (dolaylı tümleş eksikliği)*
- *Her zaman bizi güler yüzle karşılar, (bize) şeker verirdi. (dolaylı tümleş eksikliği)*

ç) Uyumsuzluk

- *Erbay ve Gürdal bu yıl sınava girecek.*
- *“Karahanlı Türkçesi, XIV. yüzyılda gelişerek, Cengiz Han’ın ikinci oğlunun adı ile Çağatay devletini kurarak, Çağatay Türkçesi ismi altında, Çağatayca ve edebiyatını meydana getirir.” ⊗*
- **Resmi** ve İş Mektupları ⊗ (Resmî Mektuplar ve İş Mektupları)
- Çocuğun **ne** annesi **yokmuş ne** babası.
- “Dahası, **ne** o nezahet ve nükte **ne de** edep ve terbiye artık **kalmamış**; argo, yerini yavaş yavaş küfürlere bırakmıştır.” ⊗

ç) Uyumsuzluk

- *Trafik kurallarına uyun, (uymayanları) uyarın.*
- *Herkes uyanıkken siz uyumayın, (uyuyanları) uyandırın.*
- *Bunlar **akıllı** işlerdir. (**Akıllı** sıfatı, iş ismine uygun değildir.)*
- *Geçen yıl **sıfır kollu** elbiseler modaydı. (kolsuz elbise)*
- ***Sıfır** hatayla projesini tamamladı. (Projesini hatasız tamamladı.)*
- *Babam **manyak** para gönderiyor.*
- ***Korkunç** güzel bir programdı. (**Korkunç** olan, güzel değildir.)*
- *Şarkılarınızı **inanılmaz** güzel buluyorum.*
- ***Müthiş** konserimize bekliyoruz. (müthiş: dehşetli, korkunç)*

İnsanların yazacaklarını bir karuyla sınırlamayacak
olduğu ne zaman anlaşıldı? Hıa mı? Duyar gibiyim?

Edebiyat hocamızın gattık manyasa dedişini duyar
gibiyim. Yusuf ile Züleyha konusunu yazmam. Nazan
hanımı pretesto ediyorum. Mustafa Kutlu adosım
diye demiyorum ama diktürmüş.

Biraz "Uzun Hikâye" ile anlatmak istediği ise
ölümün ovalık yaptığı şu dünyada bilinmeye girmek
ve cesaretle mutlu olacağımızı yapmak hogotı yosunır
kılan. Hak bellediğin yol tek yürünür zaten ve
bizim sahip olduğumuz sınırlar mutluluğumuza engel belkide
Kitabı okuduktan sonra sordum kendime Hıdan dese
kacarmısın diye hayır! Eee hani seviyordun olum sen.
Senin gerçek sevgi gerçek insanın tarihinde kaldığı
bende dahil günümüzde yarıyanların karitörde farksız olduğunu
tekrar gösterdi bana.

Sorusu için yer kalmadı hocam.

Belli yarın belli günden de yakın.

Garibin afakını sarmışsa celak zırhlı duvar

Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun! korkma nasıl böyle bir imanı bığar?

Medeniyet dediğin tek dize kalmış cihanvar.

İhtiyacı bulduğun güç dâmenlerinde ki asıl kanda

mevcuttur.

Okuduğunuz "Yusuf ile Züleyha" isimli kitapla "Uzun Hikâye veya Nâr-ı Aşk" kitaplarından seçtiğini
her iki kitapta sizi en çok etkileyen birer bölüm seçerek kompozisyon kuralları çerçevesinde anlatınız. (30p)

Besteğin yarları "toprak" diyerek geame tarı.
Dasan altında bu lerce kefersiz yotarı.
Sen sehit oğlusun yoziktın atarı.
Verme dünyaları alsanda bu cennet vatarı.

Kim cennet vatar uğruna olmak fiada?
Süheda fışkıracak toprağı sıksa süheda:
Canı canını alsın versin alsın da hūda.
Etmesin vatanından bir dāye de cūda.

d) Yazım ve noktalama yanlışları

- *Yine aşık olmuş.(aşık: eklem yerindeki kemik, âşık: seven)*
- *Bu yıl **karınızı** ortaklarınızla paylaştınız mı? (Bu yıl **kârınızı** ... biçiminde yazılmazsa paylaşılan **kâr** olmaz.)*
- *Farklı hizmet, **karlı** alış veriş.(Farklı hizmet, kârlı alış veriş.)*
- *Kendisini taktir ediyoruz.(taktir: damıtma, takdir: beğenip değer verme)*
- *Genç doktora şikâyetini anlattı.*
- *Gürültüden ürktüğü için Ali Ağa eşeğine yollu küfürler savurdu.*
- *Benim gibi çalışmazsan kazanamazsın.*

günaydın :D

07:43

G

10:21 ✓✓

bu kadar usengeclik yapma ya :D

10:23

Gnydn

10:24 ✓✓

sesli harfler nerde 😊

10:27

Üaı

10:32 ✓✓

birleştir :ad

10:37

Gnydnüaı

10:37 ✓✓

😓 aralarına dağıt

10:38

Günaydın

10:38 ✓✓

😓😓😓

10:38 ✓✓

sonunda :D 🙇

10:38

e) Dizgi yanlışlarından kaynaklanan anlatım bozuklukları

- *Noktalama kuralları* ⊗
- *ISBN numarası* ⊗
- *Aşağıdaki bunlardan ikisi örnek olarak verilmiştir.* ⊗
- *Bu sahada **sere** veren yazarlar arasında...* ⊗
- ***Eğer** kütüphanenin kapasitesi verilen konu için **eterli değilse** araştırmadan beklenen sonuç da yeterli olmaz.* ⊗

e) Dizgi yanlışlarından kaynaklanan anlatım bozuklukları

- ***Edebî Türk Kavramı ve Bu Türlerde Türk Diliyle Verilmiş Örnekler*** ⊗
- ***Bu bahiste, yalnız yapım ekleri incilenecektir.*** ⊗
- ***İnsanlar ancak ana dillerinin derinliklerine nüfus edebilir.*** ⊗
- Kelimelerin yanlış yerlerden hecelere ayrılması da büyük bir yanlışlıktır: *bir-inin, ver-ilen, yer-inde* ⊗

3. AÇIKLIK

- Cümlede anlatılmak istenenin dinleyen veya okuyan tarafından kolayca anlaşılmasına **açıklık** denir.
- *Sen resim yapmayı benden çok seviyorsun.*
- *Sınav sonucuna itiraz süresi 15 nisanla 17 nisan arasında sona erecek.*
- — *S. D. in vücudunda estetik (ameliyat) var mı?*
- — *Hayır, vücudunda hiç estetik yok. (Bu ifadeden vücudunun güzel olmadığı anlamı da çıkabilir.)*

a) Sıra yanlışlığı

- **80 bin civarında** göz taramasından geçirilmiş () hastamız var.
- **Uykusuz** yola () çıkmayın.
- **Alkollü araç kullanmayın.** (Aracı, alkollü kullanmayın.)
- **Programımız için** aldığınız yaraları () gösterir misiniz?
- **En doğal** vatandaşın () hakkını koruyamıyorlar.
- Dünya televizyonları **tekrar tekrar** vurulan sivilleri () gösteriyor.
- Mobilyalarınız **ücretsiz** evinize () teslim edilir.
- **Su gibi** şarapların () içildiği düğünde olay çıktı.

a) Sıra yanlışlığı

- ***Yeni** eve () geldim. (**evin** sıfatı söylenmek istenmiyorsa)*
- ***Mazeretsiz** sınava () girmeyenler az değildi.*
- *Dünyanın **ilk** üç bıçaklı () traş makinesi.*
- ***50'ye yakın** Alman parlamentosundan () insan vardı orada.*
- ***Çırılçıplak** gazetecilere () yakalanan M.U. olay çıkardı. (gazeteciler çırılçıplak değilse)*
- *Barış görüşmelerin uzaması savaşta () askerin **daha çok** ölmesine sebep oldu.*

- Ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış ülkemizin belli bölgelerine kalkınmada öncelik tanınacak.
- Okulu bitirince doktor olarak doğduğu kasabada çalışmaya başladı.
- Yeni doğan halamın kızı için bir şarkı istiyorum.
- Bu futbolcu, çok iyi duran topa vuruyor.
- Tüp gaz dağıtan motosikletin sürücüsü, kazada öldü.
- Babamın rahatsızlığını duyunca telgrafla gelemeyeceğimi size bildirmiştim.
- Başbakan, bir hafta içinde petrol üreten dört ülkeyi gezecek.

b) Anlamca çelişen sözlerin birlikte kullanılması

- *Bu soğukta **mutlaka** sizler de üşüyor **olmalısınız**.*
- ***Eminim** seninle güreşmek onun için de kolay değildi **galiba**.*
- ***Az da olsa** kendimi **tümüyle** suçlu hissediyorum.*
- Sabotaj **ihtimali** kesinleşti.

c) Anlamda aykırılık

- Eş anlamlı kelimeleri uygun olmayacak biçimde birbirinin yerine kullanmak anlatım bozukluğuna sebep olur:
- *Komutan gidince askerler **kafasız** kaldı. (baş)*
- *Halının üzerine **kara** mürekkep döküldü. (siyah)*
- ***Tanrıya** ısmarladık. (Allaha ısmarladık)*
- ***Allah** misafiri. (Tanrı misafiri)*
- ***Kız milleti** değil mi? (-)*
- *Beni de **düş** kırıklığına uğrattın. (hayal)*
- *Böyle **çıplak** nasıl şarkı söylenir, bilmem. (sazlar olmadan)*
- *Reklam **aramız** var şimdi onu izleyelim.*
- ***Talihsiz** bir **kaza sonucu** araba devriliyor.*

c) Anlamda aykırılık

- *Sel felâketinde **ölü** kaybı yoktur.*
- *Çok **üzgün** bir haberle bültenimizi **sonluyoruz**.*
- *Mehmet Âkif ölümünün 15. yılında **törenlerle kutlandı**.*
- *Dinleyicilerimiz bu programları **tepkileriyle** desteklesinler.*
- *Caddeleri **kapsayan** bu çamur bir an önce temizlenmeli.*
- *Çocuğun üstü başı çamurla **bezenmişti**.*
- *O gece şehrin ortasında bir **ölü** ölmüştü.*
- *Bu hastalıkta ölüm **şansı** oldukça yüksektir.*

ç) Atasözleri ve deyimleri yanlış kullanmak

- Atalarımız “**zaman**, nakittir” demişler. (vakit)
- Sütten dili yanan **ayranı** üfleyerek **içer**.
(yoğurdu, yer)
- **Kafa kafaya** vermeyince taş yerinden oynamaz.
(Baş başa)
- Matematikten geçtiğini öğrenince **etekleri tef çalmaya** başladı.(zil)
- Kurt kocayınca **ayının maskarası olurmuş**.
(köpeğin)
- Yangına **ateşle** gitti. (körükle)
- **Anlayana sivrisinek az**. (Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.)

4. DURULUK

- Bir cümlede gereksiz kelimelerin kullanılmamasına duruluk denir. Duruluğu engelleyen başlıca yanlışlıklar şunlardır:
- **Fazlalık**
- *Hoşça kalın **diyorum size.***
- *Bir cümle daha **söylemek isteyeyim.** (Bir cümle daha söyleyeyim.)*
- *Kurumuş **olan** çiçekleri vazodan çıkardım.*
- *Ne kadar ayıp, **kulaklarımla** duymasam inanmazdım.*
- ***Karşılıklı** selamlaşıyoruz.*

Fazlalık

- Fazlalık, genellikle eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanır:
- *Akşam, hava kararmadan önce evde olmalıyım.*
- *Yarı karanlık, loş bir yerde oturdular.*
- *Size bir örnek daha vereyim mesela.*
- *Hayat bir yaşam mücadelesidir.*
- *Problemi çözebilecek alternatif seçenekler sunulabilir aslında.*
- *Çocukların eğitim ve terbiyesiyle ilgilenmeliyiz.*
- *Yaklaşık iki yıla yakın bir zamandır Konya'da oturuyorlar.*
- *Sorunlarımızı çözmeden meselelerimizi hâlledeemeyiz. İşte bütün problemimiz bu!..*

Fazlalık

- Kısaltmalardan sonra, kısaltmaya dâhil kelimenin tekrar söylenmesi fazlalıktır:
- *ISBN numarası (International Standart Book Number **numarası**), ÖSS sınavı (Öğrenci Seçme Sınavı **sınavı**), ÖSYM merkezi (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi **merkezi**), GAP projesi (Güneydoğu Anadolu Projesi **projesi**), TBMM meclisi (Türkiye Büyük Millet Meclisi **meclisi**), ÜNTV televizyonu (Üniversite Televizyonu **televizyonu**) gibi.*

- Alçak sesle fısıldadı
- Beklenmedik sürpriz
- İkili diyalog
- İlk tanışma
- Mitolojik bir efsane
- Yol güzergâhı
- Yan profil
- Değişik versiyon
- Nüans farkı
- Yoğun izdiham
- Gizli parola
- Tanıtıcı reklam
- Gündelik yevmiye
- Udi sanatçı
- Full dolu
- Özel tim ekibi
- Eski emektar
- Yüksek zirveler
- Yaya yürümek
- Arka fon
- Halk oyunları folklor grubu
- Yerine ikame etmek
- Taşıt aracı
- Örneğin mesela
- GAP projesi
- KPSS sınavı
- Karşılıklı yazışmak
- Birlikte uçuşmak
- Ticari taksi

5. YALINLIK

- Söylenmek istenilenin gereksiz süsleme ve özentilerden arındırılarak, herkesin bildiği kelimelerle en kısa yoldan fakat tam olarak ifade edilmesine yalınlık denir. Anlatımda yalınlığı engelleyen hususların başında garabet gelir.

Garabet

- Bir ifadede, anlamı herkesçe bilinmeyen, alışılmamış kelimelerin kullanılmasına **garabet** denir. Böyle kelimelere de **garip** adı verilir.
- Çeşitli bilim dallarına ve mesleklere ait olup günlük dilde kullanılmayan, anlamı herkesçe bilinmeyen terimler **garip** sayılmaz.
- *Garabet*; anlamını herkesin kolayca kavrayamadığı kelimeleri bildiğini göstermek, aydın görünmek, kendini belli bir zümrenin üyesi gibi göstermek ve taklit gibi sebeplerle ortaya çıkar. Başlıca çeşitleri şunlardır:

Garabet

- Vaktiyle kullanıldığı hâlde günümüzde unutulmuş, kullanımdan düşmüş kelime ve şekilleri kullanmak: *eleğimsağma* (gök kuşağı), *gözü* (ayna), *iktifa et-* (yetin-), *sitare* (yıldız), *tamu* (cehennem), *vabeste* (bağlı), *yazıklı* (günahkâr) gibi.
- Söylenişi değiştirilerek Türkçeleştirilmiş kelimelerin asli şekliyle kullanılması da garabettir: *auto* (oto), *card* (kart), *câmeşuy* (çamaşır), *laser* (lazer), *mahabbet*, *mümkün*, *müşkil*, *mektûb*, *station* (istasyon), *wardrobe* (gardırop) gibi.

Garabet

- Dile tam manasıyla girmeyen yabancı kelimeleri kullanmak:
agresif (saldırgan), computer (bilgisayar), correlation (karşılıklı ilgi), holigan (serseri), monopol (tekel), my darling (sevgilim), my Got (Allahım), partner (ortak), part-time (yarım gün), side effect (yan etki), siesta (öğle uykusu), software (yazılım), tayming (zamanlama), test et- (dene-) gibi.
- Yabancı kelimelerle Türkçe kelimeleri gelişigüzel birleştirmek:
anti-leke, çaykolik, derskolik, dokunmatik, ekolojik denge (çevre dengesi), kotasyon ver-, makro açı, save et- (kaydet-) gibi.

Garabet

- Yeni ortaya atılan fakat anlamı herkesçe bilinmeyen, benimsenmeyen kelimeleri kullanmak: *ayırmaç (logo), andaç (muhtıra), başat (hâkim), direngen (muannit, inatçı), etik (ahlaki), gömüt (mezar), saltık (mutlak)* gibi.
- Nefret ve tiksinti uyandıran, müstehcen (edebe aykırı, yakışsız) ve kaba kelimeler kullanmak da garabettendir.

6. AKICILIK

- Anlatımın önemli özelliklerinden birisidir. Cümlelerin anlam ve ses bakımından pürüzsüz olması demektir.
- **a) Tekrarlama**
- Bir ifadede gerek olmadığı hâlde aynı sözün iki defadan fazla kullanılması **tekrarlama** denen ahenk kusuruna yol açar:
- *Geçen Ramazan Bayramı'nda **Oktay**'ı, **Oktay**'ın köydeki amcasını ve **Oktay**'ın büyük kardeşini de ziyaret ettik.*
- *Bu yıl okuyacağımız **dersler** arasında ortak **dersler** denen **dersler** de varmış.*
- *Televizyon kanallarında yeni **program** arayışı, aslında **programlardan** değil **program** içeriklerinden kaynaklanmaktadır.*

b) Zincirlenme

- Bir kelime grubunda veya cümlede aynı ekleri alan kelimelerin peş peşe sıralanmasından kaynaklanan bir ahenk kusurudur.
- *Burkay'ın dayısının oğlunun çantasının fiyatı.*
- *Merdiveni dayayıp, kayısı ağacına çıkıp, kalınca bir dala oturup, kayısıları koparıp, sepetine doldurup, sepeti aşağı sarkıtıp yerdeki kovayı istedi.*
- *Sekretere sormadan, izin almadan, kapıyı vurmadan içeri girdi.*

c) Tenafür (kakışma, kakofoni)

- Bir kelime veya kelime grubundaki seslerin söyleyiş bakımından birbiriyle uyuşmaması, kulak tırmalayıcı olması, tenafür denen ses ve ahenk kusuruna yol açar. *p, t; c, ç, j, s, ş, z* gibi bazı seslerin birbirine yakın olması hem söyleyiş güçlüğü yaratır hem de kulağa hoş gelmez: *basınç ölçer, çürütücü, çeşmedeki çengel, eş zamanlı, İştâş Pasajı, sözcükcük, kırtırttı, koşullaştırılmışlık, olasılıklı, şaşalayış, tatsız tuzsuz* gibi.
- Yanıltmacalar ve bazı tekerlemeler de tenafüre örnek olarak gösterilirler: *Bir berber bir berbere bre berber gel beraber bir berber dükkânı açalım demiş. Bu köşe yaz köşesi şu köşe kış köşesi ortada su şişesi. Tuz ucuzdukça ucuzdu. Üç tas has hoş hoşaf.*

SÖZÜN ÖZÜ

- Anlatım bozuklukları genellikle iyi bir cümlenin niteliklerini taşımayan cümlelerde ortaya çıkmaktadır. Cümle; açık, duru, yalın ve akıcı olmalı; mantık, bilgi ve dil bilgisi yanlışlarından arındırılmalıdır.
- “Nasıl olsa ne söylemek istediğim az çok anlaşılıyor” (veya seziliyor) mantığıyla hareket etmek aydın bir insana yakışmaz. Sağlam cümleler kurabilmek için Türkçe cümlenin yapısı iyi bilinmeli, zengin kelime hazinesine sahip olunmalı, bol bol okunmalı ve dili iyi kullanmaya özen gösterilmelidir.

SÖZÜN ÖZÜ

- Üniversite eğitimi almış bir aydın (en azından) aşağıda sıralanan yanlışları yapmamalıdır:
- 1. Mantık yanlışları
- 2. Tamlama yanlışları: Sıfat tamlamalarında sıfat, tamlanan isme uygun olmalıdır. İsim tamlamalarında ise tamlanan isim tamlanan ekini mutlaka almalıdır: *çocuk ayakkabı* değil *çocuk ayakkabısı*.
- 3. Sıra yanlışlığı: Cümlede zarf olarak kullanılması gereken kelimelerin yerine dikkat edilmeli, bu kelimelerin sıfat yerinde kullanılmamasına özen gösterilmelidir: *Ceketsiz sokağa çıkmayın.* - *Sokağa ceketsiz çıkmayın.*
- 4. Fazlalık: Cümlenin anlamına katkısı olmayan kelimeler cümleden çıkarılmalıdır: *Ucuz olmayan pahalı bir elbise almış.*

- Ne dediniz?
- Nasıl?
- Anlamadım?
- Lütfen yineler misiniz?
- Yine anlamıyorum.
- Neyse, sözlerinizden şunu çıkardım sonunda: Siz bana *hava soğuk* demek istiyorsunuz ama neden doğrudan doğruya *hava soğuk* demiyorsunuz? Amacınız yağmur ya da kar yağdığını anlatmaksa *yağmur yağıyor, kar yağıyor* deyin. Beni güler yüzlülüğümden dolayı beğeniyorsanız *güler yüzlüsünüz* deyin, yeter. Biliyorum, siz bu sözleri yavan ve açık buluyorsunuz, *bu kadarını herkes söyler* diyorsunuz. Bundan ne çıkar. Söylenen sözleri anlamak ya da herkes gibi konuşmak kötü mü?

• *La Bruyère*

MAHKEME SORULARI

- 1. Uykusunda ölen bir insan, ertesi günün sabahına kadar bunun farkına varamaz, değil mi doktor?
- 2. En genç olan oğlunuz, hani şu 20 yaşında olan, kaç yaşındaydı?
- 3. Resminiz çekilirken orada mıydınız?
- 4. Yalnız mıydınız, yoksa kendi başınıza mıydınız?
- 5. Savaşta öldürülen kardeşiniz miydi yoksa siz miydiniz?
- 6. Sizi öldürdü mü?
- 7. Çarpışma esnasında araçlar arasında ne kadar mesafe vardı?
- 8. Oradan ayrılana kadar orada mı kaldınız?
- 9. Kaç kere intihar etmeyi başardınız?

MAHKEME SORULARI

- 11. - Üç çocuğunuz var, değil mi?
- - Evet.
- - Kaçı erkek?
- - Erkek yok.
- - Hiç kızınız var mı?
- 12. - Merdivenler alt bodruma iniyor dediniz, değil mi?
- - Evet.
- - Peki bu merdivenler yukarı da çıkıyor muydu?
- 13. - Bay ____, geçen yaz kusursuz bir balayına çıktınız, değil mi?
- - Evet, Avrupa'ya...
- - Eşiniz de sizinle geldi mi?

MAHKEME SORULARI

- 14. - İlk evliliğiniz niçin sona ermişti?
- - Ölüm sebebiyle.
- - Kim ölmüştü?
- 15. - Şüpheliyi tarif edebilir misiniz?
- - Orta boyluydu, sakalı vardı.
- - Erkek miydi yoksa kadın mı?
- 16. - Bugüne kadar kaç ölü üzerinde otopsi yaptınız, doktor?
- - Bugüne kadarki bütün otopsilerimi ölümler üzerinde yaptım.

MAHKEME SORULARI

- 17. - Bütün cevaplarınız sözlü olmak zorunda, anlaştık mı?
- Şimdi, hangi okula gidiyorsunuz?
- - Sözlü.
- 18. - Otopsiye başladığınız zamanı hatırlıyor musunuz?
- - Akşam 8.30 civarında başladık.
- - Bay____ o esnada ölü müydü?
- - Hayır, sandalyeye oturmuş neden otopsi yaptığımı merak ediyordu.

MAHKEME SORULARI

- - Otopsiye başlamadan önce Bay ...'nin nabzına baktınız mı doktor?
- - Hayır.
- - Kalbini dinlediniz mi?
- - Hayır.
- - Nefes alıp almadığını kontrol ettiniz mi?
- - Hayır.
- - O hâlde siz otopsiye baslarken Bay ... hâlâ yaşıyor olabilir, değil mi?
- - Hayır.
- - Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz, doktor?
- - Çünkü adamın beyni masamın üstünde bir kavanozun içindeydi.
- - Yine de hasta hâlâ yaşıyor olamaz mıydı?
- - Evet, hatta şu anda bir mahkeme salonunda avukatlık yapıyor olabilir.

Örnekler

- Dönerimiz %100 hayvan etindendir.
- Dikkat ısırıcı kurt köpeği vardır.
- Siz oturagoyun camiye gittim geliyom.
- En delikanlı tost burada, üstelik ayran dahil
1.000.000
- We aren't open because we're closed
- Hasta çocuk polikliniği
- Buraya park olmaz.

Etmesin, beni tokle ve tor

①- "kaç tane "ki" vardır"

→ "ki" kaç tane vardır"

→ "vadır kaç tane ki!"

②- kaç tane vardır ki!

Ben Muge, 13 yaşımdayım. Ben şunu söylemek istiorum neden (bu olay bnm çevremde war) btn erkeklerin bi sevgilisi war da biz kızlar sevgili arayışı içindeiz? Neden erkeklerin çalıştı bazı işlerde biz de çalışmıyoruz? Neden kocamızla arabamıza bindiğimizde ikimiz de araba kullanma biliosak, kocamız kullanio? Neden akşamları kızlar erkeklerden daha önce ewde olmak zorundalar? Bunları yaziorum ama erkek düşmanı diilimdir sadece neden böyle, merak ediorm. Bunlara benzer daha bir sürü şey war. Bnm merakım sadece bu. Ben Britney fanıyımdır. Ayrıca Maroon 5, Backstreet Boys dinlerim

Slm, ben Aslı. 15 yaşımdayım. Genellikle metal dinliyorum. Evanescence, Linkin Park, Korn, Şebnem, Avril vs. dinliyorum. Yaaaaaaa duyduğum bii haber yüzünden moralim 0. Kurban grubu dağılmış her yer bunu yazıyoo!!!! Neese kızlar ne şanslıyız di mi yaaaa! Çünkü üü tam bize göre bi dergimiz var di mi? Kızlar bırakın artık ünlü yakışıklıları kapişmayı... Yok "Lee benim, onları kimselere kaptırmam" kavgalarını biz ööle desek bile onlar bizim olamaz zaten. Bu arada ben de Sinem arkadaşıma katılıyoom. Hem Usher, hem de System Of A Down dinlenmez... Eeee tabii bu benim fikrim ama bn kesinlikle ööle bişi yapmazdım. Yaa şu Hepsi grubunu dinleyen var mıı ya son derece iirençler. Bii şey söölim ben Mehmet Günsür'ü çoook yakışıklı buluyorum buradan ablam Gökçe'ye, Serdar'a, Hido'ya, Sevil'e ve bizim gruba slm yolluorum. Byssssssssssssssssssssssss.

SÖru Mu Bu .. ! Yha BÖLe SÖru BİL3 OLamaz .. Atatürk'un Say3sınd3 q3Ldik Biz Buralara .. 3min OLun Kİ Atatürk OLmasaydı Simdi Kim BİLir ABĐ NİN KÖL3L3nydik .. Sukr3diÖruz Kİ Atamız Bizi Kurtardı .. Ö OLmasaydı Bu qunL3rd3 OkuyamıÖ OLaBİLirdik .. Ama KÖymussunuz .. SaÖLun .. B3nc3 Buqun H3rk3sin PrÖfil R3smind3 Atamızın R3smi OLmalı ..

ATAM SaqÖLSUN .. !

N3 MUTLU TURKUM DIY3N3 .. !

~ ♥ ~

46 dakika önce · Beğen · İşaretle

Selin ?!

" Ö OLmasaydı Bu qunL3rd3 OkuyamıÖ OLaBİLir...dik .. " Bu okumak mu oluyor ? Okumuş insanın seviyesi bu mudur ? Okumuşmuş. "Ne Mutlu Türküm Diyene!Atam Sağolsun" derken bile Türkçeyi katleden birisin sen ! Okumasaydın keşke ! İstediğin kadar Atatürk'ün profil resmini koy , ama hiçbir işe yaramamış anlaşılan , yazıya bak "YhA" Her neyse...Resim koyulmuş ve güzel olmuş ;) Teşekkür ederiz.

7 dakika önce · Beğen

Yorum yaz...

11 saat önce

Uğur Bal bi kere kapatılması gerekse bizi ezmeleri lasım

Châtlâq Qîz éRCânâ kâTıLıYoRum hém zß tâßi LâFTÂn
ânLâmâz cûnqû zß kimSÉNiN LâFıYLâ \$éqİL âLmâz ;]
11 saat önce

Rabia Keleş ewtt
11 saat önce

MéRvsh Hızlı sOrun yaRatana sOrun yasataLim ßuLvâR
(onuRn dediqi qbi)
11 saat önce

Berna Özán ewt yyaa=(
10 saat önce

Rabia Keleş ewett
9 saat önce

Imren Sanane efttt :=)))
9 saat önce

OTOPARK

GİRİŞ : 500BİN
GÜNLÜK: 1 MİLYON
HEMEN GİDİYORUM 500BİN
5 DAKKA // 500BİN
AZ DURACAM 500BİN

Satılık

Brotway. Model 9.

0

NOKIA

R

3310--3510--3100

3120--3220--5210

KIZILÖTESİ VE

BÜLÜTÜTLÜ

SIEMENS

MOTOROLA

TELEFONLARA

komikler.com

komikresim.com

ODUN

EKMEYİ

KIRALIK
CENENETOR

05327790497

"Dabülü" nedir?

Aslında "Dabülü", tüm özelliklerini kaybetmekte olan bir ulusun, çağdaşlaşmak adına herşeyini (namusunu, malını, ülkesini) yitirme yolunda, "The Mamara" ile başladığı yolda, basın ve yayın yardımıyla ulaştığı önemli bir basamağın simgesidir.

Komik değil, ağlanması gereken bir olaydır...

Olay aslında basit bir Adres kodlamadan kaynaklanır..

Gönderici telefonla adres sorar. Santral "Hürriyet Medya Towers" şeklinde yanıtlar. Towers'i anlayamaz ve santral anlaması için kodlar ve mektup zarfı ekteki gibi gelir.

T O W E R S

Trabzon, Ordu, dabülü, Edirne, Rize, Sivas

SAYIN MÜŞTERİLER
HAYVANLARI. YAZIN
DEĞİRMENİN ÖBÜR
YANNA BAĞLIYALIM
TURİS ÇOCUKLARI GELİYOR.
DEPEBİLİR

HA BU
OKUDUĞUNUZ YAZININ,
YAZILI OLDUĞU KAĞIDIN,
YAPIŞIK OLDUĞU CAMUN,
TAKILI OLDUĞU ARABA
SATILIKTIR

ARABA BENİMĐUR.
KULLANAN BEN DEĞİLSAM
ARABAM ÇALINDI TENEKTUR
GÖRENLERİN İNSANİYET
NAMINA BANA YADA
POLİSE BİLDİRMELERİ
RICA OLUNUR.
BENİ TANIMİYORSANUZ
HEPTEN YANDUK TENEKTUR.

Sayın Türot Şov
programında

Kemence sanatçısı olan Sayın Hüseyin Erbaş
beyefendinin yanında oturam Kemence
sanatçısı olan beyefendiye bu mektubu
vermenizi rica ederiz.

Otakçılar Cad.-No=5

Kanal 7 Televizyonu

Eyüp
w w w
İstanbul

? DUYURU ?

AY. SONUNA. KADAR. MUSADE
AYIDATINIZI. KESİN. YATIRIN
BİR. KİŞİ. EKSİK. YATIRSA, DAHI -
KOLORİFER. YANMAYACAK. KİMSE
KİMSENİN. KESESİNDE. İSİN MAYA. HAKKI
YOKTUR, KÖMÜRÜN. TONU. ^{440 lrc} 440, 480 -
ARASI. KAPICI. PARASI. ELEKTİRİK. SU.
VESARE. NERDEN ÇIKIYOR. BİLEN. YOK. VARSA
O. ARKADAŞ. YÖNETSİN. BEN. HESABIMI. VERME -
YE. HAZIRIM. AP. KİMSENİN OYUNCAĞI.
DEYİL
(İDARECİ Maslen)

FESS FUUT
USTASI
ALINACAKTIR

YILDIZ PİZZA VE FESFUD HİZMETİNİZE AÇILMIŞTIR
ORTA BOY PİZZA ALANA KUTU COLA HEDİYE
KREDİ KARTI GEÇERLİDİR
Sipariş Tel : 431 44 11

**BU ASANSÖRÜN
PERYODÜK BAKIMI**

Ö Z B Ü Ş R A

Asansörleri Tarafından Yapılmaktadır.

Tel: [REDACTED] - Cep: [REDACTED]

Belsin / KAYSERİ

BOSCH
STYDI
50 YKR

TAVUK VE BILUMUM

YEDEK PARÇALARI BULUNUR

TEL(İŞ): 736 10 97

EV: 736 07 46

ECZANEDE ÇALIŞACAK

15-16 YAŞLARINDA, TERCİHEN BAYAN
4 YILLIK KİMYA, BİYOLOJİ VEYA SAĞLIK
BÖLÜMÜNDEN MEZUN BAYAN ELEMAN

MÜR: SÖNMEZ ECZANESİ

Tünel yetiştirme hizmetleri AŞ
Gaziantep Şehitkamil İlçesi
Ülkerli Köyü muhtarı Cemal Polat

1=adet Telsim 1=adet avine ~~de~~
verici dikilmiştir bir de sizin dikmenizi
Arz ederim

Ülkerli Köyü

Cemal POLAT
Ülkerli Köyü Muhtarı

Şekim Çelikoğlu

2500

Alın - Arslan

AK BANK BARAJ YOLU ŞUBESİ
MÜDÜRLÜĞÜNE SEYHAN

Kart No Amerikan Ekspres.
3755. 03884, 331.
Akses Kart No
5578. 02255256.

ADANA

Ak bank Bünyesinde Kullanılan.
Akses ve amerikan Ekspres Kartlarını
Kullanan. Bir üyemiz olarak. Kullanmış olduğum
Kartlar Yeterli olmadığı için. Rahatca
Ticari hareket edemediğim için.

Kartlarımın Limitinin artırılmasını
istiyorum. Kartlarımın Limiti ~~Artırılması~~ Artırılması için
vergi levhamdaki gelir Beyanı yeterli değildir
ancak. Limit artırım için Referans olarak
akses ve amerikan Ekspres Kartlarımın
Çalışmamı gösteriyorum. Ayrıca

Finas bank ~~idit~~ dış bank garanti bankından
Kartlarımı kullanıyorum. ayrıca 51.01.302.

51.AZ.717 01.HF 380. Pıllakali araçlarım

Kamyon ve otomobilim var ayrıca 136m kare

Bir Müstakil Evim ve 600 metre arsası var

Takriben 3000 metre kare işyerim ve 500 metre

ye yakın kapalı alan işyerim var

Veli Gündüz Gündüzler LTD işyeri ünvanı
Ayle şirketidir

SAMSUNG

ES 3

ANDROİKLİ

230

PARMAK

TELEFON

ÇİFT HAT

49

AYFON

5 GE

BİREBİR

245

7 İNÇ

VAYPED

TABLET

AYPON

4 ES

BİREBİR

EKMEK VAR GÖREVLİDEN
İSTEYİN / BUNDAN SORA SABAH 07.00 de
AKŞAM 05.00 de EKMEK DOLACAK.

KIR ALIK

KALÜRÜFERLİ

DAİRE

Mür: Aslan Apart
Osman gazi Sokak

TURKCHE, yi

SEVDIGIN K ADAR

TURKCE, yi

SEVIYORMUSUN ?

SÜPER EMLAK

ÇOK
KİRALIK
VAR

ri

komikresim.com
16:00'da
Fey/DC

Mc Okkesh

komikresim.com

Burası Türkiye mi?

SUNSHINE

LEATHER

REAL ESTATE
RENTAL

RESTAURANT

CAMPING

HOT

SHOW
ROOM

PHOTO
COLOUR

LA FAMME
BUTİK

FOR
SALE

TRADE
CENTER

Al aşkını **sok** **sok** gözüne gözüne

sosyete kızı suzan gel kollarıma uzan..

kabus dolu günlerin gecelerin olsun
yastığın taştan yatağın toprak
gözlerinde yaş yerine kan bulunsun
acı dostun, **cehennem yurdun** olsun
gittiğin yol uzak
derdinin dermanı **ecel** olsun

Sana da **lölölö** yapılmaz artık...

Allah belanı versin !!!

Allah seni kahretsin !!!

acilen toparlanmalıyım;
üstümden koca bir aşk geçti **SHAKE IT UP SHEKERİM**
bi kaç gün tatile çıkmalıyım,
aklıma gelersen sana yazarım

aşkın ateşi yakarmış ateşi duydunuz mu
aşkın ateşini? (Hande Yener)

Masallara kanma kuşum überse eller yorulursun

**SENİN AŞKIN BANA ŞAMPUAN
NE YÜZÜ NE DE GÖZÜMÜ YAKMAYAN (YAŞAR)**

Sarılmandan belli kırıcıan mı belimi
Çok canım acıyor çeksene elini

- seni nasıl sevdiğimi bir ben bir Allah bilir..
- seni öyle severim ki gözlerine inanamazsın
- kurudum yeni gelin misali gibi...(Petek Dinçöz)
- Ne seninle ne de sensiz olmuyordu (Fedon)
- Faydalar faydasız imkanlar imkansız...

- Bandıra bandıra ye beni/
Hey Corç versene borç
Olmaz Maykıl bende de yok
- Henüz üç yaşında bir kardeşim var
Seni ondan bile kıskanıyorum
- Bu kız beni beni görmeli
Bana kazak örmeli
Yalnız beni sevmeli artık
- Yaptığına şantaj denir
Böyle aşka montaj denir
- Aklın varsa kendine sakla
Felsefe yapma
Kimi doğru kimi yanlış
Kafana takma, kafana takma
Felsefe yapma, felsefe yapma
Hiç felsefe yapma, felsefe yapma
Uzaydan gelmedik ki dünyalısınız biz,

- Giyinmiş rengarenk
Perperişan hali
Üstelik çorabı da kaçmış
Kıl oldum abi
- sevda yüklü trenler
boş raylarda gezerler
- tırtıl,tırtılın sonu pırpır kelebek
- yasandı bitti saygisizca
aldatmanın tadına varınca
doğru söyleyen kimin umurunda
gözümün inanırım haydi zıpla
- hey barmen bana bir bira
yanımdaki fistiğe bir tekila
- helvanı yerim inşallah senin
cehennem olur inşallah yerin
- hey sen 0 beden
benim vücut üçgen
aşk için yaratıldım ben
sen sadece güven
haydi gel vakit varken
- Burcu Burcu..
Ben yatak döşek hasta yatıyorum
Sen gelmeden olamam ki taburcu.

- Türklerden nefret ediyorum! Bu yüzden Türkler gelecek kuşaklara ulaşmadan yok olmalıdır. Bunun için en kısa zamanda Türkçe unsurunu yok etmektir.

General Albert Sidney Johnston.

- Bir daha Türklerle savaşmadan önce, Türklerdeki dil, namus, aile, vatan, millet ve birlik duygularının yok olup olmadığını iyi kontrol edin! Yoksa Türkleri savaşarak yenemezsiniz.

Pierre Loti

- Türklerdeki olguyu gördünüz mü? Türk anaları evlatlarının siperde ölmesi için, evlatlarının saçına kına yakıyor! Öyle günler getirmeliyiz ki o evlatlar analarına isyan etmelidir. Türklerdeki aile birliği yok olmalıdır.

Robert Toombs

UNUTMAYIN !!!
TÜRK DEMEK TÜRKÇE DEMEKTİR!!!

**Dilinizden
utanmayın!**

Türkçe dünyanın en köklü,
en zengin ve en güzel dillerinden biri.
Onu yabancı sözcüklerle kirlenmeyin.
Türkçe kullanın!

6. HAFTA

SÖZCÜK TÜRLERİ

- Türkçede sözcükler cümledeki anlamlarına, görevlerine ve konumlarına göre belli tür adları alır:
- ad (isim),
- sıfat (önad),
- zamir (adıl),
- zarf (belirteç),
- edat (ilgeç),
- bağlaç,
- ünlem,
- eylem (fiil).

Dünyadaki bütün dillerde de, tıpkı Türkçede olduğu gibi bu sekiz tür sözcük bulunur.

Canlı, cansız bütün varlıkları, duygu ve düşünceleri, durumları, bunların birbiriyle ilgilerini anlatan sözcükler **ad** (isim) dır.

Adlarla birlikte kullanılarak onları niteleyen ve belirten sözcükler **sıfat** (önad) tır.

Eylemleri, eylemsileri, sıfatları ve kendileri gibi zarf (belirteç) olan sözcükleri ölçü, zaman, yer ve yön, durum, soru, gösterme anlamları da katarak niteleyen sözcükler **zarf** (belirteç) tır.

Varlık adlarının, kavramların, kişilerin yerini tutan sözcükler **zamir** (adıl) dir.

- Sözcükler arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan, anlam ve görevi cümle içinde birlikte bulunduğu sözcüklerle beliren dil birliklerine **edat** (ilgeç) denir.

Eş görevli ya da birbiriyle ilgili sözcükleri, sözcük öbeklerini, özellikle cümleleri bağlamaya yarayan, bunlar arasında anlam ve kimi zaman biçim bakımından bağlantı sağlayan dil birliklerine **bağlaç** denir.

Sevinç, üzüntü, korku, acıma, şaşkınlık... gibi değişik duygusal tepkileri, bunların yanı sıra birtakım doğa seslerini yansıtan; seslenme, çağırma, dilek, buyruk, dua... gibi kavramları taşıyan ve söyleyişle anlam kazanan dil birliklerine **ünlem** denir.

Varlıkların yaptıkları işleri, onlarla ilgili oluşları, durumları cümlede zamana ve kişiye bağlayarak anlatan dil birliklerine **fiil** (eylem) denir.

- Sözcüklerin tür özellikleriyle ilgili olarak aşağıdaki genel değerlendirmeler yapılabilir:
- 1. Eylemler dışındaki bütün sözcükler ad soylu sözcükler diye adlandırılır. *Ad, sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem* ad soylu sözcüklerdir.
- 2. Sözcüklerin türleri belirlerken tek başına anlamlarına göre değil, kullanıldıkları cümlelerdeki işlevlerine yani o cümledeki görev ve anlamlarına göre tespit yapılır.
- 3. Dilimizde niteleyici sözcükler, niteledikleri sözcüğün önünde bulunur.

- 4. Cümlede hemen her sözcük türü özne, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci, yüklem gibi unsurları oluşturur.
- 5. Dilimizde sözcükler genelde dişillik, erilik ifadesi taşımaz.
- 6. Sözcükler basit, türemiş, birleşik yapı özellikleriyle cümlede yer alır. Tamlamalar kurdukları gibi öbekleşmiş, kalıplaşmış biçimde; deyim ya da ikilemeler biçiminde de kullanılırlar.

Bağımlı, Bağımsız Sözcükler

- *Ad, sıfat, zarf, zamir, eylem* türündeki sözcükler, **bağımsız sözcükler**dir. Tek başlarına da anlam iletirler. Buna karşılık *edat, bağlaç ünlem* görevlerindeki sözcükler tek başlarına değil, birlikte kullanıldıkları öteki sözcüklerle cümlede bir anlam iletirler. Bu özellikleri nedeniyle edat, bağlaç ve ünlemlere **bağımlı sözcükler** denir.
- Eve **doğru** koştu. (yönelme)
İnci **gibi** dişleri vardı. (benzetme)
Çocuklara sevgi **ile** yaklaşalım. (birliktelik)
Ne gördüm **ne de** sordum. (olumsuzluk anlamıyla cümleleri bağlama)

- Elmalar**la** armutlar toplanmaz. (adları bağlama)
Bırak **da** anlatsın. (cümleleri bağlama)
- Örneklerde yer alan *-e doğru, gibi, ile* edatları, *ne.....ne de, ile, de* bağlaçları kendi başlarına değil cümlede bir anlam kazanıyor.
- **A**, kim gelmiş! (şaşma, sevinme)
Hey gidi günler! (özlem)
Aman ocağa yaklaşma! (uyarma)
Kaçtı galiba, **yakalayın!** (buyurma)
Ahmet Bey! (seslenme, çağırma)
Allah korusun! (dua)
- Ünlem görevindeki ses, hece, sözcük ya da cümleler de cümlede, anlatımın bütününde bir anlam kazanırlar. Tek başlarına anlamları belirginleşmez.

Seni düşündüm.

Benim için özel biriydin.

Bu meyveler çok canlı, şunlar pörsümüş.

Öpersen kendi elini öp.

Yukarıdaki cümlelerdeki *sen, ben, biri, şunlar, kendi* zamirleri; *özel, bu* sıfatları; *çok* zarfı bağımsız sözcük örnekleridir.

Ad Soylu Sözcükler, Eylemler

- Dilde cümleler eylemlerle anlatım bütünlüğü kazanır. Eylem, tek başına cümle değeri taşıyabilir. Bunu, aldığı kişi, kip, sayı, olumsuzluk, soru ekleriyle gerçekleştirir. Eylemlerin bu ekleri alarak biçimlenişine **eylem çekimi** denir.
- Eylemlerin zaman bildirme ya da bir isteği anlatmayı kişi kavramlarını da belirterek gösterdikleri biçime **kip** denir. Kipler bildirme (haber) ve tasarlama (dilek) biçiminde ikiye ayrılarak değerlendirilir.
- Eylemler bu ekleri almadan kök, gövde olarak da *başlama* (canlanmak, başlamak...), *süreklilik* (yürümek, oturmak, alışmak), *bitiş* (bulmak, anlamak, göçmek...) kavramlarını anlatır. Kimi eylemler gerçek bir eylemi (yazmak, içmek, silmek), kimileri bir oluşu (büyümek, uzamak, bayatlamak), kimileri de durumu (dinlenmek, uyumak) anlatır. Eylemler cümlede yüklem görevindedir.

- Adlar, ad soylu sözcükler de ek alarak cümlede yüklem görevinde kullanılır:
- En sevilen renk **beyazmış**.
Gülerek gelen **sendin**.
Biz üç **kardeşiz**.
Kimileri **anlayışlı değil**.
- Adların cümlede yüklem görevi yapması ek eylemlerle (ek fiil) gerçekleşir. Eylemlerden türediği hâlde ad, sıfat, zarf göreviyle kullanılan ve cümle içinde yan cümle oluşturan iki görevli sözcükler de vardır. Bunlara **eylemsiler** (fiilimsi) denir. Türkçeye özgü bu özellik, dilimizin anlatım gücünü artırır.
- Spor **yapmaya** çalışalım. (ad eylem)
Spor **yapan** kişiler sağlıklı oluyor. (sıfat eylem)
Spor **yaparak** genç kalıyor. (bağ eylem)

Sözcüğün Cümledeki Konumu

- Sözcükler tür olarak görevleri belirlenirken tek başlarına değil, bulundukları cümledeki konumlarına göre değerlendirme yapılır.
- “Yeşil elmayı severim.” cümlesindeki *yeşil* sıfattır ama “Elmanın yeşilini severim.” cümlesindeki *yeşil* ad olmuştur.
- Elmalar**la** armutlar toplanmaz. (bağlaç) ❓
Çocuklara sevgi**yle** yaklaşalım. (vasıta durumu)
- Bu cümlelerdeki *ile* eş görevli öğeleri (adları) bağlarken *bağlaç*; eylemin bildirdiği işin durumunu anlatırken bir adla birleşerek *vasıta durumu* eki görevindedir. Sözcük türlerinin sözcüğün cümledeki konumuna bağlı olarak belirlenmesi, dilimizin en önemli özelliklerindendir.

Niteleyici Sözcükler

- elmanın yarısı (belirtili ad tamlaması)
uçağın giriş kapısı (zincirleme ad tamlaması)
yarım elma (sıfat tamlaması)
onun görevi (belirtili ad tamlaması)
- Tamlamalar *belirten* (**tamlayan**) ve *belirtilen* (**tamlanan**) den oluşur. Yukarıdaki ad tamlamalarında *elma*, *uçak*, *giriş* sözcükleri belirten (niteleyici) öğelerdir. Nedeni, *yarı*, *kapı* sözcüklerinin anlamlarını belirtmeleridir.

- Benzer özellik zamirle kurulmuş ad tamlaması olan *onun görevi* tamlaması için de, sıfat tamlaması olan *yarım elma* için de geçerlidir. *Görev, elma* sözcüklerini belirten, niteleyen *onun, yarım* sözcükleri belirten (niteleyici) unsurlardır.
- *severek çalışmak, iyi anlamak, hızlı koşmak, güzel konuşmak...* gibi örneklerde zarflar yer almıştır. Eylemlerin durumunu anlatarak onları niteleyen *severek, iyi, hızlı, güzel* sözcükleri, niteledikleri sözcüğün önünde yer almıştır. Örneklerde görüldüğü gibi Türkçenin yapısı gereği söz gruplarında tamlayan tamlanandan önce bulunur. Yani esas unsur yardımcı unsurdan sonra gelir.

Sözcüklerin Cümlede Öğe Oluşları

- Aşağıdaki cümlelerde sevgi sözcüğü farklı görevlerde öge olmuştur:
- *Sevgi*, insanı yüceltir. (özne)
Her insan içten, gerçek *sevgiyi* anlar. (nesne)
Mutluluğu *sevginde* buldum. (dolaylı tümleç)
Çocuklara sevgiyle yaklaşalım. (zarf tümleci)
Sorunların çözümü *sevgidedir*. (ek eylemle yüklem)
- Hemen her sözcük türü; cümlede özne, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci, yüklem gibi görevlerde bulunur. Bu özellik ad, sıfat, zamir görevli sözcüklerde çok belirgindir. Zarflar cümlede öge olarak genelde zarf tümleci oluşturur. Edatların özne oluşu seyrek. Bağlaçların özne, tümleç, yüklem oluşlarına ise pek rastlanmaz.

Sözcüklerde Erillik, Dişillik

- Türkçede erillik, dişilik gibi cinsiyet özelliklerini gösteren ek ya da biçim yoktur. Ancak:
- – *Kız, erkek, kadın* gibi kimi sözcüklerle cins ayrımı belirtilir: *erkek çocuk, kadın işçi, kız kardeş, erkek kardeş...* gibi. .
- Akrabalık belirten sözcüklerde cins ayrımı görülür: *anne-baba, abla-ağabey (abi), dayı-amca, teyze-hala, gelin-damat, baldız-bacanak, karı-koca...* gibi.
- Hayvan adlarında dişiler-erkek sözcükleriyle bu ayrım sağlanır: *dişi aslan, dişi kuş, erkek kedi...* gibi.
- Hayvanlarda kimi sözcükler de bu ayrımı belirtir: *tavuk-horoz, inek-öküz, kısırak-aygır, koyun-koç...* gibi.

- ÇEKİM EKLERİ

- **Çekim Ekleri (Ad ve Eylem Çekimi)**
- Türkçe eklemeli dil olduğundan ad ve eylemlerin çekimi, ekler aracılığıyla gerçekleştirilir.
- Çekim ekleri eklendikleri adların ve eylemlerin sözcük türünü değiştirmeden sözcükler arasında yapı ve anlam ilişkileri kurar.
- Çekim ekleri, eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçimbirimlerdir.

- Çekim ekleri, eklendikleri sözcüklere herhangi bir yeni anlam katmaz, yalnızca onlara işlevlik kazandırır. Ancak seyrek de olsa, sıfat-fiiller gibi bir ekin yapım veya çekim eki olup olmadığı konusunda karar vermek güç olabilir.
- Çekim ekleri kendi aralarında *ad çekim ekleri* ve *eylem çekim ekleri* olmak üzere ikiye ayrılır.

- **Ad Çekim Ekleri**
- Adlara ya da ad soylu sözcüklere ad çekim eklerinin, yani durum, iyelik, çokluk, soru ve aitlik eklerinin eklenmesine *ad çekimi* adı verilir. Örneğin ev sözcüğü söz diziminde *ev-e* (*durum eki*), *ev-im* (*iyelik eki*), *ev-ler* (*çokluk eki*), *ev mi?*, *ev-deki* (*aitlik eki*) gibi farklı ekler alarak çekime girer. Ad çekim ekleri şunlardır:

- **Durum (hâl) ekleri:** Durum ekleri, cümle içindeki adları diğer sözcüklere değişik anlam ilişkileri çerçevesinde bağlayan biçimbirimlerdir. Durum ekleri iki adı birbirine bağlayan ilgi durumu dışında, genellikle adlarla cümlenin asıl ögesi olan yüklem arasında ilişki kurar. Türkçede adlarda *yalın, yükleme, ilgi, yaklaşma, bulunma, uzaklaşma, eşitlik ve araç* olmak üzere sekiz temel durumun bulunduğu kabul edilir. Durum ekleri 3. kişi iyelik eklerinden sonra kullanıldıklarında araya ses bilgisi açısından işlevsiz, *zamir n'si* diye bilinen bir ses girer. *Ev-i-n-e, ev-i-n-de* örneğinde olduğu gibi.

Ad durum eki	İşlevi	Örnek
-Ø	yalın durum (nominatif)	ev
-A	yaklaşma durumu (datif)	ev -e
-DA	bulunma durumu (lokatif)	ev -de
-DAn	uzaklaşma (ayrılma, çıkma durumu), (ablatif)	ev -den
-In, -nin	ilgi durumu (genitif)	ev -in
-I, -U	yükleme/belirtme/nesne durumu (akuzatif)	ev -i
-CA	eşitlik durumu (ekvatif)	ev -ce
-IA	araç durumu (vasıta, enstrümantal)	ev -le

- **İyelik ekleri:** İyelik ekleri, adın belirttiği nesne ya da kavramın, altı kişiden (ben, sen, o; biz, siz, onlar) birine ait olduğunu gösterir. İyelik eki almış sözcükler, isim tamlamalarında tamlanan öğeyi oluştururlar. İyelik ekleri çokluk eklerinden sonra, durum eklerinden önce gelir.

İyelik eki	Kişi	Örnek
-(l)m	birinci tekil kişi	kalem-i-m, para-m
-(l)n	ikinci tekil kişi	kalem-i-n, para -n
-(s)l	üçüncü tekil kişi	kalem-i, para-sı
-(l)mlz	birinci çoğul kişi	kalem-i-miz, para -mız
-(l)nlz	ikinci çoğul kişi	kalem-i-niz, para -nız
-lAr-l	üçüncü çoğul kişi	kalem-leri, para -ları

- **Çokluk Eki (-IAr):** Çokluk ekleri, sayıca *bir'den fazla varlığı, kavramı* ifade eden eklerdir. Türkçede sayılabilir adlar/sayılamayan adlar ayrımı yoktur; soyut ya da somut bütün adlar çokluk eki alabilir. Çokluk ekleri kimi zaman çokluk işlevinden uzaklaşarak *aile (Osmanlılar), abartma (dünyalar kadar), zaman (geceleri) vb.* farklı anlamları da gösterebilir.
- Sayı sıfatları ile kurulan tamlamalarda nitelenen öge çokluk eki almaz. Çokluk eki, diğer ad çekim eklerinden önce gelir. Ancak *dayımlar, ablamlar* gibi topluluk ifade eden örnekler kural dışıdır.

- **Soru eki (ml, mU):** Soru eki eklendiği ada veya ad cümlesine genellikle soru anlamı katan, yazımda ayrı gösterilen, söyleyişte ise ünlü uyumuna giren sözcük ile ek arasında bir dil bilgisel biçim, bilimsel terminolojideki karşılığıyla *enklitik*'tir.
- Soru eki (*ml, mU*) *kişi ekleriyle çekime girer: Ankaralı mısınız? Okulda değil miyiz?* vb.
- Bir cümlede birden fazla öğeye soru eki getirilemez.

- **Aitlik eki (-ki):** Aitlik eki adlardan zamir ve sıfat türünde adlar yapan, ‘bağlılık, içinde bulunma, aitlik’ anlamları taşıyan bir ektir. *-ki aitlik eki sözcüklere yalın (akşamki, yarınki), bulunma (evdeki, yoldaki) ya da ilgi (seninki, bizimki) durumlarından biriyle eklenir.* Aitlik eki, diğer ad çekim eklerini üzerine alabilir.
- *Aitlik eki, bugünkü gibi bir iki sözcüğün dışında ünlü ve ünsüz uyumlarına girmez.*

- **Ek Eylemler:** Ek eylemler, ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılması, eylem cümlelerinde ise birleşik çekimleri sağlayan eklerdir. Ad soylu sözcüklerin eylem olarak çekiminde birinci ve ikinci kişilerde *i-*, üçüncü kişinin çekiminde ise *-Dlr* (bildirme eki, koşaç, kopula) ek eylemi kullanılır. Ek eylemin olumsuz biçimi değil ile yapılır. Eylemlerin çekimi şu şekildedir:
- Geniş/şimdiki zaman: *öğrenci-y-im, öğrenci-sin, öğrenci-dir; öğrenci-y-iz, öğrenci-siniz, öğrenci(-dirler)*

- Görülen/duyulan geçmiş zaman/şart: Ek eylemin geçmiş zaman ve şart kipleri *i-* eylemi ile çekimlenir. Aşağıdaki örnekler yalnızca birinci çoğul kişi ile verilmiştir: *öğrenci i-dik* (*öğrenciydik*), *öğrenci i-miş-i-z* (*öğrenciymişiz*), *öğrenci-y-sek* (*öğrenciysek*), *öğrenci imiş isek* (*öğrenciymişsek*)
Örneklerden de anlaşılacağı gibi ek eylem, ses olayları yoluyla ekleşme eğilimindedir. Ek eylemin diğer bir özelliği de *-ken* ile birleşerek *iken* veya dar ünlünün düşmesi sonucunda *-ken* biçimiyle her türlü ad veya adlaşmış anlatımı *evdeyken*, *yaşlıyken* vb. örneklerdeki gibi zarf-fiil hâline getirmesidir.

- **Eylem Çekim Ekleri**

- Eylem çekimi, eylemlerin cümle ve cümlelerin yüklemine oluşturmak üzere zaman, kişi vb. çekim eklerini almalarıdır. Türkçede eylemler, cümlede temel olarak zaman ile birleşik zaman, görünüş, çatı ve kip kategorilerine göre çekime girer. Eylem çekim ekleri soru eki dışında, ad çekim eklerinden tamamen farklıdır.

- Eylemde zaman, cümle içinde yüklemnin bildirdiği eylemin ilgili olduğu zaman kesitidir.
- Kip, eylemlerin zaman, kişi ve anlam özelliklerine göre eklerle biçimlenen dil bilgisi kategorisidir. Türkçede kipler esas olarak ikiye ayrılır: *haber (bildirme) kipleri ve tasarlama (istek) kipleri*. Haber kipleri geniş zaman, şimdiki zaman, (belirli) görülen geçmiş zaman, (belirsiz) duyulan geçmiş zaman ve gelecek zaman; tasarlama kipleri dilek/şart, istek, gereklilik ve emir kiplerinden oluşur.

- Birleşik zaman, yükleme eklenen *i-* eyleminin geçmiş zamanlarda ve şart kipinde çekimlenmesiyle oluşur. Türkçede dört birleşik zaman vardır: *bildirme*, *öykü* (hikâye), *söylenti* (*rivayet*), *koşul* (şart). Örneğin *gelmiştik* (< gel-miş i-di-k), *alacaktık* (< al-acak i-di-k) cümlelerinde *gel-* ve *al-* eylemleri *zaman* (-miş ve -ecek), *tarz* (-ti < -idi) ve *kişi* eklerini (-k ve -k) alarak çekime girmiştir.

- Bir eylem ek almadan da çekime girebilir.
Ölçünlü Türkçede eylemlerin yalın biçimleri ek almadan ikinci teklik kişi emir kipini işaretler.
- Çekimli eylemler, zaman ve kişi öğelerini taşıdıklarından dolayı tek başına cümle oluşturabilirler.
- Tümleçler de yüklem bildirdiği eylemi nesne, yer, belirli bir zaman, ortam vb. çeşitli ilişkiler bakımından tamamlar, tümler.

- **Kişi ekleri:** Kişi ekleri, yüklemın belirttiği işle doğrudan bağlantılı olan kişiyi gösterir. Kişi ekleri zaman ve kip eklerinden sonra gelir. Kendilerinden sonra ancak soru ekini alabilirler.

KİŞİ EKLERİ	1. Tip	2. Tip
Tekil	-(l)m -sln (-Dlr)	-(l)m -(l)n -Ø
Çoğul	-(l)z -slnlz -(Dlr)lAr	-(l)k -(l)nlz -lAr
EKLENDİĞİ KİPLER	Şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, belirsiz geçmiş zaman	Belirli geçmiş zaman, şart kipi

KİŞİ EKLERİ	3. Tip	4. Tip
Tekil	-(y)lm -sln -Ø	-Ø -Ø -sln
Çoğul	-llm -slnlz -lAr	-Ø -(ı)n, (l)nlz -slnlAr
EKLENDİĞİ KİPLER	İstek kipi	Emir kipi

7. HAFTA

Anlatım Biçimleri ve Anlatım Türleri

Anlatım türlerini ayrı ayrı ele almadan önce şu temel bilgiler iyi bilinmelidir: Betimleme ve öyküleme edebî içerikli, sanatsal yönü ağır basan yazılarda kullanılır.

Bu tür yazıların öğreticilik, bilgi vermek gibi bir amacı yoktur. Roman, öykü, tiyatro böyle türlerdir.

Açıklama ve tartışma bir durum hakkında bilgi vermek, bir tezi kanıtlamak amacıyla yazılan yazılarda kullanılır. Makale türünde bu iki teknik de ağırlıklı olarak kullanılır.

Bu iki tekniğin kullanıldığı yazıların sanatsal yönünden pek söz edilemez. Asıl hedef bilgi vermek, öğreticilik ve inandırıcılıktır.

1) Betimleme (Tasvir etme)

Betimleme bir varlığın ya da manzaranın göz önünde canlanacak biçimde kendine özgü yönlerini belirterek söz ya da yazıyla anlatılmasıdır. Neler betimlenir, tasvir edilir? Gözle görebildiğimiz her şey...

Elimize aldığımız bir kitap ya da kalem, oturduğumuz oda, pencereden bakınca dışarıda gördüklerimiz, bulunduğumuz semt, yaşadığımız kent, gökyüzü, evren betimlenebilir.

Betimleme görülenlerin, gözlemlerin sözcüklerle anlatılmasıdır bir bakıma. Betimlemede mutlaka görsellik vardır. Varlığı gözle algılanan ayrıntılardan söz edilebilir.

Yazar bir varlığı ya da manzarayı betimlerken niteleyici
sözcüklerden yararlanır:

- “Son derece sakın, sinek uğsa sesi duyulacak kadar sessiz bir odadayız.”
- “Gözümüzün önünde uzayıp giden uçsuz bucaksız masmavi deniz ve çam ağaçlarına şarkı söyleten rüzgâr insana yaşama sevinci veriyordu.”

Betimleme bir anın, bir durumun bir grup insanın fotoğrafının çekilmesidir. "Fotoğraf" betimlemeyi başka tekniklerden özellikle öykülemeden ayırmak için anahtar kavramdır.

Bir sınıf düşünelim, o sınıfın bütün sınıfa hâkim bir noktadan fotoğrafını çekelim. Fotoğrafta görünenlerin anlatılması betimlemedir. Bir öğrenci defterine bir şeyler yazıyor, biri arkasına dönmüş, bir başkası dışarı bakıyor olabilir.

Bunları anlatan cümleler betimlemeyi oluşturur.
Betimleme tekniğinde sanatl  anlatım söz konusudur.
Yazar sözcükleri mecaz anlamda kullanabilir.

Betimlediği durumla ilgili duygularını, beğenisini ortaya koyabilir. Yazar, anlatım sırasında değişik söz sanatlarından yararlanabilir.

Örnek:

“Bulunduğumuz yer denizden bin beş yüz metre kadar yüksekte idi. Akçay iskelesinin önünde duran kayıklar, ağaçların arasındaki seyrek binalar iğne topuzu kadar ufaktı...

... Karşıda Burhaniye'nin arkasında yatan Madra dağları şekilsiz bir yığından ibaretti. Güneşin altında göz kamaştırıcı pırıltılarla yanan deniz...

...uzaklarda açıklı koyulu gölgelere bürünen Midilli Adası'na kadar uzanıyor, bunun sağ yanından geçerek, ufukta sisler içinde gökle birleşiyordu...

...Kazdağı'nın körfeze kadar yaklaşan eteklerini sayılamayacak kadar çok, her biri başka renk ve biçimde, irili ufaklı dağlar ve tepeler çeviriyordu.”

(Sabahattin Ali)

Betimleme, yazarın anlatımına ve duygularını katıp katmamasına göre
ikiye ayrılır:

- a.İzlenimsel Betimleme
- b.Açıklayıcı Betimleme

a.İzlenimsel Betimleme

Duyguların, öznelliğin ağır bastığı betimleme türüdür. Anlatılanlar kişiye göre değişen nitelikler ve ayrıntılardır. "Sınıfın insanın içini karartan bir havası vardı." cümlesinde kişiden kişiye değişen bir yargı söz konusudur.

Edebî yazılardaki betimlemeler genellikle izlenimsel betimleme örneğidir. Çünkü yazar gördüklerini duygularına bağlı olarak anlatır, anlatıma duygularını da katar.

Örnek:

"Yeşil, yumuşak çimenlerin üzerine oturmuş,
gözlerinden birbiri ardı sıra yuvarlanan gözyaşları
arasından bana bakıyor..."

...Oturduğu yerdeki çimenlerin sarı, yeşil parıltısı gözlerimi kamaştırdı. Gerideki bahçe duvarını gözden saklayan mor leylaklardan etrafa hafif, serin bir koku yayılıyordu.”

(Tektaş AĞAOĞLU)

Yazar, karşısındaki kişiyi ve oturduğu yeri kendi bakış açısı ile anlatıyor. Bu paragraf duyguların ön plana çıktığı bir öznel betimleme örneğidir.

b.Açıklayıcı Betimleme

Yazarın, anlatıma duygularını katmadan gözlemlerini nesnel biçimde anlattığı betimleme türüdür. Açıklayıcı betimlemenin örneği olan yazılarda yazar, alabildiğine nesnel davranır.

Örnek:

"Bu küçük yerleşim merkezindeki tüm caddeler, merkezinde hükümet konağının bulunduğu meydana çıkıyordu. Hükümet konağı en azından yüz yıllık bir taş yapı idi...

...Onun tam karşısında, hükümet konağına göre çok yeni sayılabilecek belediye binası yer alıyordu. Belediye binası ile Şehir Parkı birbirine bitişikti...

...Parkın içinde, yaz kış yeşilliğini koruyan elliye yakın büyük çam ağacı vardı. İlçedeki iki bankanın reklam amaçlı koyduğu banklar bu ağaçların altında duruyordu..."

Bu parçada öznel olarak nitelendirilecek hiçbir ayrıntı yok. Anlatımda kesin, objektif bilgilere yer verilmiş. Anlatılanların kişiye göre değişen bir yanı yok.

2) Öyküleme

Öyküleme olaya bağlı bir anlatım biçimidir. Bu anlatım tekniğinde olay bir akış içerisinde anlatılır. Olay, belli bir yerde ve zaman diliminde kişi ya da kişilerin yaptıklarıdır.

Kısaca "Varlıkların hareket hâlinde anlatılmasına olay denir."
biçiminde bir tanım da geliştirilebilir. Öyküleyici anlatım
teknğinde "olay" denilince olağanüstü bir olay olması gerekmez.

Bir parçada öyküleyici anlatımdan söz edilebilmesi için olayların akışından oluşan olay halkası olması gerekir.
Olaylar birbirine bağlantılı olarak anlatılır.

"Bahçe kapısının önünde iki adam kavga eder gibi konuşuyorlardı." şeklindeki bir cümle öyküleme tarzı için yeterli değildir.

"Uzun boylu olanı sağ elini havaya kaldırarak bağırmaya başladı. Karşısındaki adam, kendisinden hiç beklenmeyecek bir çeviklikle bağıran adamı itip yere düşürdü." cümleleri ile paragraf sürdürülürse öyküleme tekniğinden söz edilebilir.

Hatırlarsanız betimleyici anlatım türünde fotoğraftan söz etmiştik. Betimleme, gözlemlenen bir manzaranın bir an içerisinde fotoğrafının çekilip fotoğrafta görülenlerin anlatılmasıydı.

Betimleme için anahtar kavram nasıl "fotoğraf" ise, öyküleme için de "kamera"dır. Birbirine bağlı, birbirini izleyen eylemler ancak kamera ile saptanabilir.

Örnek:

“Sabahleyin erkenden hazırlanıp evden çıktı. Ağır ağır yürüyerek otobüs durağına geldi. Durağın çok kalabalık olduğunu görünce biraz durup ne yapacağını düşündü...

...Aniden geriye dönüp istasyona doğru yürümeye başladı. Sanki altmış yaşında değil de on sekiz yaşında bir delikanlı gibi hızlı adımlarla yürüyordu şimdi.”

(Ömer Seyfettin)

Bu kısa parçada birbirine bağlı eylem dizisi vardır.
Burada anlatılanları tek fotoğraf karesine alıp anlatmak
mümkün değildir.

Örnek:

"Camın dış tarafında uzun boylu, esmer yüzlü tığ gibi bir delikanlı belirdi. Gölge gibi kayd1, gözlerini çevirip Şeref Bey'in olduğu tarafa şöyle bir baktı...

...Sonra iki adım ötedeki kapıdan kahveye girdi. Orada biraz durakladı. Gözleri avukatın üzerinde idi. Büyülenmiş gibi ona doğru yürüdü. Muamele memurunun arkasında durdu...

...Fakat yüzüne doğru kaldırmaya hazırlandığı dirseğini kullanmaya vakit kalmadan, o sakın delikanlı, kendisinden hiç beklenmeyen bir atiklikle muamele memurunu kenara itti...”

(İlhan TARUS)

Parçadaki olay oldukça yalın. Bir genç birine bir tokat patlatıyor. Tokat atma, eylemlerin son halkasını oluşturuyor. Gencin tokat atmadan önce yaptıkları adım adım anlatılıyor ve daha sonra bitiş sahnesi yer alıyor.

3) Açıklama

Öğretmek, bilgi vermek amaçlı yazılarda kullanılır. Bir durum ya da konu hakkında okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla yazılan yazılarda kullanılır.

Yazarın amacı ele aldığı konuyu aydınlatmaktır. Bu nedenle açıklama yazı ve paragraflarında sanatlı anlatıma başvurulamaz. Yazar, anlatımının yalın ve anlaşılır olmasına özen gösterir.

Onun asıl kaygısı düşüncelerini okura aktarmak, ele aldığı konuyu gereği gibi açıklamaktır. Ders kitaplarında bir konu öğrenciye anlatılmaya çalışılırken açıklama tekniğinden yararlanılır.

"Açıklama" tekniği ile ilgili baştan beri burada anlatılanlar da açıklayıcı anlatımın örneğidir.

4) Tartışma

Herhangi bir konuda ileri sürülen bir görüşün yanlışlığını kanıtlamak amacıyla yazılan yazılarda kullanılır. Tartışma tekniğine de bilgi vermek amaçlı yazılarda başvurulur.

Yazının başında, ortaya atılan teze yer verilir. Bu tezin doğruluğunu savunanların görüşleri aktarılır.

Yazar daha sonra bu tezin niçin yanlış olduğunu nesnel verilere dayanarak ortaya koyar; savunulan tezin yanlışlığını kanıtlar. Yalnız savunulan tezin yanlış olduğunu belirtmek yeterli değildir.

Tartışmacı anlatım tekniğinde yazar, anlattıklarını kanıtlamak için örnekler verir, bilimsel sonuçlardan yararlanır, konunun uzmanı kişilerin görüşlerini aktarır. Onun bütün çabası savunulan tezin yanlışlığını ortaya koymak içindir.

Aşağıdaki parçada tartışma tekniğinin özelliklerini görmeye çalışalım:

"Şiirden şair, resimden ressam anlarmış, eleştirmeci değil... Böyle diyenler ne dediklerini biliyorlarsa eserlerini ortaya çıkarmamalıdır. Şiirlerini şairlere, resimlerini ressamlara gösterebilirler...

...Buna gelmiyorlar, kitapları, resimleri beğenilecek, satın alınacak, bu parayla geçinecekler, bir gün zengin bile olacaklar. Kimden alacaklar o parayı? Sizden, benden; anlamayanlardan, sanat gücü olmayanlardan.”

(Nurullah Ataç)

Bu parçada yazar "Şiirden şair, resimden ressam anlar." şeklindeki tezin yanlışlığını ortaya koymaya çalışıyor, ileri sürülen tezi tartışmaya açıyor. Bu tezin yanlış olduğunu kendine göre bazı dayanak noktaları ile kanıtlamaya çalışıyor.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

Düşünceyi geliştirme yolları; karşılaştırma, tanımlama, örneklendirme, sayısal verilerden yararlanma, sorulara bağlama, ilgi kurma ve tanık göstermedir. Kimi zaman anlatım tekniklerinin içinde düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılır.

1. Tanımlama

Bir düşünceyi okuyana veya dinleyene doğrudan aktarmaya yönelik bir anlatım yoludur. Tanımlamada varlıklar veya kavramlar nitelik ve özelliklerine, bu özellikleri hazırlayan neden-sonuç ilişkisine göre tanımlanır.

Tanımlamada varlıklar veya kavram genel hatlarıyla, kesin bir şekilde açıklanır.

Örnek:

- **Sanat: Bir duygunun, tasarının veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamıdır.**
- **Özgün: Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan, orijinal.**

2. Örnekleme

Benzeme ilkesinden yararlanarak, düşünceyi dolaylı bir şekilde benimsetme yoludur. Anlatılmak istenen kavram çeşitli yönleriyle başka kavramlara benzetilir, bu şekilde düşünce görünürlük kazanır. Söylenmek istenen okuyucunun zihninde canlanır.

Bir örneklendirmeden söz edelim. "Son zamanlarda ülkemizde şiire, sanata gösterilen ilgide belirgin bir artış vardır.“ Bu bir tezdır. Bu tezi kanıtlamak için örnekler gereklidir.

Örnek :

"Kitapçıların vitrinlerinde her hafta yeni bir şairin şiir kitabını görüyoruz. Bazı şairlerin şiir kitaplarının yirminci, yirmi beşinci baskısı yapılıyor. Televizyon kanallarında şiir programları yapılıyor. Tiyatro salonlarında pek çok oyun kapalı gişe oynuyor. Pek çok insanımız kitap okumayı yaşam tarzı olarak kabullenmiş durumda."

3. Karşılaştırma

İki varlık ya da iki kavram arasındaki benzer ve karşıt nitelikleri belirten bir anlatım türüdür.

Karşılaştırmanın üç türü vardır:

- a. Benzerliklerden yararlanarak karşılaştırma
- b. İki varlık arasında ilişki kurarak karşılaştırma
- c. Karşıtlıklardan faydalanarak karşılaştırma

Örnek :

“Bir öyküyü okuyanla, onun oyunlaştırılmış biçimini sahnede izleyen kişi arasındaki fark nedir? İzleyen, gördüklerini dolaysız olarak yaşamaktadır. Okuyan ise, okuduklarını kendi düşünce ve düş süzgecinde geçirerek kafasında canlandırır.”

Bu parçada okuyucuyla dinleyici karşıtlıklardan faydalanılarak karşılaştırılmıştır.

4. Tanık Gösterme (Alıntı Yapma)

Açıklanmak istenen bir düşüncenin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için başkalarının görüşlerinden ve sözlerinden yararlanan anlatım türüdür.

Örnek :

"Andre Gide bir yazısında şöyle der: 'Sanatçının konusu insandır. Bir insanın yaşamı o insanın düşlerinin de kaynağıdır.' Bu söze katılıyorum. Çünkü yaşananlarla düşler iç içedir. Sanatçı, yazar, ozan da insan yaşamını, insan düşlerini bir yapıtta gerçeğe dönüştürür. Başkasına, geleceğe bakandır. Kendi yaşadıklarına, düşlerine herkesi ortak edendir."

5. Sayısal Verilerden Yararlanma

İleri sürülen görüşün doğruluğunu, sayısal (istatistik) veriler ile destekleyen anlatım türüdür.

Örnek:

➤“Son verilere göre ülkemizde okuma-yazma oranı %80’i geçmiştir.”

6. Sorulara Bağlama

Anlatımı kuvvetlendirmek için sorulara başvurulmasıdır. Yazarın amacı sorular sorarak okuyucunun dikkatini toplamaktır. Yazar soruyu yine kendi cevaplandırır.

7. İlgı Kurma

Belli bir amaca bağlı iki olay, durum arasındaki bağlılığın ya da yargının doğrusunu delillerle ortaya koyma işidir.

Çözümlü Örnekler

ÖRNEK SORU:

Edebiyatın konusu insandır, doğadır; edebiyat bütün olanaklarıyla insanı tanıtmaya yönelmiştir. Eleştirinin konusu ise eserdir; amacı eseri tanıtmak ve değerlendirmektir. Edebiyatta dolaysız bir yaratma söz konusudur. Eleştirmen ise dolaylı yaratan kişidir. Yargılanacak bir eser olmadıkça eleştiri de olmaz.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Örnekleme B) Karşılaştırma C) Tanımlama
D) TartışmaE) Öyküleme (1988/ÖYS)

     :

Parçada kar ıla tırılan kavramlar "edebiyat" ve "ele tiridir. "Edebiyat" ile "eleştiri"  nce konuları, sonra amaçları yönüyle kar ıla tırılmı tır.       olarak da yaratma yöntemleri yönüyle bu iki kavram kar ıla tırılmı tır.(Cevap B)

ÖRNEK SORU:

Eylülde Kaçkarlar'ın çevresinde "kestane karası fırtınası" gelip çatar. Kestanelerin dökölme zamanıdır artık. Yöre insanı için kestanenin hem meyvesi, hem de kerestesi çok değerlidir. Çünkü evlerin özellikle dış cephesi bu ağaçtan yapılır. Rüzgârlar vadilerde uğuldamaya, yapraklar dökölmeye başlamıştır bugünlerde. Karın habercisi olan "karakuş" birazdan pencerenin pervazına tünér. Derinden kurt sesleri gelir. Orman tüm yaşamıyla hazırdır uzun ve beyaz kışa.

Bu parçanın anlatımında, aşağıdakilerin hangisinde verilenlerden yararlanılmıştır?

- A)Karşılaştırma, tanımlama, öyküleme
- B)Açıklama, öyküleme, betimleme
- C)Tartışma, karşılaştırma, öyküleme
- D)Tanımlama, örnek gösterme, betimleme
- E)Açıklama, tartışma, örnek gösterme (2000)

     :

Kestanenin bu y re için önemi açıklama tekniğinden yararlanılarak anlatılıyor. Yöre halkı kestanenin hem meyvesinden hem de kerestesinden yararlanmaktadır.

"R zg rlar..." biçiminde ba layan cümleden itibaren  yk leme tekniğine ba vurulmu tur. R zg rlar u ulduyor, karaku  pencerele in pervazlarına t n yor, kurt sesleri duyuluyor. Olayların anlatımı sırasında betimleme tekniğinden de yararlanılmıştır.

Bu parçanın anlatımında "açıklama", " yk leme" ve "betimleme"den yararlanılmıştır.(Cevap B)

ÖRNEK SORU:

"Ankara, tarihin şaşırtıcı terkipleriyle doludur. Burada kerpiç bir duvardan İyonya tarzında bir sütun başlığı fırlar; bir türbe merdiveninin basamağında bir Roma konsülünün şehre gelişini kutlayan bir taş görünür. Ahi Şerafettin'in türbesini, asırlardır Greko Romen aslanları bekler. Bu yüzden Aslanhane adını alan caminin mihrabında Etilerin toprak ve bereket ilahesinden başka bir şey olmayan bir yılan, meyveler arasında dolanır."

Yazar, parçanın ilk cümlesindeki savını inandırıcı kılmak için aşağıdakilerden hangisine özellikle başvurmuştur?

- A)Örnekelmelere ağırlık verme
- B)Öyküleyici anlatım yolunu seçme
- C)Konuyu tartışma içinde sunma
- D)Okurun hayal gücüne dayanma
- E)Kanılarını öne çıkarma (1982/ÖYS)

     :

Yazar, ilk c  mlede bir tez ileri s  r  yor: "Ankara tarihin          terkipleriyle [sentez, bile  im] doludur." Yazar bu ilk c  mleden sonra savundu   g  r     ortaya koyan   rnekler sıralıyor. Kerpi   bir duvarın   st  nde İyonya tarzı s  tun ba  lı   olması ger  ekten          bir   rnektir. T  rbenin yanında aslan heykellerinin olması ve caminin mihrabında yılan fig  rlerinin olması da aynı   ekilde ilgi   ekici,            rneklerdir.

Bu par  a g  zel bir   rneklendirme paragrafıdır.(Cevap A)

8. HAFTA

Bir duyguyu, düşünceyi,
isteği anlatmak için
kullanılan ve yargı bildiren
söz veya söz dizisine cümle
denir.

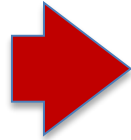
Örnekl

er

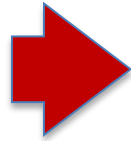
- **Gideceğim.**
- **Okula gideceğim.**
- **Okula sabah gideceğim.**
- **Okula sabah yürüyerek gideceğim.**

*Cümlelerin
temel
öğeleri*

**Yüklem
Özne**

*Cümlelerin
yardımcı
öğeleri*

**Nesne (Belirtili-
Belirtisiz)
Dolaylı Tümleç
Zarf Tümleci**

1)
YÜKLEM

Yüklem, cümlelerin temel ögesidir.
İş, oluş, hareket bildirir ve cümleyi bir yargıya bağlar.
Yüklemsiz cümle olmaz.

Örnekl

Düşünüyorum.

Y.

Eve gitmeyi düşünüyorum.

Y.

Dersten sonra eve gitmeyi
düşünüyorum.

Y.

TÜRKÇE SÖZ DİZİMİ

Özne Tümleç Yüklem

Örnekl

Gel buraya!

Y.

Sakla samanı gelir

zamanı .

Y.

Y.

Kara bulutları kaldır
aradan.

Y.

**Her sözcük ya da sözcük
grubundan yüklem
varılabilir.**

Örnekl

Er _____ boyunca yağdı.

FİİL

_____ **Y.** →

Suyun sesi **gürül gürüldü.**

İKİLEME

_____ →

Y.

Ona yardım eden kişi **bendim.**

ZAMİR

_____ **Y.**

Sevinçten **etekleri zil çalıyordu.**

DEYİM

Y.

**Cümlenin en önemli ögesi yüklemidir.
Diğer öğeler yükleme sorular
sorularak bulunur.**

2)
ÖZNE

Yüklemin bildirdiği işi, hareketi yapan öğedir.

Özneyi bulmak için yükleme **KİM,
NE soruları sorulur.**

Örnekl

Arkadaşım yeni kıyafetimi çok beğendi.

Ö.

Y.

Ben bu yüzden yalnızlığa hasretim.

Ö.

Y.

Sulamayınca kurumuş çiçekler.

Y.

Ö.

*Kim
beğendi?*

*Kim
hasret?*

*Ne
kurumuş?*

ÖZNE ÇEŞİTLERİ

1) Gerçek Özne 2) Söзде Özne

A) Açık Özne

B) Gizli Özne

1) GERÇEK ÖZNE

A) Açık Özne

Cümle içinde açık bir şekilde gösterilen öznedir.

Örnekl

ör

Kuşlar yuvalarına
döndü.

Ö.

Y.

Çocuk ödevlerini
bitirdi.

Ö .

Y.

Ne döndü?

Kim bitirdi?

1) GERÇEK ÖZNE

B) Gizli Özne

Cümlede doğrudan yer almayan ancak yüklem taşıdığı eklerden anlaşılan öznedir.

Örnekl

er

Be

n

G.

Ö.

Y.

Sen

G.

Ö.

Küçükken sürekli

ağlardın.

Yemekleri

beğenmedim.

Kim
beğenmedi

?

Kim
ağlardı?

Y.

2) SÖZDE ÖZNE

**Cümlede, aslında
nesne olan öge özne
olarak kullanılır.**

Örnekl

er

Çöpler atıldı.

Ö.

Y.

Düğün için giysiler
alındı.

Ö.

Y.

Ne atıldı?

Ne alındı?

Her sözcük ya da sözcük grubu özne olabilir.

Örnekl

er

İSİM	Okulun bahçesi	temizlendi.
TAMLAM	Ö.	Y.
ASİ	O konuya çalışan	soruları
SİFAT –	çözer.	
FİİL	Ö.	Y.
GRUBU	Herkes	söylenilenleri dikkatle
ZAMİR	dinledi.	
	Ö.	Y.

CÜMLENİN YARDIMCI ÖGELERİ

- NESNE
- DOLAYLI TÜMLEÇ
- ZARF TÜMLECİ

**1)
NESNE**

Öznenin yaptığı işten, hareketten etkilenen varlığı gösteren ögedir. Ek alıp almamasına göre ikiye ayrılır

A) Belirtili

Nesne

B) Belirtisiz

Nesne

A) Belirtisiz Nesne

**Yükleme “NE” sorusu
sorularak bulunur.**

**Belirtisiz nesne ek
almaz yalın
durumdadır.**

Örnek

Dün hepimiz kütüphaneden
kitap aldık.

B'siz.N. Y.

Ne aldık?

Örnek

Sıcak bir çorba
İçelim. B.Siz.N.
Y.

*Ne
içelim?*

B) Belirtili Nesne

**Yükleme “KİMİ, NEYİ”
soruları sorularak
bulunur.**

**Nesne olan sözcük
belirtme durum eki alır.**

Örnekl

er

Sokakları kirletmeyelim

B'li. N.

Y.

Seni yolda görmüşler.

B'li. N.

Y.

*Neyi
kirletmeyel
im?*

*Kimi
görmüşler?*

Cümlelerin öğeleri bulunurken özne ve belirtisiz nesneyi karıştırmamak için önce *yüklemi*, sonra *özneyi*, daha sonra diğer öğeleri bulmalıyız.

CÜMLENİN YARDIMCI ÖĞELERİ

- NESNE
- DOLAYLI TÜMLEÇ
- ZARF TÜMLECİ

2) DOLAYLI TÜMLEÇ

**Yüklemin yöneldiği,
bulunduğu, çıktığı yeri
gösteren ögedir.**

**İsmin “-e”, “-de” ve “-den”
hâllerinden birinde bulunur.**

2) DOLAYLI TÜMLEÇ

Yükleme sorulan "nereye,
nerede, nereden, kime,
kimde, kimden" gibi
sorulara cevap verir.

Dolaylı tümleci bulmak için yükleme sorulan sorularla dolaylı tümleç olan sözcük aynı ekleri almalıdır.

Örnek

Bu akşam sinemaya
gideceğiz.

D T

Nereye -

sinemaya

Örnek

Evden çantamı
almalıyım.

D T

Y

Nereden -

evden

İsmin “-e, -de, -den” hâl eklerini alan her sözcük cümlede dolaylı tümleç görevinde bulunmaz. Bu ekleri alan sözcükler, cümlede zaman veya durum bildirirse zarf tümleci olur.

Örnekl

Er

Bu iş yarına**a** biter.

Z.T. Y.

O, sevdiklerine gönül**den**
bağlıydı.

Z.T.

Y.

Ne zaman?

Nasıl?

3) ZARF TÜMLECİ

**Yüklemin zamanını, durumunu,
miktarını, yönünü, yerini vb.
bildiren ögedir.**

Örnek

Hava kararmadan eve
dönmeliyiz.

Z.T

Y.

Ne zaman?

Örnek

Bardakları kırmadan
getir.

Z.T.

Y.

Nasıl?

Örnek

Anlayacak kadar
dinlemedin.

Z.T.

Y.

Ne kadar?

Örnek

Hiç konuşmadan İçer
İgitti.

Z.T.

Y.

Nereye?

Cümle öğelerine ayrılırken *söz grupları*
bölünmez.

Örnek

O, çalışkan bir
öğrencidir.

Y.

Örnekl

Evin bahçesinde / güller
/vardı.

D.T.

Y.

Konser/ iki saat kadar
/sürdü.

Z.T.

Y.

CÜMLENİN ÖĞELERİNİ BULURKEN KULLANILAN SORULAR

<u>ÖZNE</u> Yüklemde belirtilen eylemi yapan, ya da yapılan eylemden etkilenen varlığa ÖZNE denir.	<u>NESNE</u> Öznenin yaptığı işten etkilenen yüklemnin etkisini üzerine alan cümle ögesine NESNE denir. Cümle içinde bulundukları duruma göre belirtisiz nesne, belirtili nesne diye ikiye ayrılır.		<u>TÜMLEÇLER</u>	
<u>SORULARI</u>	<u>SORULARI</u>	<u>SORULARI</u>	<u>SORULARI</u>	<u>SORULARI</u>
1-Kim 2-Ne 3-Kimler 4-Neler	1-Neyi 2-Kimi 3-Kimleri 4-Neleri	1-Ne	<u>DOLAYLI TÜMLEÇ</u> Cümlede isimlerin -e,-de,-den hal eklerini alarak, yüklemnin gösterdiği eylemin yöneldiği, bulunduğu, çıktığı yer ve yönü gösteren ögelere DOLAYLI TÜMLEÇ denir 1-Neye 2-Neyde 3-Neyden 4-Nereye 5-Nerede 6-Nereden 7-Kime 8-Kimde 9-Kimden 10-Nede 11-Neden	<u>ZARF TÜMLECİ</u> Cümlede yüklemnin anlamını yer, durum, zaman, miktar ve soru yönünden tamamlayan ögelere ZARF TÜMLECİ denir. 1-Ne zaman 2-Nasıl 3-Ne kadar 4-Nereye 5-Niçin 6-Ne yöne 7-Ne şekilde 8-Ne ile

9. HAFTA

Cümle Çeşitleri

A. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1. Fiil Cümlesi
2. İsim Cümlesi

B. ÖĞELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER

1. Kurallı (Düz) Cümle
2. Devrik Cümle
3. Eksiltili (Kesik) Cümle

Cümle Çeşitleri

C. ANLAM YÖNÜNDEN CÜMLELER

1. Olumlu Cümle
2. Olumsuz Cümle
3. Soru Cümlesi
4. Ünlem Cümlesi
5. Şart Cümlesi

Cümle Çeşitleri

- D. YAPI BAKIMINDAN CÜMLELER
 - 1. Basit Cümle
 - 2. Birleşik Cümle
 - a. Girişik Birleşik Cümle
 - b. İç İçe Birleşik Cümle
 - c. İlgî Cümlesi
 - d. Şartlı Birleşik Cümle
 - 3. Sıralı Cümle
 - 4. Bağlı Cümle

Cümle Çeşitleri

- **A. Yüklem Türüne Göre Cümleler**

Bir cümlenin yüklemi ya çekimli bir fiil ya da ek-fiille çekimlenmiş bir isim olabilir.

Buna göre yüklem türü bakımından cümleler ikiye ayrılır:

1. Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil olan cümlelerdir.

Bu fiil şahıs ve kip eki alarak çekimlenir.

Türkçede fiil cümlesi isim cümlesinden daha çok kullanılır.

1. Fiil Cümlesi

- Annem dün sessizce odama girdi. En ziyade düşman olduğu bu cansız arkadaşına kinli bir nazar attıktan sonra bir iskemle çekti, karşıma oturdu, bol bir nefes aldı. Belli ki mühim bir şey, çok düşünülen ve az söylenen endişelerden, aile üzüntülerinden birini bana açmak istiyordu. Bunu ben onun bir iğne izi kadar ince iki gölge ile, belirsizce çatılan kaşlarından anlamıştım, hatta bu keşfimde o kadar ileri gittim ki, bana, artık bu sefer kati bir tarzda, izdivaç meselesini açacağına bile hükmettim.

2. İsim Cümlesi

Yüklemi isim soylu bir kelime olup, ek-fiilin zamanlarından biri ile çekimlenmiş olan cümlelerdir.

Uzun bir yolculuktan sonra İncesu'daydık.

Bir handa, yorgun argın, tatlı bir uykudaydık.

İçinde kaybolup gittiğini sandığı bu kalabalık şehirde bir tek tanıdığı bile yoktu. Ama şimdi sevgili öğrencileri, vefalı arkadaşları, dostları var.

Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı..

Arkada zincirlenen yüksek Toros dağları, (var) eksiltili cümle

İsim Cümlesi

- İsim cümleleri genellikle iki unsurdan, özne ve yüklemden meydana gelir.
- İnsan, üç beş damla kan, ırmak, üç beş damla su
- Bir hayata çattık ki hayata kurmuş pusu
- (Birinci mısırda iki isim cümlesi var; ikinci mısırda ise fiil cümlesi bulunuyor)

• CENGE GİDERKEN

- Ben bir Türk'üm; dinim, cinsim uludur; (isim cümlesi)
- Sinem, özüm ateş ile doludur. (isim cümlesi)
- İnsan olan vatanının kuludur. (isim cümlesi)
- Türk evladı evde durmaz giderim (fiil cümlesi)

B. Öğelerin Dizilişine Göre Cümleler

- Türkçe cümle yapısında öge dizilişi şöyledir:
- **Özne + tümleçler + yüklem.**
- Yüklem sonda bulunur. Ama mesela şiirde yüklem cümlenin herhangi bir yerinde olabilir.
- Diğer öğelerin yeri önem sırasına göre değişebilir.
- Yüklemin cümle sonunda olup olmamasına göre cümleler ikiye ayrılır:

1. Kurallı (Düz) Cümle

- Yükleme sonnda bulunan cümledir. Dilimizin söz dizim özelliğine göre asıl öge sonnda, yardımcı ögeler de başta bulunur.
- Kapalıçarşı'da birkaç istikametten düdük sesleri gelmeye başladı. Bu, her akşam üzeri çarşı bekçilerinin verdiği bir işarettir ki, kapanma saatinin geldiğini ve dükkânını kapamaya geç kalanların acele etmesini ilan eder. O saatte Sahaflar Çarşısı tarafındaki büyük kapıdan içeri bir göz atmak korkunçtur.

2. Devrik Cümle

- • Yüklemi sonda değil, herhangi bir yerinde bulunan cümlelerdir.
- **Görmüyor musun** sana doğru geldiğini?
- **Bendim** dün gece evinizin önünden geçen.
- • Şiirde ve günlük konuşmalarda çok kullanılır.
- Çok insan **anlayamaz** eski musikimizden
- Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden.
- Ağır, ağır **çıkacaksın** bu merdivenlerden,
 - Atasözleri de kafiye amaçlı devrik yapılabilir:
- **Sakla** samanı, **gelir** zamanı.
- **Besle** kargayı, **oysun** gözünü.

3. Eksiltili (Kesik) Cümle

- Çoğu zaman yüklemi, kimi zaman da başka bir ögesi bulunmayan cümlelere denir. Eksiltili cümlelerde eksik olan ögeyi okuyan kişi tamamlayabilmelidir. Aksi hâlde o ifade cümle olmaz.
- İnsan böyle bir olayla karşılaşınca neler düşünmüyor ki ... Eksiltili cümle
- - Okula dün sabah kim geldi?
- - Arkadaşım. (geldi) Eksiltili cümle

C. Anlamlarına Göre Cümleler

1. Olumlu Cümle

Fiil cümlesinde işin, oluşun yapıldığını veya olduğunu; isim cümlesinde ise sözü edilen kavramın bulunduğunu, var olduğunu, bahsedilen şekilde olduğunu bildiren cümlelerdir.

Bursa bu mevsimde soğuktur.

Yarın daha erken gelmelisin.

Bu binanın yerinde şeftali bahçesi vardı.

2. Olumsuz Cümle

Fiil cümlesinde işin, oluşun yapılmadığını, yapılmayacağını veya olmadığını; isim cümlesinde ise sözü edilen kavramın bulunmadığını, var olmadığını, bahsedilen şekilde olmadığını bildiren cümlelerdir.

Fiil cümleleri, olumsuzluk ekiyle ve "ne.....ne" bağlacıyla; isim cümleleri de "yok, değil" kelimeleriyle, "ne....ne" bağlacıyla ve "-sız" olumsuzluk ekiyle kurulur.

Olumsuz Cümle

Yarın daha erken gelmemelisin.

Buraları daha önce hiç görmemiştim.

Ateşle oyun olmaz.

Bursa bu mevsimde soğuk değildir.

Sokakta ne araba ne de insan var.

Ankara bugün hem elektriksiz hem susuz.

Olumsuz Cümle

Bazı cümleler yapı bakımından olumsuz olduğu hâlde anlamca olumlu olabilir.

Çocuklarının okumasını istemiyor değildi.
(İstiyordu)

Cezaya çarptırılanlar suçsuz değildiler.
(Suçluydular)

Yangından korkmayan yoktur.

Beni sevindiren onun iyi haberlerini almaktan başka bir şey değildi.

3. Soru Cümlesi

- İçinde soru anlamı bulunan; bir konuda bilgi edinmek, şüpheleri gidermek ve düşünceleri onaylatmak için kurulan cümlelere soru cümlesi denir.
- Cümlenin öğelerini bulmaya yönelik tüm soru kelimeleriyle soru cümleleri yapılabilir.
- Elimdeki ne olduğunu kim söyleyecek? Özne
- Babası çocuğa ne getirmiş? nesne
- Ankara'ya ne zaman yerleştiniz? Zarf tümleci
- Daha sonra nereye gidecekler? Dolaylı tümleç

Soru Cümlesi

- Cümlelerde soru anlamı soru sıfatları, soru zarfları, soru zamirleri, soru edatları, soru ekiyle sağlanır.
- "mi" soru ekiyle:
- Soru eki sadece yüklem değil, diğer öğelerin ve unsurların da sorusunu hazırlar.
- Son sözünüz bu mu anneciğim?
- Hiç mi anlatacak bir şeyin yok?
- Tarlamı bana zorla mı sattıracaksınız?
- Sular mı yandı, neden tunca benziyor mermer?

4. Ünlem Cümlesi

Sevgi, korku, şaşma, hayret, seslenme, coşkunluk, heyecan ve sitem ifade eden cümlelere ünlem cümlesi denir.

Ünlem cümleleri, ünlemlerle, bazı sıfatlarla, emir kipiyle, "ki" bağlacıyla, haykırmalarla ve ses tonuyla kurulur.

Ee, yeter artık!

Ah, ne yaptım!

Hah, şimdi oldu!

Eyvah! Geç kaldım!

Ey Türk Gençliği!

Hemşehrilerim!

5. Şart Cümlesi

İçinde şart ve koşul anlamı bulunan cümlelere şart cümlesi denir. Şart cümlelerinin yüklemeleri şart kipine göre çekimlenmiştir ve yardımcı cümle oluşturmuştur. Yani bir cümleyi şart çekimiyle bir yardımcı cümle yapabiliriz.

Örnek: Eve geldiyse bizi beklesin.

Ankara'ya gidersen Kızılay'dan bana kaset al.

Beni arayan Dursun ise gelmediğimi söyleyin.

D. Yapı Bakımından Cümleler

Cümleler, bildirdikleri yargı sayısına ve öğelerin yüklemle olan ilişkisine göre çeşitlere ayrılırlar.

Cümlede bir ya da birden fazla yargı vardır. Başka bir deyişle birden fazla cümle bir araya gelip bir cümleymiş gibi görünebilir.

Örnek: Bir ceylan gibi ürktü. (tek yargı)

Sevincinden ne yapacağını şaşırmişti.

(iki yargı)

Yapı Bakımından Cümleler

Cümleler yapı bakımından çeşitlere ayrılırken içlerindeki kelime sayısı değil yüklem, fiil veya yargı sayısı dikkate alınır.

- Yapı bakımından cümleler; basit, birleşik, bağlı ve sıralı olmak üzere dörde ayrılır.

1. Basit Cümle

İçerisinde tek yargı, tek fiil, dolayısıyla isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümledir.

Yarın akşam maç yapacaklar.

Zayıf kolları kirli tunç rengindeydi.

Derse yine geç kaldı.

2. Birleşik Cümle

Bir temel cümle ile onun anlamını tamamlayan en az bir yan cümlecikten meydana cümlelerdir.

Yani yapısında birden fazla cümle bulunduran cümlelerdir.

Temel cümleyle yan cümlelerin bir araya geliş şekillerine göre birleşik cümleler çeşitlere ayrılır.

a. Girişik Birleşik Cümle

Bu tür cümlelerde yan cümlecik temel cümlecğin herhangi bir ögesi olabildiğı gibi, bir ögenin parçası da olabilir.

Girişik birleşik cümleler, fiilimsilerle ve çekimli fiillerle kurulur.

Havaların ısınması / tatil düşkünlerini sevindirdi.
Çadırları çalanlar / bulunamadı. Evlerin ne zaman biteceğini / bilmiyoruz.

Yarın / bir tanıdığa / gideceğiz.

Babasını karşısında görünce / çok sevindi.
Havalar soğuduğundan / artık dışarı çıkmıyor.

b. İç İçe Birleşik Cümle

Bir temel cümleyle, herhangi bir sebeple onun içinde kullanılan bir yardımcı cümleden oluşan cümlelerdir.

Yardımcı cümle de temel cümle gibi bağımsız bir cümle yapısındadır.

Asıl yargı sonda bulunur.

Adam, / “Kartınız geçerli değil.” / demez mi?

Şark için “Ölümün sırrına sahiptir.” derler.

c. Şartlı Birleşik Cümle

Bir temel cümle ve onun şartı olan bir cümleden oluşan birleşik cümlelerdir.

Şart cümlesi tek başına yargı bildirmez; ana cümleyi zaman, şart, sebep ve benzetme yönlerinden tamamlar. Onun zarfı olarak kullanılır.

Hava güzel olursa / yarın pikniğe gideriz.

Çanakkale'yi de gezerdik, / vaktimiz olsaydı.

Cihanın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez senin yurdun.

Şartlı Birleşik Cümle

“Havaya bakarsam hava alırım
Toprağa bakarsam dua alırım
Topraktan ayrılısam nerde kalırım
Benim sadık yarım kara topraktır.”

Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

3. Sıralı Cümleler

Bağımsız cümlelerin, aralarındaki anlam ilgisinden dolayı virgülle veya noktalı virgülle birbiri ardına sıralanmasıyla oluşan cümleler topluluğudur.

En az iki cümleden oluşur.

“Yağız atlar kişnedi, / meşin kırbaç şakladı, /
Bir dakika araba yerinde durakladı.

Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar, /
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...”

Sıralı Cümleler

- Sarı çiçeğin saçları yolunmuş, kana bulanmıştı.
- Bu, asırlardan beri böyle olagelmişti, asırlarca da böyle sürüp gidecekti.
- Sıralı cümlelerin bütün öğeleri ayrı olabildiği gibi bazıları ortak da olabilir.
- Otobüs her zamanki gibi yine geç geldi; / biz de derse geç kaldık.
- Mart kapıdan baktırır; kazma kürek yaktırır. Özne ortak.
- Mallarımızı önce çaldılar, sonra geri bize sattılar. Özne ve nesne ortak.
- Merdivenleri kardeşin yıkasın, sen de sil. Nesne ortak.
- İnatçı adama dil döküyor, sürekli yalvarıyordu. Özne ve dolaylı tümleş ortak.

4. Bağlı Cümle

Aralarındaki ilgiden dolayı birbirlerine bir bağlaçla bağlanan cümlelerdir.

Bağlaçlar cümle ögesi değildir.

Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta.

“Gönlüm isterdi ki mazini dirilten sanat
Sana tarihini her lahza hayal ettirsin.”

(Gönlüm, mazini dirilten sanatın sana tarihini her lahza hayal ettirmesini isterdi.)

Bağlı Cümle

Hava bulutlu ve durduğumuz tepe rüzgârlı idi.
Çocukluk günlerini hatırladı ve gözlerinde iki
damla yaş belirdi.

Okumayı bilmiyor veya numara yapıyor.

“Ne doğan güne hükmüm geçer
Ne hâlden anlayan bulunur.”

Gönlümle oturdum da hüzünlendim o yerde.

Ben saatinde gelmiştim, ama o henüz ortalıkta
yoktu.

Konuyla İlgili Sorular

1-“Yorgun Savaşçı önemli bir romandır.” cümlesinin çeşitlerini yazınız.

2-“Bahar, her yeri süslemeli yine çiçeklerle.” cümlesinin çeşitlerini yazınız.

3-Aşağıdaki cümlelerin yüklemine türüne (isim, fiil) çeşidini yazınız.

a) Kar bütün gün yağdı

b) Ömrümün son demi, sonbaharıdır artık! (iki cümle var) ikisi de

c) Koca bir hayattı arkada bıraktığımız.

d) Bu soruyu kim hazırlamış?

e) Dershanede test odası neresi?

f) Yarın akşam sadece Türkçe çalışacağım.

Konuyla İlgili Sorular

4-Aşağıdaki cümlelerin yapı bakımından (basit, birleşik, bağlı, sıralı) çeşidini yazınız.

- a) Onun gibiler insana yardım eder mi?
- b) b) Yarın seni arayamayacağımı söylemiştim.
- c) Saksıdaki çiçekleri her gün suluyor, onların topraklarını değiştiriyorum. sıralı cümleler
- d) Edebiyatın konusu insandır, doğadır.
- e) Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya. birleşik cümle (duya duya fiilimsi)

Konuyla İlgili Sorular

7-Aşağıdaki devrik cümleleri kurallı; eksilteli cümleleri de devrik cümle hâline getiriniz.

- a) Tamam, anladım, yapın istediğiniz gibi.
- b) Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
- c) Kardeşin kaçınıcı sınıfta okuyor?
- d) Az veren candan, çok veren maldan.. .
- e) Dalgalandığın yerde ne korku ne keder...

Konuyla İlgili Sorular

- 8- Aşağıdaki cümleleri biçimce de anlamca da olumlu cümle hâline getiriniz.
- a) Ne okula uğramış, ne de parka gitmiş.
- b) Çocukların okumasını o da istemiyor değil.
- c) Bu raporu ne Hüseyin hazırladı ne de Cemal.
- d) Sizin kadar büyük zorluklara katlandığınızı bilmez miyim?
- e) Siz çağırırsınız da Ali derse gelmez mi?

Konuyla İlgili Sorular

- **12- Aşağıdaki cümleleri bağlı cümle yapmak için boş yere uygun bir kelime yazınız.**
- a) Yanlış yere geldiğini anladı; iş işten geçmişti.
- b) Önlüğünü çıkarıp ceketini giydi koşarcasına dışarı çıktı.
- c) Akşama kadar bekledi kimseye derdini anlatamadı.
- d) Sabaha kadar ders çalıştıyarın önemli bir sınavı vardı.

10. HAFTA

Hikâye Tahlil Yöntemleri

- Hikâye; hayatta olan veya olacak kanısı veren olayları bir ölçü ile anlatan, hayalde tasarlanan ilgi çekici bir takım olayları anlatarak okuyanda heyecan veya zevk uyandıran yazıdır.
- Hikâyelerin kişileri azdır; bir tek olay anlatmak amacıyla yazılır.
- Derin çözümlemelere pek elverişli sayılmaz.
- Hikâyeler, **çoğunlukla**, birkaç sayfa uzunluktadır.

- Hikâyelerde düşündürmekten çok, duygulandırmak ve heyecanlandırmak esastır.
- Hikâyeler, gerçek ya da düş ürünü bir olayı kısa şekilde anlatır.
- Kısa oluşu, yalın bir olay örgüsüne sahip olması, genellikle önemli bir olay ya da sahne aracılığıyla tek ve yoğun bir etki uyandırması ve az sayıda karaktere yer vermesiyle roman ve diğer anlatı türlerinden ayrılır.

- Hikâye, olay eksenli bir yazı türüdür. Hikâyede temelde bir olay vardır ve olaylar genellikle yüzeyseldir. Hikâyeler genellikle kişilerin anılarını anlatması şeklinde oluşur. Hikâye kısa bir edebiyat türü olduğu için bu eserlerde fazla ayrıntıya girilmez. Olayın ya da durumun öncesi, sonrası okura sezdirilir. Okur, bazı sözcüklerden yararlanarak ve düş gücünü kullanarak kişiler hakkında ya da olaylar ve durumlarla ilgili yargılara ulaşabilir.

- "Hikâyeye az kelime ile çok anlam sıkıştırılabilir. Güzel yazılmış bir Hikâye, değer bilenler için bir ziyafet; güç beğenenler için bir doyurmadır."
- "Hikâye bir iksir, bir özetir." Anatole FRANCE
- "Hikâyede, bir öğretme, gizli ve paralel bir gelişme, derin bir konunun bir insan özelliğinin canlandırılması gerekir." La VARENDE
- "Hikâye; romanın durduğu yerde başlar. Hikâye, olaylarla ilişki kurmak değil, olayların ta kendisidir. Hikâye, geleceğe yönelmiş bir olaydır. Olayların büyüleyici gücü, hikâyenin de kendini gerçekleştirmesine omuz verir." Maurece BLANCHOT
- "Hikâye; insan yaşamında büyük bir bölüm, anlık duygulanmadır." Rasih GÜRAN
- Georgi KARASLAVOF: "Şunu kesin olarak söyleyebilirim; Çehov olmasaydı, dünyada hikâye başka türlü olurdu."

- Hikâye, canlı bir dille yazılmalı, gerçek dünya ile yaratılan hayal dünya arasında sağlam bir ilgi bulunmalıdır. Bu ilgi, bizi hikâye boyunca sürüklemeli; anlatım sağlam bir birlik ve özenli bir düzen üzerine oturtulmalıdır. Bunun için, ilgi çekici bir konu seçilmeli; konu sağlam bir plana dayanmalı; fikirler birliğe dikkat edilerek yazılmalı; konu, hayal ürünü bile olsa, gerçeğe uygun olarak işlenmelidir.
- Hikâye, mümkün olduğu kadar akla aykırı hiçbir şeyi içine almamalıdır. Akla aykırı elemanlar hikâye içine alınacak olursa, o zaman bunlar, akla uygunmuş gibi anlatılmalıdır. Çehov; “Güzel hikâye yazmak için, yazdıklarınızın başını ve sonunu atınız” diyor. Parlak bir üslup karakter tasvirlerini, karakter düşüncelerini gölgeleyebilir. Tasvirler; olduğu gibi, olması gerektiği gibi yapılabilir.
- Hikâye kahramanlarınız size ve okuyuculara gerçek kişiler olarak görünmelidir. En iyi bildiğiniz kimselerin kahraman olarak seçilmesi bu işi kolaylaştırır. Bir kahraman seçiniz ve hikâyeyi belli bir görüş açısından anlatınız. Hikâyelerin konusu hayat savaşlarıyla; kazanılan başarılarla dolu olursa daha çok ilgi uyandırır. Savaşan, dövüşen, bir sonuca varan her adamın yaşantısı enteresandır.

- Hikâye türü, romandan daha kısadır.
- Hikâyede temel öge olaydır. Romanda ise temel öge karakter, yani kişidir. Hikâyeler olay üzerine kurulur, romanlar ise kişi üzerine kurulur.
- Hikâyede tek olay bulunmasına karşılık romanda birbirine bağlı olaylar zinciri vardır. Romandaki olaylardan her biri hikâyeye konu olabilir.
- Hikâyede kahramanların tanıtımında ayrıntıya girilmez, kahramanlar her yönüyle tanıtılmaz. Romandan farklı olarak hikâyede kişiler sadece olayla ilgili yönleriyle anlatılır. Bu yüzden hikâyelerdeki kişiler bir karakter olarak karşımıza çıkmaz.
- Öyküde, olayın geçtiği yer (çevre) sınırlıdır ve ayrıntılı olarak anlatılmaz. Romanlarda olaylar çok olduğu için olayların geçtiği çevre de geniştir. Bu çevreler çok ayrıntılı olarak anlatılır.
- Hikâyeler kısa olduğu için anlatım yalın, anlaşılır ve özlüdür. Romanlarda ise anlatım daha ağır ve sanatlıdır.

- Öykünün ortaya çıkma sürecinde karşımıza önce fabl türündeki eserler, sonra kısa romanlar sonra da "Bin Bir Gece Masalları" çıkar. Rönesans'tan (16. yüzyıl) sonra Giovanni Boccacio, "Decameron Öyküleri" adlı eseriyle öykü türünün ilk örneğini vermiş ve çağdaş öykücülüğün başlatıcısı olmuştur. 18. yüzyılda Voltaire öykü türünde ürünler vermiştir. İnsan dışındaki yaratıkları ve olmayacak olayları da öyküye katmıştır.
- Ne var ki romanla aynı dönemde oluşmaya başlayan öykü, bir tür olarak karakteristik özelliklerini ancak 19. yüzyılda romantizm ve realizm akımlarının yaygınlaşmasıyla kazanmıştır. Alphonse Daudet, Guy de Maupassant gibi Fransız yazarlar öykü örnekleri vermişlerdir.

- Türk edebiyatında roman kavramı ortaya çıkana dek, kısa veya uzun. nesir ya da nazım her yazıya hikâye denmiştir. Buna rağmen hikâye, Türk edebiyatına yabancı bir tür değildir. Özellikle "Dede Korkut Hikâyeleri", aşk ve savaş hikâyeleri Türk toplumunda asırlarca anlatıla gelmiştir. Tanzimat Döneminde Fransız edebiyatının etkisiyle romanla tanışılınca, romanın kısa olanına hikâye denmiştir. Türk edebiyatında Batılı anlamdaki ilk öyküler Tanzimat Döneminde 1870 lerden sonra yazılmıştır. Batılı anlamda ilk öykü örneğini ise "Letaif-i Rivayat (1880-1890)" adlı eseriyle Ahmet Mithat Efendi vermiştir. Türk öykücülüğünü yetkinliğe kavuşturan yazar ise Halit Ziya Uşaklıgil olmuştur. II. Meşrutiyet in ilanından sonra gelişen yeni edebiyat akımıyla birlikte Ömer Seyfettin. Türk öykücülüğünde yeni bir çığır açmıştır. Cumhuriyet Döneminde Sait Faik Abasıyanık alışılmışın dışında bir öykü dünyası kurmuştur.

- **Serim Bölümü:** Bu bölüme giriş bölümü de denilir. Olayın geçtiği yer yani dekor, belli başlı nitelikleri söylenerek bu bölümde tasvir edilir. Olayın şahısları, kahramanı en canlı iç ve dış görünüşleri ile belirtilerek tanıtılır; kısaca portre çizilir. Olayın ne olduğunu biz bu bölümde anlarız.
- **Düğüm Bölümü:** Bu bölüme gelişme bölümü de denir. Olayın başlayıp açılması, okuyanın ilgisini, merakını arttıracak bir durum alması; olayın düğümü; kişilerin konuşmaları bu bölümdedir. İsim ve fiil cümleleri kullanarak, farklı yapıda cümlelere yer vererek, konu ile ilgili örnekler alınarak bu bölümde çeşitlilik sağlanmalıdır.

Çözüm Bölümü: Bu bölüme sonuç bölümü de denir. Olayın ne şekilde sona erdiği; olayın kişiler ve görenler üzerindeki etkisi burada anlatılır. Aristoteles diyor ki: “Hikâye, birlikli bir bütün, canlı bir varlık gibi kendi özüne uygun, bir başı, bir ortası, bir sonu olan bir hareket çevresinde geçmelidir. Hikâyenin çözümü, karakterlerden kendiliğinden doğmalıdır.”

Çözüm bölümü, okuyanları **memnun edecek şekilde planlanmalıdır**. Hikâyenin sonu bazen bir cümle, bazen de bir paragraf ilavesiyle yapılır. Nasıl diyalog hikâyenin önemli noktalarını belirtmeye yardım ederse, hikâyenin sonu da asıl üzerinde durulan fikri belirtmelidir.

- Hikâyeciliğin tarihsel süreci incelendiğinde karşımıza iki tür hikâye çıkmaktadır. Bu türler "olay öyküsü" ve "durum öyküsü" olarak adlandırılır.
- **a. Olay öyküsü:** Bu tarz öykülere "klasik olay öyküsü" de denir. Bu tür öykülerde olaylar zinciri, kişi, zaman, yer ögesine bağlıdır. Olaylar serim, düğüm, çözüm sırasına uygun olarak anlatılır. Olay, zamana göre mantıklı bir sıralama ile verilir. Düğüm bölümünde oluşan merak, çözüm bölümünde giderilir. Bu teknik, Fransız sanatçı Guy de Maupassant tarafından geliştirildiği için bu tür öykülere 'Maupassant tarzı öykü' de denir. Türk edebiyatında bu tarz öykücülüğün en büyük temsilcisi Ömer Seyfettin'dir. Ayrıca Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu da olay türü öykücülüğünün temsilcileri arasındadır.
- **b. Durum öyküsü:** Bu tarz öykülere "modern öykü" de denir. Her hikâye olaya dayanmaz. Bu tür öykülerde merak ögesi ikinci plandadır. Yazar, bu öykülerde okuyucuyu sarsan, çarpan, heyecana getiren bir anlatım sergilemez. Onun yerine günlük hayattan bir kesit sunar veya bir insanlık durumunu anlatır. Bu öykülerde kişisel ve sosyal düşünceler, duygu ve hayaller ön plana çıkar. Durum öyküsü ünlü Rus edebiyatçı Anton Çehov tarafından geliştirildiği için bu tür öykülere "Çehov tarzı öykü" de denir. Türk edebiyatında bu tarz öykücülüğün öncüsü Memduh Şevket Esendal'dır. Sait Faik Abasıyanık da bu tarzın başarılı temsilcilerindendir.

- **Zaman:** Hikâye kısa bir zaman diliminde geçer. Hikâyeler geçmiş zamana göre (-di) anlatılır. Konu, yazarın kendi ağzından veya kahramanın ağzından anlatılır.
- **Mekân (yer):** Hikâyede sınırlı bir çevre vardır. Olayın geçtiği çevre çok ayrıntılı anlatılmaz, kısaca tasvir edilir.
- **Kişi:** Hikâyede az kişi vardır. Bu kişiler "tip" olarak karşımıza çıkar ve ayrıntılı bir şekilde tanıtılmaz. Hikâyede kişiler sadece olayla ilgili "çalışkanlık, titizlik, korkaklık, tembellik" gibi tek yönleriyle anlatılır. Kişiler veya tipler, belli bir olay içinde gösterilir. Bu tiplerin de çoğu zaman sadece belli özellikleri yansıtılır.
- **Olay:** Öykü kahramanının başından geçen olay ya da durumdur. Hikâyede temel öge veya durumdur.
Ana Fikir
- Bakış Açısı ve Anlatıcı
- Dil ve Üslup

- Tahkiyeli eserin asli unsurlarından biri de zamandır. Zira, itibari de olsa, zaman kavramı, insan ve hayatla ilgilidir. Bu itibarla insanı ve hayatı yansıtırma durumuyla karşı karşıya bulunan her tahkiyeli eserin belli veya belirsiz, net veya karışık, statik veya dinamik bir zaman dilimini içermesi kaçınılmazdır.
- Zaman unsuru, genel olarak üç dilimden ibarettir: Geçmiş, hal ve gelecek... Bu noktada tahlil yapanın, şu hususu göz önünde bulundurması- yararlıdır: Tahkiyeli esere geçmiş, hâl ve gelecekte ibaret üçlü zaman dilimi nasıl yerleştirilmiştir? Bilindiği gibi eski (klasik) tahkiyeli eserlerde bu üç zaman dilimi, (geçmiş hal ve gelecek) birbirinden kesin çizgilerle ayrıldı. Hatta birbirinden diğerlerine geçiş, belirli kurallar çerçevesinde sağlanırdı.
- İnsanın (karmaşık) yapısını göz önünde bulunduran çağdaş [roman](#) yazarları ise, eski uygulamayı değiştirmişler; bu üç zaman dilimini konunun akışına göre ikili ve üçlü olarak, aynı kesitte verme yolunu tutmuşlardır. Gerçekten de hatırlama kabiliyeti ve hatıralarıyla geçmişe, sezgi ve hayal gücüyle geleceğe, halihazır konumuyla şimdiki zamana bağlı olan insanı, tek boyutlu bir zaman dilimi içerisinde anlatmaya çalışmak bazen mümkün se de, her zaman için yeterli ve makul değildir. Bir roman' tahlil ederken, kişinin, göz önünde bulundurması gereken diğer bir husus romanda zaman tablosunun nasıl şekillendiğidir.

- Söz konusu zaman tablosu şu şekilde tasnif edilebilir:
- **a.Vaka zamanı,**
- **b.Anlatma zamanı,**
- **c.Bu ikisi arasında kalan, geçen zaman.**
- Bir vaka belirli bir zamanda cereyan eder. Buna "vaka zamanı" diyoruz. Aynı vaka. yazar tarafından belirli bir süre sonra idrak edilerek anlatılır; buna da "anlatma zamanı" diyoruz. Mesela, A.Mithat'ın Jöntürk adlı romanında "vaka zamanı" 1697-1908 yılları olmasına karşılık; "anlatma zamanı", 1324 /1908'dir.
- Bu durum, yazarın eserini ne kadarlık bir süre zarfında ve nasıl bir birikimle oluşturduğu konusunda kısmen de olsa bir fikir verebilir. Bütün bu zaman kesitlerinin yanı sıra, eserin terribini şekillendiren "olayların anlatılma süresi" ne de işaret etmek gerekir. Olayların anlatımı, hem "yıl" , "ay" , "gün" veya "saat" ölçüleriyle verilebilir. hem de "dün" ."yarın", "bir gün", "gelecek hafta" gibi belirsizlik gösteren ifadelerle sunulabilir. Tahkiyeli eserde, yazarın olayları mutlaka kronolojik bir sırayla anlatmasını beklemek doğru değildir. Olayların kronolojik bir sırayla verilip verilmemesi, eserin maksadı ile alakalı olduğu gibi, yazarın karmaşık bir duygu ortaya koyma isteğine de bağlıdır. Yani bazen yazar zamanı isteyerek karıştıırabilir. Geriye dönüşlerle, ani sıçramalarla zaman grafiğinde inişler çıkışlar oluşturabilir. Bunlar dışında bir de okuyucu ile ilgili olan "okuma zamanından söz edilebilir.
- "Okuma zamanı", eserin okunmaya başlandığı andan , bitirildiğı ana kadar geçen süredir. Bu sürenin duyulan haz, estetik duygu ve etkisinde kalınan fikre bağlı olarak, eser bittikten sonra da devam edebileceğini bu arada belirtmeliyiz.

- Hiç şüphesiz okuyucu, romanın dünyasına-yazarın-ortaya koyduğu "itibari zaman" perspektifinden girecektir. Denebilir ki eseri edebi kılan "reel zaman" değil, yazar tarafından oluşturulan "itibari zaman" dır. Söz konusu "itibari zaman" daki başarı, olayların anlatılma süresinin ustaca düzenlenmesine ve eserin zaman bakımından tutarlı bir hale getirilmesine bağlıdır. Bundan dolayısıdır ki, yazara düşen asıl görev, "itibari zaman" ı "Vaka zamanı"nın yapısına uygun bir şekilde ortaya koymak ve eserin muhtevası ile belirli bir denge oluşturmaktır. Tahkiyeli bir eserin tahlilinde, bu uygunluk ve dengenin itibari zaman açısından dikkati gerektiren bir husustur. Yazarın dünya görüşü, hayata bakış tarzı, zihniyeti, sanat anlayışı ve olayları yorumlayış kabiliyeti, onun zamana tasarrufunu veya zamana yüklediği fonksiyonu farklı kılar. Bazı yazarlar, zamandan sembolik olarak istifade etmişler, zamanın dikkat çekici bir anı ile mesaj verme yoluna gitmişlerdir. Yalnızız (P.Safa) gibi. Sıkıntılı bir sabah vaktiyle başlayan ve aydınlık bir sabaha biten eserde zaman unsuru semboliktir.
- Son olarak zamanla ilgili iki kavram üzerinde daha durmakta yarar vardır. Bunlardan biri- 'tarihî zaman', diğeri ise, "kozmik zaman" kavramlarıdır.
- Şayet olay., tarihî bir dönemde cereyan ediyorsa buna "tarihî zaman" denir. Tarihî zaman dışında da olaylar, dolayısıyla zamanlar vardır. Zaman unsuru; gece, gündüz, yarın, yaz, kış gibi kelimelerle belirtiliyorsa, bu durumda "kozmik zaman" olarak adlandırılır. Mesela Fatih- Harbiye ve Kiralık Konak'ta zaman, "tarihî zaman" dır. Ayrıca bunlar "kozmik zaman" unsurlarını da içerir.

- Her insan, kendi şartları içerisinde belirli bir çevrede, yani mekânda yaşar. Bir başka deyişle, başından geçen çeşitli olaylar kendisinin bulunduğu çevrede, çevrelerde veya yaşadığı dünyada meydana gelir.
- Bu yüzden, insanı anlatma endişesi taşıyan bütün tahkiyen eserlerin vakası, gerçek veya hayalî, mutlaka bir mekânda cereyan etmektedir. Bundan dolayı mekân, tahkiyeli eserin terkihini meydana getiren önemli unsurlardan biridir. Vaka ve şahısların anlatılmasında genellikle vasıta rolü oynayan mekân, eserde hangi gaye ile ve ne şekilde kullanılmıştır? Roman tahlilinde mekân unsuru, bu açıdan, daha doğrusu bu soru çerçevesinde dikkatle incelenmelidir. Zira sanat ve edebiyat anlayışlarına göre yazarlar, mekân unsurundan farklı şekillerde yararlanmışlardır. Mesela; fiziki çevreye önem veren yazarlar vakanın gerçeğe yakın bir şekilde cereyan ettiğini göstermek istemişlerdir. Bundan dolayıdır ki, dış çevre tasviri, realist romanlarda önemli bir yer tutar. Genellikle de bu tasvir. eserin yazarı tarafından değil vaka kişilerinden birinin gözüyle, onun her bakımdan seviyesine ve duyuş tarzına uygun olarak yapılır. Öte yandan romantik romanlarda, dış dünya da aktif ve canlıdır. Madam Bowary'de olduğu gibi...

- Çoğu realist ve natüralist romanlarda dış dünya dinamik iken, klasik eserlerde mekân ve eşya, sadece insanın yaşadığı ortamı belirleyen bir çevre niteliği taşır. İnsan, eşya ve mekân münasebeti üzerinde fazlaca durulmaz. Modern romanlarda ise insan ve mekân komplekstir. Çeşitli mekan ve çevreler, farklı fizyolojik ve psikolojik özellikleri yansıtmaya unsuru olabilirler. Yine modern romanlarda dış gerçeği tasvir etmek yerine sezdirmek, hatta iç gerçekliğin ifade edilmesinde bir vasıta olarak kullanmak esas alınmıştır. Çağdaş tahkiyeli eserlerde kişinin ruh dünyasını yansıtan mekanlarla karşılaşmak mümkündür. Hatta mekana şahsiyet kazandırıldığını bile görebiliriz. Sanatkarlar, mekan unsurundan sembolik olarak da istifade edebilirler. Mesela, Fatih-Harbiye'de Neriman'ın yaşadığı konak, eskiyi (Doğu), Beyoğlu ve Neriman'ın helasının konağı, yeniyi (Batı) temsil eder. Kıralık Konak'ta da konak, eskinin, yani Şark'ın temsilcisidir. Apartman ise yeninin, yani Batı'nın temsilcisidir.
- Anlatmaya bağlı eserlerde mekan, kapalı veya açık olabilir. Kıralık Konak'ta mekan, umumiyetle kapalıyken, Efraz Bey'de açık mekan söz konusudur.
- Dar ve geniş mekan kavramları ise, yazarın dünyası ile ilgilidir. H. Rahmi Gürpınar'ın romanlarında mekan dardır; çünkü, sadece İstanbul anlatılmıştır. Reşat Nuri'nin romanlarında ise geniştir.

- Başta insan-olmak- üzere insan özelliği verilmiş her varlık veya her şey tahkiyeli eserlerin figürlerini oluştururlar.
- Nitekim Yılkı Atındaki at, George Orwell'in hayvanlardan oluşan kadrosuyla Hayvanlar Çitliği; Fetva Yokuşu'ndaki taş. Eylül'deki eldiven. Hüsnü Aşk'taki Husn ve Aşk kavramları ve bunlara benzeyen birçok örnek, insanların dışındaki varlıklarında [roman](#) figürleri olabileceğini açıkça göstermektedir. İste bütün bu figürler vaka'nın meydana gelmesini sağlarlar. Figürler olmasa olaylar da olmaz. Yazar olayları figürleri aracılığı uyarlar. Vak'a akışının istenilen yönde oluşturulması ve olayların yürütülmesi figürler aracılığı ile gerçekleştirilir. Bir eserde bir yada birden çok figür bulunabilir. Bunlardan genellikle bir tanesi merkezi figür merkez şahıs, merkez kahraman ana karakteridir. Ancak çağdaş romanlarda birden fazla merkezi figüre rastlanabilir. Olaylar sürekli merkezi figür etrafında gelişir. Eserin başından sonuna kadar ya bizzat merkezi figürün kendisi ya da onunla ilgili unsurlar vardır.

- Denilebilir ki, vakanın bütün yükünü merkezi figürler taşır. Merkezi figürün iki önemli özelliği vardır:
- 1. Vak'anın başından sonuna kadar görülür, hemen her olayla ilgilidir. Ana düğüm onun etrafında cereyan eder.
- 2. Ana fikri temsil eder. Diğer kişiler de ana fikrin gerçekleştirilmesinde merkezi figüre yardımcı rolündedirler. Bunlara tali figürler denir. Eserdeki önem sırasına göre ve merkezi figüre yakınlıkları nisbetinde 1. derecede tali figürler, 2. derecede tali figürler..gibi adlarla anılırlar...Mesela Ask-ı Memnu'da Bihter.1. derecede merkez figür, Nihal ise 2. derecede figürdür. Öte yandan Firdevs Hanım Bihter'in, Beşir ise Behlül'ün daha iyi anlaşılmaları için esere konulmuş tali şahıslardır.

- Şahıslar incelenirken şu hususlara dikkat etmekte yara vardır:
- **1 .Fiziki yapı:** Eserde yer alan şahısların dışa ait görünüşleriyle tanıtılmasıdır.
- **2.Sosyal-kültürel ve fikri durum:** Şahısların hayat ve yetiştirme şartlarının tesbitinden ibarettir. Yani eserdeki şahıslar fakir mi zengin mi, köylü mü, şehirli mi, tahsilli mi, tahsilsiz mi hangi bölgede nasıl yaşarlar, hangi mesleğe mensuplar, bir fikri karakterize ve temsil ediyorlar mı? v.s.
- **3.Psikolojik(ruhi)yapı:** Bu başlık altında, şahısların nasıl bîr ruh yapısına sahip oldukları tesbit edilerek açıklanır. Buna psikolojik muhteva da denir. Psikolojik muhteva itibariyle içe dönük, dışa dönük, akıllı, zeki, kurnaz, üçkağıtçı, saf, bön, aptal, kıskanç, kindar, kibirli, öfkeli, korkak, cesur gibi çok farklı yapıda karakterler karşımıza çıkabilir. Eserden bunların tesbiti gerekir.

- Diğer taraftan psikolojik muhtevanın iç çatışmalarda şu iki şekilde görüleceğini belirtebiliriz
- **:a.Motivasyon ve. heyecanlar:** Ask, ihtiras, arzu, gurur, onur, bedbahtlık, karamsarlık kıskançlık, kin, iğrenme, öç alma, korku ve heyecan, şüphe, merak, öfke ve isyan, yalnızlık ve hüzn, sadakat ve fedakarlık, bahtiyarlık ve sevinç, utanma, çaresizlik, egoizm gibi kişinin değişik psikolojik yanlarını içine alan yönleri hep buna girer,
- **b. His mücadelesi ve sosyal ihtiraslar:** Şahısların duygu çekişmeleri, bunların değişmesi, etkilenmeler, bunların dışavurumu, iması, sosyal ilişkileri, olaylar karşısındaki tutumları .Diğer figürlerle olan münasebetleri bu gruba girer; varsa bunların *da* tesbiti gerekir. Bu arada belirtmek gerekir ki, sosyal hayatta görülen, zamanla değişikliğe uğrayan insan anlayışına paralel olarak tahkiyeli eserlerdeki insan unsurlarında da farklılıklar meydana gelmiştir. Mesela eski tahkiyeli eserlerde insan, tek boyutlu (düz yalınkat) idi. Bu kişiler pek değişmeyen bir tek yönleriyle dikkati çekerler. iyilerin *hep* iyi. kötülerin *hep* kötü olmuştur. İntibah'taki Ali Bey'in savurganlığı, miras yediliği ile sivrilişi gibi...
- Yeni tahkiyeli eserlerde ise, değişebilen psikolojik derinliğe sahip, olayın bel kemiğini teşkil *eden*, çok yönlü ve boyutlu (yuvarlak) kişiler de görülebilmektedir Mai ve Siyah'taki Ahmet Cemil ile Madam Bovary buna örnek olarak verilebilir.

- Eserdeki olayların bütünüdür. Vaka olayların birbiriyle başlanması ile çıtaya çıkar. Vak'a, belirli bir konuyu anlatmak için yazıda kullanılan "hareket unsurudur. "Olay" ve "hareket" kavramlarını da bu arada tanımlamak gerekir.
- Olay: Bir sebebe bağlı olarak, bir sonuç meydana getiren harekettir. Şayet bir sonuç ortaya çıkmazsa buna "hareket" diyoruz. Bir başka deyişle, sonuç meydana geldiği zaman "olay" söz konusudur. Olaylar durgun olursa okuyucuda sıkıntı başlar Arzu istek gibi psikolojik unsurlar birçok olayları doğur.
- Vaka'ya: çok farklı şekillerde başlamak mümkündür: a)Yer ya da kişi tasviri yaparak b)kişileri konuşturarak. c) Herhangi bir olayı vererek. ç) Geçmişle ilgili bir olayı anlatır asıl üstünde durmak istenen bir olayla devam ederek, d) Ana karakter (merkez figür} tanıştırılarak başlanabilir. v.s.

- Vak'a genellikle başlangıç gelişme ve sonuç bölümlerini içine alır.
- Başlangıç Bölümü: Vak'a bu bölümde başlar. Başlıca kişileri burada tanırız. Olay sayısı azdır. Gelişme bölümüne göre kısadır. Ara düğümler fazla görülmez. Bu yönüyle sonuç bölümüne benzer. Burada yazar okuyucunun dikkatini çekebilmek için bütün gücünü kullanır. Vaka'nın en flaş, en enteresan olayını bu bölüme yerleştirmek gerekir. Hareket unsuru ve olaylar eserden sıkılmamızı önler. Ana düğüm de bazen bu bölümün sonunda yer alır. Dikkat edilirse hep başlangıç bölümünden bahsettik; "giriş bölümü demedik.
- Girişle başlangıç bölümü farklıdır. Giriş eserin konusunu açıklayan, okuyucuya bilgi veren bölümdür. Esere bitişik değildir. Açıktır Vak'a başlangıç bölümüyle başlar. Girişle başlangıç arasında mahiyet farkı vardır. Giriş bölümü esere giriştir. Başlangıç değildir. Başlangıç bölümünde ana düğümden başka, kişilerin de tanıtılması vardır. Böyle bir şey giriş bölümünde söz konusu değildir. Ayrıca, başlangıçta vak'a nasıl bir konu etrafında dönüyorsa, onun hakkında fikir edinmeliyiz.
- Gelişme Bölümü: Başlangıçtaki esaslara göre vak'a genişletilir. Olayların en çok surat ve hareket kazandığı konunun iyice ortaya çıktığı, kişilerin gösterildiği en geniş yerdir. Şayet başlangıç bölümünün sonlarında ana düğüm atılmamışsa gelişmenin başlarına yerleştirilebilir. Ayrıca bu bölümde birçok ara düğüm atılarak çözülür.
- Sonuç Bölümü: Burada olaylar azalır. Okuyucunun [roman](#)ı aynı tesirle bitirebilmesi için en ilginç olaylar konur. Tabii bunlar da sonuca bağlanır. Ara düğümler hem azalır. Hem de çabuk çabuk çözülür. Ana düğüm ise sonuç bölümünün en sonunda çözülür. Yazar vakayı istediği gibi sonuçlandırabilir. İsterse sonuçlandırmaz da.

- Merak Unsurdan: Tahkiyeli eserlerde çeşitli entrik (merak)unsurları bulunur. Hikâye ve romanda okuyucunun ilgisi "entrik unsur" ile sağlanır. Entrik unsur. küçük küçük merak ögeleri (ara düğüm) ve ana düğümle sağlanan olay karışıklığıdır. Merak unsurlarına düğüm, ara düğüm ve rastlantılardan ibarettir. Tahkiyeli eserlerdeki asıl merak unsuruna ana düğüm denir. "Başlangıç"ın sonunda veya gelişme bölümünün başında azılır. Ara düğümlerde buna bağlı olarak esere yerleştirilir. Olaylar ana düğüm etrafında kurulur. Ara düğümlere de buna bağlı olarak yer verilir. Ana düğüm genellikle sonuç bölümünün en sonunda çözülür; ancak çözümleyebilir de. Ana düğüm genellikle tektir. Ara düğümler ise çoktur; okuyucuyu sıkmamak ve meraklandırmak için başlangıç ve sonuçta az, gelişmede ise sık sık atılır ve kısa bir süre sonra çözülür. Bunlar sürekli ana düğümü destekleyici rol oynarlar.
- Düğümler dışında vak'anın gelişmesini sağlayan, akışını değiştiren "rastlantı"lar olabileceğini ve fazla rastlantının bir eserin basan şansını azaltacağını unutmamak gerekir.

- Tahkiyeli eserler incelenirken vak'anın özetlenmesinde fayda vardır. Vakayla ilgili olarak üzerinde önemle durulması gereken bir husus da" vakanın kuruluşu " dur. Zira eserin beğenilip beğenilmeyişi okuyucuda güzellik duygusu uyandırıp uyandırmayışı, zevkle ve heyecanla okunup okunmayışı hep vakanın kuruluş tarzına bağlıdır. Bu itibarla vakanın kuruluşu. sağlam ve mantıklı bir yapıya sahip olmalıdır. Söz konusu yapıdaki karışıklık, aksaklık. eksiklik ve kusurlar dereceleri nisbetinde edebi eserin başarı şansını azaltır.
- Bütün bunlardan dolayı, vakanın kuruluş tarzını edebi eserin yapısını iyi belirlememiz gerekir. Bunun için de şu işlemleri yapmakta yarar vardır:
- 1. Eserin bölümleri -varsa başlığıyla birlikte tesbit edilmeli
- .2. Bu bölümlerde yer alan başlıca olaylar ana hatlarıyla belirlenmeli...
- 3. Yazarın olayları verirken nasıl bir yol izlediği, nasıl bir tavır takındığı üzerinde durulmalıdır. Mesela, yazar olayların akışını keserek sık sık araya giriyor mu? Objektif veya subjektif tavırlardan hangisini takınıyor? Bu gibi sorulara cevap aranmalıdır.
- 4. Bütün bunlardan sonra vakanın kuruluş tarzı hakkında genel bir değerlendirme yapılmalıdır. Yukarıdan beri açıklamaya çalıştığımız unsurlar, tahkiyeli bir eserin ele alınmasında uyulacak temel noktalardır.

- Eserin temel fikridir. Ana fikirde geliştirilebilir bir hüküm, bir kesin yargı söz konusudur. Kısacası yazarın eseriyle okuyucuya vermek istediği temel mesaj veya tez ana fikirdir. Bu mesaj. bazı eserlerde veciz sözler, bazılarında atasözleri, bazılarında ise toplum kurallarına uygun, yani kabullenilmiş bir fikir olabilir. Bazı eserlerde ise toplum kurallarına tamamen aykırı ana fikirler de görülebilir. Yazar olayları bu temel fikir etrafında kurar. Ana fikir, eserin genelinde, başında; ya da son kısımlarında verilebilir. Ana fikiri destekleyen ve besleyen yardımcı fikirlerin de olabildiğini unutmamak gerekir

-
- Yazarın yazış tarzıdır. Yaratılışta ilgilidir. İnsanın ta kendisidir. İyi bir üslubu meydana getiren özellikler arasında iyi gözlem, düşünme, duyma, iyi anlama ve konuya uygunluğu gözetme sayılabilir.
- Üslupla ilgili olarak cümlenin uzunluğu, kısalığı, kuruluşu, kelime oyunları, "edebi sanatlar, tamlamalar gibi unsurlara ve hususlara da dikkat edilmelidir: Bilindiği gibi fazla uzun cümlelere yer vermek doğru olmaz. Öteden beri [roman](#), Hikâye ve nesirce, özellikle de tahkiyede daha çok düzgün cümleler yer almaktadır. Devrik cümleleri daha çok konuşma dilinde kullanırız. Tamlamaların fazla olması, üslubun anlaşılmasını güçleştirir ve eseri sıkıcı yapabilir. Yukarıdaki özelliklere dikkat edip etmemeye bağlı olarak kimi üslup kuru kimi ise caziptir. Bütün bunların örnekleriyle birlikte tespit edilmesi gerekir

-
- Bilindiği gibi her Anlatmaya dayalı eserin mutlaka bir anlatıcısı bulunmalıdır. Söz konusu anlatıcının, tahkiyeli eserde görülüşü rolü ve fonksiyonu geçmişten günümüze kadar oldukça farklılık arz eder. Muhtemelen devrin şartları gereği, eski tahkiyeli eserlerde anlatıcı, kendini gizlemek yerine açıkça hissettirmek yolunu tutmuştur.
- Tahkiyeli eser terminolojisinde "**yazar-anlatıcı**" adıyla anılan bu kişiler, gerekli gördüklerinde olayların akışını keserek çeşitli bilgiler verirler, yorumlar yaparlar. Üstelik bunu, yazarın asli görevi olarak kabul ederler. Günümüzde bu anlayış tamamen değişmiştir. Modern romanlarda anlatıcı, mümkün merteye kendini gizlemeyi hedeflemiştir. İşte bu bilgiler çerçevesinde tahlil edilen tahkiyeli eserde, anlatıcının konumunu belirlemek gerekir. Tahkiyeli eserlerde karşımıza çıkabilecek anlatım şekilleri ve mahiyetleri hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz:
- a) **1. Tekil Şahıs Ağzından Anlatım:** Daha çok otobiyografik nitelikli tahkiyeli eserlerde görülür. Bu ifade şeklinde anlatanla anlatılan aynı şahıs olduğu için, mesafeyi korumak oldukça zordur. Bundan dolayı da sıkça başvurulmuş bir anlatım şekli değildir.
- b) **2. Çoğul Şahıs Ağzından Anlatım:** Çok az başvurulmuş bir anlatım tarzıdır. Bu anlatımda 2.çoğul şahıs eki dikkati çeker. Almışsınız, vermişsiniz gibi.
- c) **3. Tekil Şahıs Ağzından Anlatım:** Tahkiyeli eser unsurlarına hem içten, hem de dıştan yaklaşım imkanı sağladığı için sıklıkla başvurulmuş bir anlatım şeklidir. Bu anlatımda 3. tekil şahıs ekinin kullanılması esastır. Geldi, gitti gibi.
- ç) **Karışık Anlatım:** Yukarıdaki maddelerde açıklanan anlatım tarzlarından her üçünün veya ikisinin bir arada uygulanmasından oluşur.

- **Bakış Açısı:**

- Kısaca ifade etmek gerekirse "bakış açısı" : " anlatılanın görüldüğü ve yansıtıldığı noktadır. Bir başka söyleyişle, tahkiyeli eserlerde anlatıcının olaylar, figürler, nesneler, fikirler, zaman ve mekan gibi anlattığı hemen her şey karşısındaki takındığı tavra bakış açısı denir. Bakış açısı şu şekillerde karşımıza çıkabilir
- a. Tarafsız (nötr), fikir belirtmeyen.
- b. Sezdiren, tesbit ve teşhis eden.(Memleket Hikâyeleri)c. Beğenen, takdir ve tasdik eden.(Tarihi ve dini romanlar)
- ç. Tenkit yönelten ve öz eleştiride bulunan.(Mai ve Siyah)
- d.Tehzil(alay) eden, küçümseyen.(EfruzBey)Bunlardan bazılarını bir arada görmek de mümkündür.(Üzümcü)

- Figürler çerçevesinde ele alınması gereken birde "tip" kavramı vardır. "Tip", ayırıcı özellikleri bulunan bir topluluğun, bir sınıfın, bir grubun temsilcisi konumunda olan, yani dış dünyada kendi dışında herhangi bir nesneyi ve kavramı temsil eden, tahkiyeli eserde olumlu yada olumsuz kimlikle karşımıza çıkabilen itibari kişidir.
- Nitekim Felatun Bey ile Rakım Efendi [roman](#)ındaki "Felatun Bey" sathi Batı taklitçiliği ve. Alafrangalığı ile olumsuz tipe, "Rakım Efendi" ise, dürüstlüğü ve çalışkanlığı ile olumlu tipe örnek olarak verilebilir. Çalıkuşu'ndaki "Feride" ise, ideal bir öğretmen ve genç kız tipidir. Bu yönüyle sosyal tipler arasına girer. Buradan hareketle denebilir ki, "tip"ler aşağıdaki gibi tasnifi de tabi tutulabilir:
- __ Sosyal tip: Hovarda, öğretmen, köy ağası...
- .__ Psikolojik tip: Kıskanç, ruh hastası, kaprisli, pırpirikli, v.s.
- __ Entellektüel tip: Belirli bir fikri temsil edenler.
- Figürler başlığı altında son olarak "karakter" terimini tanımlamak yerinde olacaktır. Tahkiyeli eserde karakter, nesneler, olaylar ve kavramlar karşısında ferdi tavır alabilen ve karakteristik özellikleri daha çok doğuştan gelen itibari kişidir.

- **a) Tasvir:**
- **b) Tahlil:**
- **c) Anlatma ve Gösterme Teknikleri:**
- **ç) Geriye Dönüş Tekniği:**
- **d) Şuur Akısı (Bilinç Akımı) Tekniği:**
- **e) Montaj Tekniği:**
- **f) Özetleme Tekniği:**
- **g) İç Monolog:**
- **h) İç Dialog:**
- **ı) Leitmotif Tekniği:**

- Gerek eski, gerekse yeni tahkiyeli (anlatmaya bağlı) eserlerde değişik amaç ve oranlarda başvurulan ve karşımıza sıklıkla çıkabilen bir anlatım tekniğidir. Nitekim bu tekniği modern romancılar gerçeği sezdirmek, ondan öncekiler ise gerçeği göstermek amacıyla kullanmışlardır. Öte yandan klasik romancılar, ayrıntı yani tasvir üzerinde durmazlarken, ağdaş romancılar ayrıntıya büyük önem vermişlerdir. Mesela Memleket Hikyeleri'nde köyle ilgili hikyelerde yıkık dökük evler genişçe tasvir edilir. "şeftali Bahçeleri" adlı Hikyede, güzel bağ ve bahçe tasvirleri yapılır; kişiye kötülüğe yönelten sevin evre olduğunu söylemekten çok, evre tanıtılarak söz konusu mesaj verilir.
- Tasvir, varlıkların dışıyla ve dışa yansıyan yanlarıyla ilgilidir. Bu itibarla denilebilir ki tasvir, varlıkların gözle Görülebilen veya hissedilebilen kısımlarının anlatılmasıdır. Görme ise iki türlüdür Yani eşya, ya olduğu gibi, veya değiştirilerek insanın istediği gibi görülür Sanatkar her şeyi olduğu gibi görür ve anlatırsa, buna "objektif tasvir" diyoruz. Yazar, tasvir ettiği şeyleri kendinde uyandırdığı sevinç, nefret gibi duygularla birlikte verirse, buna da "sübjektif tasvir" diyoruz. Bu tarz tasvirlerde, yazarın dünya görüşü sanat ve edebiyat anlayışı ile hayal gücünün büyük rolü vardır. Subjektif tasvirde gerçekdışı ve abartılmış noktalarla da sıklıkla karşılaşmak mümkündür. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bir eserde evre, insan, hayvan, eşya. Olay gibi çeşitli varlık ve nesnelerin tasvirleri de yapılabilir.

- "İç monolog' ve "şuur akışı" ortaya çıkarılıncaya kadar, insanların duygu ve düşünceleri bu teknikten yararlanılarak anlatılmıştır Tahlil, kişilerin ve durumların gözle görülemeyen taraflarının anlatılmasından ibarettir. Tahliller, psikolojik ve sosyolojik olabilir. Tahlil tekniği sayesinde anlatıcı, tahkiye eserdeki kişilerin duygu ve düşüncelerini, psikolojik durumlarını, meydana getirdikleri olayların gerçek sebeplerini inandırıcı bir şekilde okuyucuya aktarmaya çalışır. Ayrıca psikolojik tahlillerde, olayların kişi üzerindeki etkileriyle, kişilerin bunlar karşısında gösterdikleri tepkiler de dikkat mevzuudur.
- Metod bakımından tahliller de tasvirler gibi "objektif veya "sübjektif" metodlardan biri ile yapılabilir. Öte yandan, gerek tasvirler, gerekse tahliller teknik bakımdan iki şekilde karşımıza çıkabilir:
- 1) **Kesik Tahlil:** Bu teknikte olay anlatılırken, araya girilerek tahlil ya da tasvir yapılır; sonra başka bir olaya geçilir. Bir başka deyiş ile vak'anın akışı durdurularak tahlil veya tasvire yer verilir.
- 2) **Girişik Tahlil:** Bu teknikte ise hem olay anlatılır, hem de gereken yerlerde tahlil veya tasvire yer verilir. Değişik bir ifadeyle, olaylar durdurulmaz ve vak'anın akışı kesilmez. Şunlardan "girişik" tarzda yapılan tahlil ve tasvirin daha zor olduğunu, ancak tahkiyeli eserin başarı şansın; artırabileceğini de belirtmeliyiz.

- Mahiyetleri icabı, çoğu zaman birlikte kullanılan bu tekniklerden ilkinde, okuyucunun dikkati " anlatan" üzerinde, ikincisi olan gösterme tekniğinde ise eser üzerinde yoğunlaşır. Anlatma tekniğinde okuyucu ile eser arasına sürekli yazar girer. Okuyucu hemen her şeyi anlatıcı kanalıyla görür ve öğrenir. Bu tekniğe karşı olarak tiyatro türünden istifade ile geliştirilen gösterme tekniği ise. olaylar, kişiler, nesneler gibi, tahkiyen eserde bulunan hemen her şeyin doğrudan doğruya okuyucuya sunulmasından ibarettir. Değişik bir söyleyişle, bu teknikte anlatıcı. Okuyucu ile eser arasına girmemeyi hederler. En azından böyle bir izlenim bırakmaya çalışır.

- Tarihi romanlarda sıkça görülen bu tekniği, yazarlar, çeşitli amaçlarla kullanmışlardır. Herkesin bildiği gibi yazarlar hal (şimdiki zaman) içinde yasarlar. Bundan dolayı da tahkiyeli eserlerde ister istemez hal (şimdiki zaman) ağır basar. Yazarlar bazen bu ağır baskıyı hafifletmek için veya geçmişten elde ettikleri bilgiyi ve hazır zamanı değerlendirmek için " geçmiş"e dönerler. İşte çeşitli vesilelerle ve yollarla, halden (şimdiki zaman) geçmişe yönelmeye " geriye dönüş tekniği" diyoruz.

- **d) Şuur Akısı (Bilinç Akımı) Tekniği:** Tahkiyeli eser kişilerinin duygu ve düşüncelerini, her hangi mantıki bir bağ ve gramer kuralı endişesi taşımaksızın, düzensiz bir şekilde ve çağrışım ilkesi paralelinde doğrudan doğruya okuyucuya aktarmaktan ibarettir. Aynı zamanda insanların tanıtılmasında da kullanılan bu teknikte yazar, okuyucuyu kahramanın iç dünyası ile başbaşa bırakmayı hedefler.
- **e) Montaj Tekniği:** Bizdeki "iktibas" sanatını hatırlatan bu teknik, bir yazarın başkasına ait bir söz veya yazıyı, belirli bir amaç için kalıp olarak eserinde kullanmasından ibarettir. Söz konusu aktarma, aynen veya mealen yapılabilir. Burada önemli olan, aktarılan parçanın, eserin yapısına uygun düşüp düşmediğidir.
- **f) Özetleme Tekniği:** Daha çok eski (klasik) tahkiyeli eserlerde görülen bu teknikte, varlığı kuvvetle hissedilen anlatıcının olayları, kişileri veya hakkında bilgi vermek istediği herhangi bir şeyi özetleyerek anlatması esastır. Çağdaş romancılar bu ışı "bilinç akımı", "tahlil" veya " iç monolog" tekniklerinden yararlanarak yaparlar.

- **g) İç Monolog:** Modern tahkiyeli eserlerde görülen ve insanın İç dünyasını okuyucuya aracısız aktarmayı hedefleyen bir tekniktir. Kahramanın söylenmemiş düşüncelerinin, zihnin serbest bir ürünü olarak, fakat mantıki bir sıra içinde, gramer kurallarına uygun ve konuşma diline yakın bir şekilde, doğrudan doğruya okuyucuya anlatması iç monolog tekniğinin belirgin özelliklerini oluşturur. Bu teknik, GÜRSEL AYTAÇ'IN de belirttiği gibi:" Anlatı kapsamında yer alan bir figürün ruh varlığının doğrudan doğruya., ama onun ağzından, söze dökülmeksizin .onun düşünceleri, hatıraları çağrışımları aracılığıyla ve bilinç akımı tarzında kendi kendine konuşmasına, tanık olurcasına anlatıma aktarılmasından ibarettir.
- **h) İç Dialog:** Tahkiyeli eser figürünün ruh dünyasını yansıtacak şekilde kendi kendine konuşmasına "iç dialog" diyoruz. Bu tekniği tespitte iki belirgin ip ucundan istifade edebiliriz:
 - 1 .Cümleler figürün içinde bulunduğu atmosfere ve ruh dünyasına uygun olmalıdır.
 - 2.İç dialogda günlük konuşma cümleleri ağır basar.
- **ı) Leitmotif Tekniği:** Aslında bir müzik terimi olan "leitmotif, esas itibariyle kişileri, nesneleri karakterize eden, tekrarlanan ana motif anlamına getir. Tahkiyesi eserlerde, figürü karakterize etmek, ya da hatırlatmak için, çeşitli şekillerde ve vesilelerle tekrarlanan İfade ve kalıplar sayesinde bu teknikten faydalanılır. Vatan Yahut Silistre'de Abdullah Çavuş'un sık sık "kıyamet mi kopar?" demesi bu teknik için güzel bir örnektir.

- Romanın çeşitleri çoktur. Bağlı bulundukları edebî akıma göre isimler aldıkları gibi, kendi iç örgülerine göre de ayrı ayrı adlar alırlar. Meselâ edebî akımlara göre **Klasik roman**, **Romantik roman**, **Realist roman**, **Sürrealist roman**, **Popüler roman** gibi adlar alması yanında, iç yapısına göre de **Aksiyon romanı**, **psikolojik roman**, **sosyal roman**, **Egzotik roman**, **Didaktik roman**, **Fantastik roman** v.b. gibi isimlerle sınıflara ayrılır. İç yapılarına göre roman çeşitleri:
 - **a) Aksiyon romanları**, korkunç dekorlar içinde geçen olaylarla ilgili, macera ve polis romanlarıdır. Kılıç, döğüş, cinayet bu çeşit romanlara konu olur.
 - **b) Psikolojik roman**, birinci kişi olarak anlatılan ya da hâtıra defteri şeklinde yazılan romandır. Bunlar daha çok roman kahramanlarının iç âlemlerini işleyen tahlilî romanlardır.
 - **c) Sosyal roman**, tarihî ve hayatî romandır. Âdet ve örfleri; köy, kasaba, şehir hayatlarını aksettiren romanlar bu çeşittendir.
 - **d) Egzotik roman**, dış âleme bağlı olan romandır. Konusu bakımından mahallî olmaktan çok bütün bölge insanlarına hitabeden romandır. Bugün hemen hemen bütün dünya romancılığı bu yol üzerinde yürümektedir. Bu türlü romanlarda içe dönüşten çok, insanın dış âlem karşısındaki etkilenmelerine dikkat ediliyor.
 - **e) Didaktik roman**, fikre ve bilime ait olan romandır. Allégorik ve sembolik karakter taşır. Bu çeşit romanlar birtakım ahlâk tezleri ve yaşama yolları telkin ederler.
 - **f) Fantastik roman**, daha çok şairce yazılmış lirik romandır

11. HAFTA

PROF. DR. MUSTAFA ARGUNŞAH

TÜRKÇE KİRLENDİ Mİ?

*TÜRKÇENİN TARİHSEL SEYRİNDE
TÜRKÇE-YABANCI KELİME
ORANLARI*

<u>Yazar/Eser</u>	<u>Türkçe (%)</u>	<u>Yabancı (%)</u>
-------------------	-------------------	--------------------

1. DÖNEM (8.-15. yüzyıl)

Orhun Yazıtları (8. yy.)	% 99	%1
Kutadgu Bilig (11. yy.)	% 98.1	% 1.9
Yunus Emre (Divan)	% 87	% 13
(Risaletünnushiyye)	% 78	% 22
Dede Korkut Kitabı	% 94.7	% 5.3

2. DÖNEM (16.-19. yüzyıl)

Baki	%35	% 65
Nefi	% 40	% 60
Nabi	% 46	% 54
Nedim	% 53	% 47

3. DÖNEM (1860-1900)

Şinasi	% 33	% 67
Ziya Paşa	% 34	% 66
Namık Kemal	% 38	% 62
Ahmet Mithat Efendi	% 43	% 57
Şemsettin Sami	% 36	% 64

• Yazar/Eser Türkçe (%) Yabancı (%)

• 4. DÖNEM (1923-2000)

• Atatürk (Nutuk, 1927)	% 35	% 65
• A. Hamdi Tanpınar	% 62	% 38
• Falih Rıfkı	% 62	% 38
• Peyami Safa	% 62	% 38
• Yakup Kadri	% 66	% 34
• Sait Faik	% 67	% 33
• H.Veldet Velidedeoğlu	% 73	% 27
• Reşat Nuri Güntekin	% 74	% 26
• Agâh Sırrı Levend	% 78	% 22
• Yaşar Nabi	% 80	% 20
• Salah Bırsel	% 81	% 19
• Asım Bezirci	% 81	% 19
• Tahsin Saraç	% 84	% 16
• Yaşar Kemal	% 84	% 16
• Samim Kocagöz	% 84	% 16
• Oktay Akbal	% 86	% 14
• Behçet Necatigil	% 86	% 14
• Hasan Eren	% 90	% 10
• Nurullah Ataç	% 90	% 10
• Adnan Binyazar	% 91	% 9
• Emin Özdemir	% 91	% 9

*CUMHURİYET DÖNEMİNDE
GAZETELERLE İLGİLİ SAYILAR*

Değişik gazetelerin haber metinlerinden yapılan sayımlar (Ortalama):

<u>Yıl</u>	<u>Türkçe</u>	<u>Yabancı</u>
1931	% 35	% 65
1936	% 48	% 52
1946	% 57	% 43
1965	% 60.5	% 39.5
1970	% 70	% 30
1980	% 73	% 27
2000	% 79	% 21

Örnek:

17 Şubat-27 Şubat 2000

<u>Gazete</u>	<u>Türkçe</u>	<u>Y. kök + T. ek</u>	<u>Yabancı</u>
Cumhuriyet	% 78.1	% 4.7	% 16.2
Hürriyet	% 76	% 5.3	% 18.7
Sabah	% 74.3	% 5.1	% 20.6
Türkiye	% 69.7	% 3.3	% 27

Batı kökenli kelimelerin Türkçeye giriş seyri:

11. yüzyılda Anadolu'ya gelişimizle Rum ve Ermenilerle ilişkiler sonucunda, evvela daha önce tanımadığımız birçok nesne adı, daha sonra yerleşik hayat tarzının mimari ve çevreyle ilgili kelimeleri, meyve-sebze ve diğer yiyecek adları dilimize girmiştir.

14. yüzyılda Osmanlı Devletinin Rumeli'ye geçmesiyle Sırp, Slavlar, Macarlar, Cermenler, Romenler; Karadeniz ve Akdeniz kıyılarına ulaşınca Cenevizliler, Portekizliler, İspanyollarla karşılaştı ve onlardan dilimize çok sayıda kelime girdi. Özellikle gemicilik ve ticaretle ilgili terimler İtalyanlardan alındı.

Osmanlılar döneminde Türkçeye giren bazı batı kaynaklı kelimeler:

Denizcilikle ilgili kelimeler: Alay, dümen, flori, fora, forsa, furtuna, kadirga, kalyon, kamarot, kapudan (kaptan), korsan, levend, liman, metris, sandal, seren, talaz, tente, varil vb.

İnşaat ve konutla ilgili kelimeler: Anahtar, avlu, badana, bodrum, iskemle, kalas, kanepa, kerevet, kiler, kilit, kiremit, kodes, kulübe, kümes, manastır, masa, mazgal, mermer, mertek, mobilya, moloz, temel, tente, tuğla vb.

Bitki-yiyecek adları: Ahlat, ananas, bezelye, cacık, çağla, çemen, çerez, defne, fasulye, fındık, fidan, francala, havyar, ihlamur, ıspanak, ıstakoz, karanfil, kaşar, kenevir, kestane, kiraz, kumanya, lahana, leylak, limon, lüfer, marul, midye, muşmula, reçine, salça, simit, somun, uskumru vb.

Giyim kuşamla ilgili kelimeler: Çuha, elmas, fanila, kanaviçe, kopça, kundura, patik, pırlanta, takunya, urba vb.

Alet ve eşya adları: Baston, bavul, cendere, cımbız, cıvata, çapa, çelenk, fener, fiçı, fırça, gocuk, haç, halat, harita, huni, kama, kandil, kasatura, kerata, kınnap, kukla, kulp, kumbara, kutu, lamba, mandal, mancınık, manivela, masura, mengene, mıknatıs, misket, olta, pulluk, pusula, sabun, sini, soba, susta, sünger, tabaka, tabla, tapa, tasma, tela, teneke, tırpan, tulumba, varil, vida, vinç vb.

Not: Bunların bir kısmı Arapça ve Farsça yoluyla girmiştir.

Batı kökenli kelimeler 1800'lerden itibaren yoğun olarak girmeye başlamıştır.

- Osmanlı Devleti 18-19. yüzyıllarda Avrupa ülkelerine elçiler göndermeye başlamış; Fransa, Almanya ve Rusya'ya giden elçilerimiz gördükleri farklı dünyayı tasvir eden eserler yazmışlar, bu yolla batılı yaşayış tarzına ait kelimeler dilimize girmiştir. 1856'da batının hukukunu kabul edince dilde büyük bir değişiklik olmuş, batıya öğrenci akışı olurken, oradan uzman ve teknisyenler gelmiş, Fransızca ikinci bir dil durumuna gelmiştir.

- Batı tarzı okullar açılmış ve batının bilim ve tekniği Fransızca yoluyla alınmaya çalışılmıştır. Bu yolla çok sayıda Fransızca kelime girmiştir.

- Matbaanın etkisi önemlidir. 1831'de ilk gazete, 1870'lerde roman ve hikâye hayatımıza girdi. Bu yolla yüzlerce Fransızca kelime geldi. Batı edebiyatından çeviriler de rol oynadı.

- Cumhuriyetle bir dönüşüm yaşamış; Arapça ve Farsça kelimeler atılırken yerlerine bazen batı kökenli kelimeler girmiştir.

DİL DEVRİMİNİN SONUÇLARI:

1924 yılında kabul edilen Anayasanın 26. maddesi şöyledir:

“Büyük Millet Meclisi kavanin vaz’ı, tadili, tefsiri, fesih ve ilgası, devletlerle mukavele, muahede ve sulh akdi, harb ilanı, muvazene-i umumiye-i maliye ve devletin umum hesabi kat’î kanunların tetkik ve tasdiki, meskûkat darbı, inhisar ve malî taahhüdü mutazammın mukavelat ve imtiyazatın tasdik ve feshi, umumi ve hususi af ilanı, cezaların tahfif ve tahvili, tahkikat ve mücazatı kanuniyenin tecili, mahkemelerde sâdır olup kat’iyat kesp etmiş olan idam hükümlerinin infazı gibi vezaifi bizzat kendi ifa eder.”

1924 Anayasasının bu maddesi 1945 yılında şu biçimde sadeleştirilmiştir:

“Kanun koymak, kanunlarda değişiklik yapmak, kanunları yorumlamak, kanunları kaldırmak, devletlerle sözleşme, antlaşma ve barış yapmak, harp ilan etmek, devletin bütçe ve kesin hesap kanunlarını incelemek ve onamak, para basmak, tekelli ve akçalı yüklenme sözleşmelerini ve imtiyazları onamak ve bozmak, genel ve özel af ilan etmek, cezaları hafifletmek ve değiştirmek, kanun soruşturmalarını ve kanun cezalarını ertelemek, mahkemeden çıkıp kesinleşen ölüm cezası hükümlerini yerine getirmek gibi görevleri Büyük Millet Meclisi ancak kendisi yapar.”

eski (Ar.-Far.)	yeni Türkçe	yabancı (Batı kökenli)
âmil	etken	faktör
cetvel	çizelge	tablo
devir	dönem	periyot
ictimai	toplumsal	sosyal
iddia	sav	tez
kâtip	yazman	sekreter
kıstas	ölçüt	kriter
mürekkep	karmaşık	kompleks
nazari	kuramsal	teorik
teftiş	denetim	kontrol
temayül	eğilim	trend
teşkilat	örgüt	organizasyon
umde	ilke	prensip
unsur	öge	eleman
usul	yöntem	metot
vesika	belge	doküman

Son yıllardaki yabancı (özellikle İngilizce) kelimelerin giriş sebepleri:

- Farklı bir uygarlık alanına geçme çabalarının artması
- Karşılaşılan yeni eşya ve kavramlar
- Yabancı ülkelere duyulan ilgi
- Yabancı ülkelerde yaşama ve oralara yapılan yolculuklar
- Batı tarzı hayata özentisi
- Yabancı dil eğitimi ve yabancı dille eğitimin yaygınlaşması
- İdeolojik akımların doğurduğu hava
- Uluslararası şirketlerin artması
- Millî değerler konusundaki duyarsızlık
- Kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri
- Aydınların halka yabancılaşması
- Türkçenin öğretimindeki yetersizlik
- Türkçeye duyarsızlık, fakat İngilizceye hayranlık
- Türkçenin bilim dili olamayacağı yönündeki yanlış kanı
- Yabancı kelimelere bulunan Türkçe karşılıklara kayıtsız kalınması
- *Sizin ekleyeceğiniz onlarcası...*

Bir araştırmanın çarpıcı sonuçları

(Prof. Dr. Fatin Sezgin, Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu, TDK, Ankara, 2004).

İşlem: 1872-1999 arasında 82 romancının 562 romanından 500'er kelimelik 6300 parça alınmış. Bu parçaların tamamı 3 milyon 150 bin kelime (yaklaşık 16 bin sayfa) içermektedir:

Sonuç: 105 bin batı kaynaklı kelime (% 3.3)

Yılda ortalama on binde 1.8'lik artış.

<u>Dil</u>	<u>Kelime sayısı</u>	<u>yabancılarda %</u>	<u>metinde binde</u>
Fransızca	47.026	44.8	14.92
İtalyanca	20.452	19.5	6.49
Yunanca	19.100	18.2	6.06
İngilizce	3.613	3.4	1.15
İspanyolca	2.155	2.1	0.68
Ermenice	901	0.9	0.29
Latince	867	0.8	0.2
Diğerleri			

Toplam 105.000 kelime

• <u>Yıl</u>	<u>Fransızca</u> (rakamlar binde)	<u>İngilizce</u>	<u>İtalyanca</u>	<u>Almanca</u>
• 1870	3.03	0.90	7.00	0.14
• 1900	6.50	0.31	2.52	0.23
• 1925	11.03	0.87	6.23	0.13
• 1950	20.14	1.58	7.12	0.20
• 1975	14.80	1.35	5.85	0.43
• 1999	23.40	2.01	7.29	0.54

Değerlendirme:

İtalyanca, Yunanca ve Ermenicede önemli artış gözlenmemektedir.

Fransızca, İngilizce, Latince, Almanca, Slavca, İspanyolca kelimelerde artış devam etmektedir.

İLGİ ÇEKİCİ İKİ SONUÇ:

1. Yazı dilimiz için yabancı kelimeler tehlike oluşturmamaktadır.
2. Ürün ve iş yeri adları İngilizcenin işgaline uğradı.

İş yeri adlarına örnekler:

Ankara

Ulus'ta Türkçe kelime: % 49

Kızılay'da Türkçe kelime: % 33

Kavaklıdere-Çankaya'da Türkçe kelime: % 3

Kayseri

Sivas Caddesi'nde Türkçe kelime: % 32

12. HAFTA

TÜRKÇENİN GÜCÜ

Dil;

**İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta;
(TABİİLİK)**

**kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık;
(CANLILIK)**

**milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir
müessese; (MİLLÎLİK ve SOSYALLİK)**

seslerden örülmüş muazzam bir yapı; (SESLİLİK)

**temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve
sözleşmeler bütünüdür. (İTTİFAK)**

DİL

- KONUŞMA
- ANLAŞMA
- İLETİŞİM
- DÜŞÜNME
- KÜLTÜRÜ OLUŞTURMA
- KÜLTÜRÜ YAŞATMA
- KÜLTÜRÜ AKTARMA

DİL OLMADAN

- İNSAN OLMAZ,
- AİLE OLMAZ,
- TOPLUM OLMAZ,
- MİLLET OLMAZ,
- KÜLTÜR OLMAZ,
- MEDENİYET OLMAZ...

Türkçenin
gücü:
Tarihi...

DÜNYANIN EN ESKİ BEŞ DİLİ

DÜNYANIN EN ESKİ BEŞ DİLİ

ARAPÇA

FARSÇA

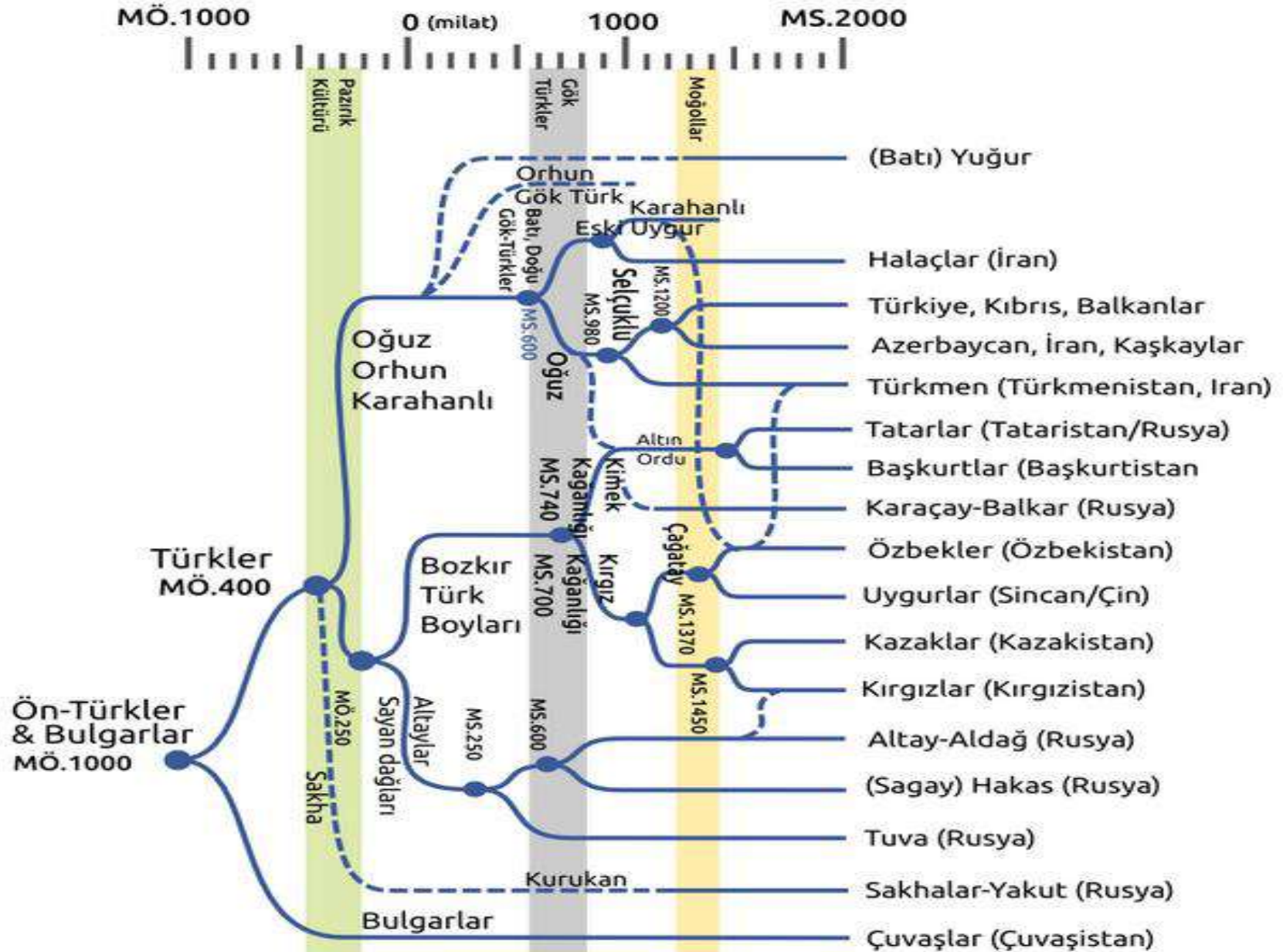
HİNTÇE

TÜRKÇE

ÇİNCE

Türklerin Soy Ağacı ve Türkçenin Yayılımı

(Zaman dilimi 3 Bin Yıl)

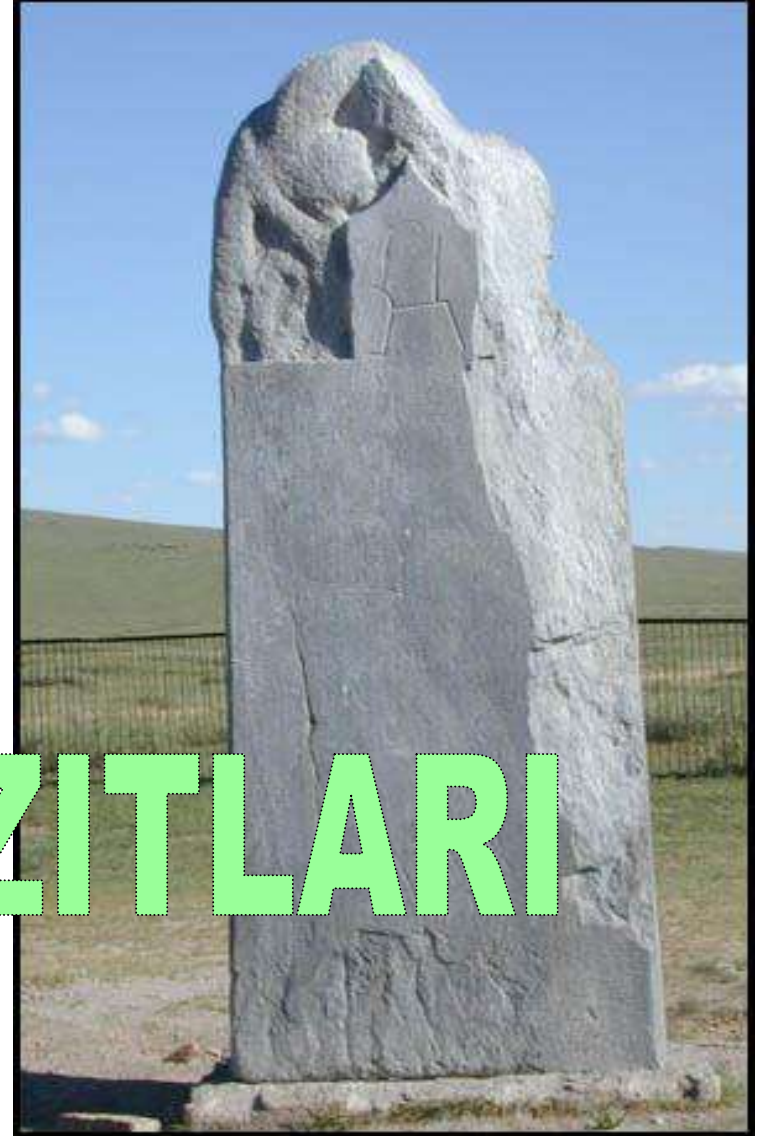
Türkçe, kökleri yüzyıllar
ötesine uzanan ve geniş
bir coğrafyada konuşulan;
yazı, sanat, edebiyat,
kültür, bilim ve eğitim
dilidir.

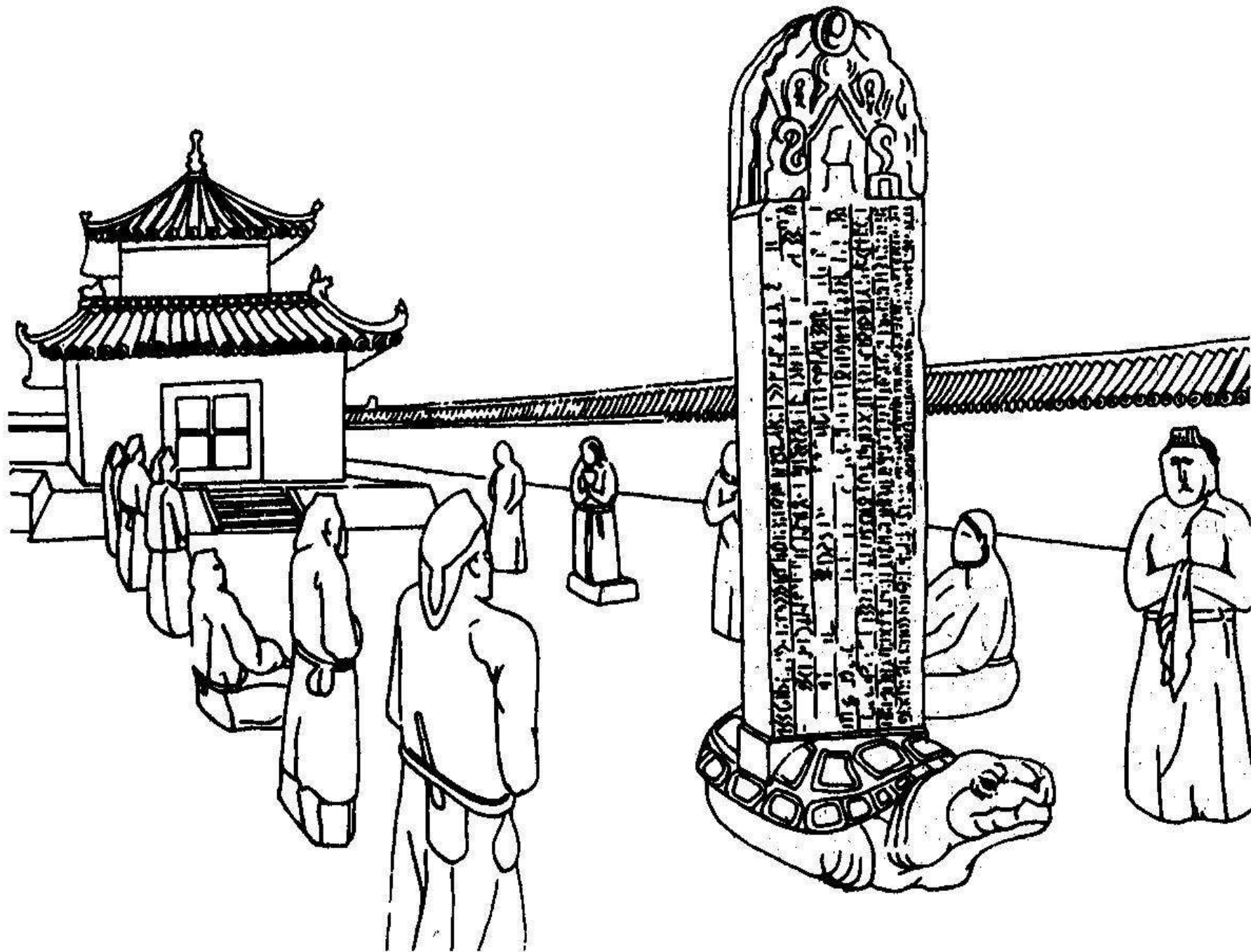
Bugünkü dillerin
büyük bir bölümü
yokken **TÜRKÇE**
VARDI...

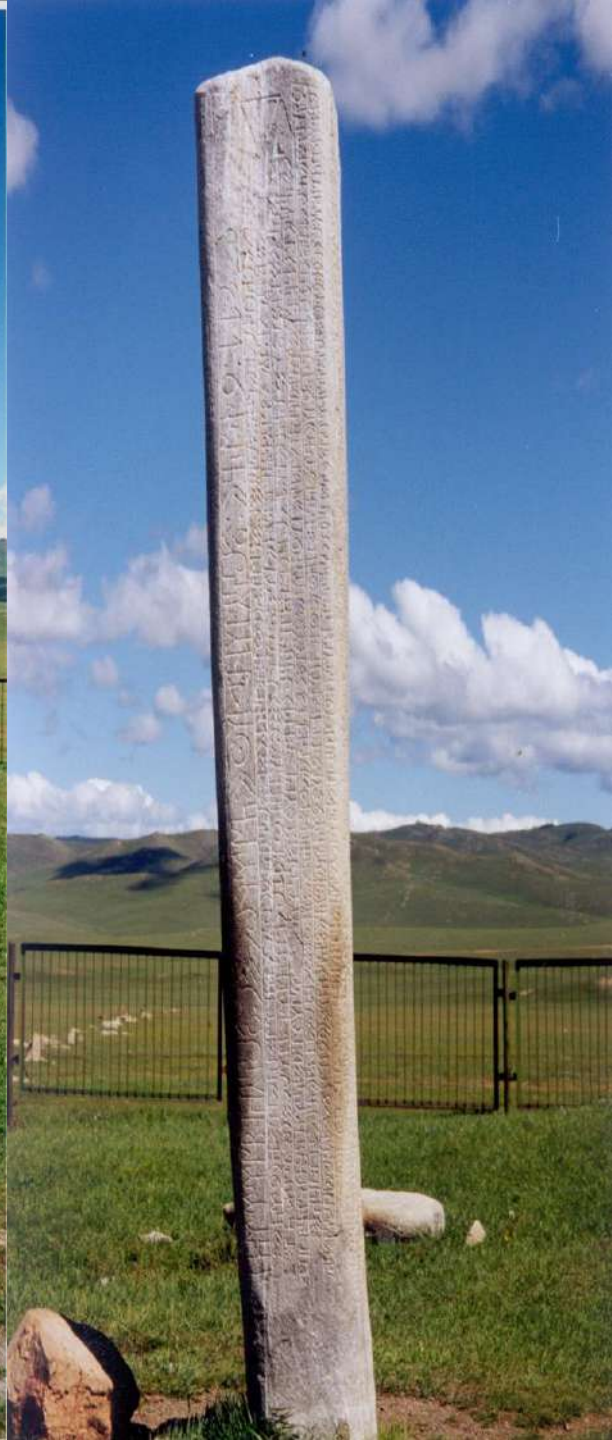
TÜRK YAZI DİLİNİN İLK ÖRNEĞİ

Türk siyaset biliminin,
tarih biliminin,
hitabet sanatının
ilk örneği:

ORHON YAZITLARI

Abidelerin Okunması

1893 yılında Danimarkalı dilbilimci Vilhelm Thomsen tarafından, Rus türkolog Vasili Radloff'un da yardımıyla çözülmüş ve 15 Aralık 1893 tarihinde Danimarka Kraliyet Bilimler Akademisi'nde bilim dünyasına açıklanmıştır.

Orhun yazıtlarında kullanılan dil,
kuralları oturmuş, gelişmiş bir dildir.
Mecazlı anlatım dikkat çeker.

Bu verilere göre Türkçe, yaklaşık
bin beş yüz yıldır yazı dilidir.

Bin beş yüz yıllık süre içerisinde
Türkçe ile en güzel edebî ürünler
verilmiştir.

Türkçe; destanlarda, masallarda,
ninnilerde, türkülerde yaşayarak
günümüze ulaşmıştır.

Bu bakımdan Türkçe, geçmişte de
bugün de edebiyat ve sanat dilidir.

Konuşma dili olarak ise Türkçenin tarihi çok daha eskilere gitmektedir.

Çin kaynaklarında, Türklerin diline ait eski bilgiler yer almaktadır.

Konuşma dili olarak Türkçenin en az 5000 yıllık bir geçmişi vardır.

Bilim dili olarak Türkçe

Türkçenin
gücü:
Yaygınlığı...

EN ÇOK KONUŞULAN DİLLER

ÇİNCE

HİNTÇE

İSPANYOLCA

İNGİLİZCE

TÜRKÇE

EN ÇOK KONUŞULAN DİLLER

ÇİNCE	: 1.300.000.000
İNGİLİZCE	: 427.000.000
İSPANYOLCA	: 266.000.000
HİNTÇE	: 260.000.000
TÜRKÇE	: 220.000.000
ARAPÇA	: 181.000.000
PORTEKİZCE	: 165.000.000
BENGALCE	: 162.000.000
RUSÇA	: 158.000.000
JAPONCA	: 124.000.000
ALMANCA	: 121.000.000
FRANSIZCA	: 116.000.000

**12 milyon km²'lik bir
alandanda Türk dilinin çeşitli
lehçeleri konuşulmaktadır.**

TÜRKÇENİN KONUŞULMA ALANLARI

Türkçe temelde üç coğrafi alanda konuşulmaktadır.

- **Orta Asya** : Moğolistan, Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Gürcistan, Afganistan.
- **Orta Doğu**: İran, Irak, Suriye.
- **Balkanlar ve Avrupa**. Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Bosna-Hersek, Yugoslavya, Romanya, Polonya. Litvanya, Ukrayna, Moldova (Gagavuzlar)
- Bunun dışında son yarım asırdaki işçi ve göç dalgalarına bağlı olarak; Almanya, Fransa, Hollanda, Danimarka, Belçika, İtalya hatta Japonya, Amerika, Avustralya gibi diğer ülkelere de Türkler yerleşmiş ve Türkçeyi gittikleri yerlere götürmüşlerdir.

İki yüz elli milyonu aşkın insan
Türk dilinin kollarını konuşuyor...

Türkçenin gücü: Yapısı...

İyelik zamirleri iççekim halleriyle birlikte aşağıdaki cetvelde görülmektedir :

	1. Kişi		2. Kişi		3. Kişi	
	Tekli	Çoklu	Tekli	Çoklu	Tekli	Çoklu
Kim hali	-im	-imiz	-ın	-ınız	-i	-leri
Kimi hali	-imi	-imizi	-ini	-inizi	-ini	-lerini
Kime hali	-ime	-imize	-ine	-inize	-ine	-lerine
Kimde hali	-imde	-imizde	-inde	-inizde	-inde	-lerinde
Kimden hali	-imden	-imizden	-inden	-inizden	-inden	-lerinden
Kimin hali	-imin	-imizin	-inin	-inizin	-inin	-lerinin

314. a. Görüldüğü gibi iyelik zamirlerinin 1. ve 2. kişileri -ler eki ile değil, bütün hallerde -iz eski ikili ekiyle çoklulanırlar. Bu da iyelik ekleri sisteminin dilimizde eskiliğine

- Türkçe, eklemeli (bitişken) bir dildir.
- Yeni sözler ve terimler; türetme veya birleştirme yoluyla türetilir.
- Ad veya eylem köklerine, gövdelerine getirilen yapım ekleriyle türetme yapılır.
- Türetme sırasında kökte değişme yaşanmaz.

Bir örnek:

Bilişim < bil – i – ş – i – m

Fiil kökü Bağlayıcı ünlü F.F.Y.E. B.Ü. F.A.Y.E.

İşteşlik

- Sözlerin birleştirilmesi yoluyla da yeni sözler ve yeni terimler türetilebilir. Bu tür sözlere *birleşik söz* denir.
- Birleştirme sırasında kimi kez sözlerin yapısında değişme görülürken, çoğu kez de görülmez.

Bir örnek:

Bilgisayar < bil – gi + say – ar
Fiil kökü F.A.Y.E. Fiil kökü F.A.Y.E.

Bu özellikler; Türkçenin gelişmeye en uygun dil olduğunu, yeni sözler ve yeni terimler türetmeye elverişli bulunduğunu göstermektedir. Çünkü:

- Türkçedeki 300'ü aşkın yapım eki içerisinde terim türetmeye uygun yaklaşık 170 ek olduğu belirlenmiştir.
- Bu eklerin, ses uyumlarına göre iki, dört veya sekiz biçimleri bulunabilir.
- Türkçedeki söz köklerinin ve gövdelerinin sayısı, on binlerle ifade edilebilir.

- **Bu verilerle matematiksel olarak, sayısı milyonları bulan yeni söz ve yeni terim elde edilebilir.**
- **Türkçedeki bilim ve sanat terimlerini yeni türetmelerle birkaç kat artırmak mümkündür.**
- **Ancak, bunların kurallara uygun türetilmesi ve kullanılabilir özellikler taşıması gerekir.**

Turkish	English
kork(-mak)	(to) fear
korku	fear
korkusuz	fearless
korkusuzlaş (-mak)	(to) become fearless
korkusuzlaşmış	One who has become fearless
korkusuzlaştır(-mak)	(to) make one fearless
korkusuzlaştırıl(-mak)	(to) be made fearless
korkusuzlaştırılmış	One who has been made fearless
korkusuzlaştırılabil(-mek)	(to) be able to be made fearless
korkusuzlaştırılabilir	One who will be able to be made fearless
korkusuzlaştırabileceklerimiz	Ones who we can make fearless
korkusuzlaştırabileceklerimizden	From the ones who we can make fearless
korkusuzlaştırabileceklerimizdenmiş	I gather that one is one of those we can make fearless
korkusuzlaştırabileceklerimizdenmişçesine	As if that one is one of those we can make fearless
korkusuzlaştırabileceklerimizdenmişçesineyken	when it seems like that one is one of those we can make fearless

atlarır yakınımda bulunmayanların lemine, acısına daha kolay dayanabiliriz. **göz 1)** üzerinde birçok göz (delik) bulunan; **2)** oda oda. **göz göz** olmak üzerinde birçok göz (delik) oluşmak veya bulunmak. **göz gözü görmemek** yoğun sis, duman, toz gibi sebeplerle hiçbir şey görüle-
memek. "Sigara dumanlarına bozuk kaloriferin buharı da karıştığından, odada göz gözü görmüyordu." -H. Tancır. **göz hapsine** bakışlarını üzerinden ayırmamak, izetlemek, hiçbir davranışını gözden ka-
rmamak: "Sözü sohbeti yerinde görünen kaç erkeği haftalarca göz hapsine aldı." -R. N. Güntekin. **göz kamaştırıcı** muhte-
m, çok güzel, parlak, görkemli: "Göz kamaştırıcı bir mücevher, kuyumcuya he-
can verir." -S. Ayverdi. **göz kamaştır-
mak 1)** kuvvetli ışık veya parlaklık, kısa
zaman için görüşü bulandırmak; **2)**
ec. bir niteliğiyle hayran bırakmak: "O
ralar Avrupa'da bir büyük piyano ustası
özleri kamaştırıyordu." -N. Nadi. **göz kaş-
mak** dikmek ve düssetmek neden bakış-
larla kontrol altında tutmak: "Zihniyet
mli birbirine işaiter paprak gözleri
zerek Emine'ye uyarı tutunuyorlar." -
H. Karay. **göz kesilmek** bütün dikka-
le bakmak. **göz kırpmadan 1)** acıma-
n, merhamet etmeden; **2)** hiç duraks-
madan, hiç çekinmeden. **göz kırpmak 1)**
öz kapagını kapayıp açmak: "İlk zaman-
r bizi beraber gördüğü zamanlı kara
öz kırpmış olanların gözüne ika-
az olmuşum." -H. Tancır. **göz kırpmak**
ylediklerinin doğru olmadığını işaretle-
latmak için, benimsediği kimseye baka-
k gözünü kapayıp açmak. **göz kırpmak**
hiç uyumamak. (bir şeye) **göz koy-**
mak bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirme-
istemek: "Kırk yılda bir nişanlı buldum,
da da sen mi göz koydun?" -M. Ş.
esendal. **göz kulak** olmak **1)** gözetmek,
rumak, bakmak: "Haberin olsun, sana
öz kulak olmaları için tembihatta buluna-

yoluyla bilgi edinmeye çalışmak. **göz kuy-
ruğuyla bakmak** göz ucuyla bakmak. **göz
nuru dökmek** göz emeği harcamak: "Ama
benim, göz nuru dökerek diktiğim şeyleri
pekala giyiyorsun" -R. N. Güntekin. **göz
önünde** apaçık, belirgin, aşikâr olarak. **göz
önünde tutmak** (veya bulundurmak)
herhangi bir durumun nasıl bir sonuca yol
açacağını hesaba katmak, dikkate almak.
göz önüne almak önceden düşünmek,
hesaplamak, dikkate almak. "1908'den
önceki zemin ve zamanı göz önüne almalı."
-Y. K. Beyatlı. **göz önüne getirmek** zihin-
de canlandırmak, tasarlamak. **göz süzmek**
baygın ve anlamlı bakmak: "Bir göz süz-
meler, bir gülümsemeler, bir karılıp dökül-
meler..." -Y. K. Karaosmanoğlu. **göz u-
cuyla bakmak** belli etmemeye çalışarak
başını çevirmeden yandan bakmak. **göz
ucuyla görmek** fark etmek: "Zayıf bir a-
damın gölge gibi peşimizden koştuğunu
göz ucuyla gördüm." -R. N. Güntekin. **göz
ucuyla süzmek** iyice tanımak, bilmek veya
dikkat çekmek amacıyla alif kısıp gözle
incelemek, bakmak: "Gözüm göz ucuyla
süzdiğim insanın oda e emniyet verme-
diği bir örümsem bittiği bir tili, söyleyive-
ririm." -R. N. Güntekin. **göz var, izan var**
bir şeyin görme ve akıl yoluyla anlaşılacağını
anlatır: "... bu kadar olmaz. İnsanda göz
var, izan var!" -M. Ş. Esendal. **göz yıldır-
mak** gözünü korkutmak. **göz yummak** hlk.
göz kırpmakla görmemezlikten gelmek, hoş
görmele çalışmak: "Vaadime sadık kalı-
n, gözünüzü gözümün göz yummak ola-
maz." -R. N. Güntekin. **2)** hlk. umudunu
kesmek, umutsuzluğa düşmek. **göz yum-
mamak 1)** hiç uyumamak; **2)** hoş görme-
mek, bağışlamamak. **gözaydın** etmek gü-
zel bir olay için kutlamak, iyi dileklerde
bulunmak: "Bir hafta evimize geldiler, git-
tiler. Köylerden bizleri tanıyanlar bile gel-
diler, gözaydın ettiler." -M. Ş. Esendal. **gözden çıkarmak** bir mal, para, değer
yargısı vb. maddî veya manevî varlığını

Türkçenin gücü: Söz varlığı...

kemürmek).

tünerdi: "تۈنەردى" ol mang'a söz tünerdi yer = yer karanlık oldu, karardı". Zaman için de böyle denir; (تۈنەرۈر - تۈنەرمەك).

tabuzdı: "تېزۈدى" ol mang'a söz tabuzdı = o, bana bilmece söyledi", (تېزۈر - تېزماق) tabuzur - tabuzmak).

tutuzdum: "تۇتۇدۇم" men anğar söz tutuzdum = ben, ona tutulması, riayet edilmesi lâzımgelen bir söz söyledim", (تۇتۇز - تۇتۇماق) tutuzur - tutuzmak).

tamuzdı: "تەمۈدۈ" ol suw tamuzdı = o, su damlatı". Başka se. damlatılırsa yine böyle denir; (تەمۈر - تەمۈماق) tamuzur - tamuzmak).

ködhezdi: "كۆدھەزدى" ol mang'a ködhezdi = ol mang'a gözü bekledi, gözlledi". Bu kelime, hem saklamak, hem de gözlemek manasına kullanılır. (كۆدھەزۈر - كۆدھەزماق) ködhezür - ködhezmek). Aslı "كۆز اتتى" köz attı"dır. Başka bir söylenişe göre bu kelime "كۆزەتتى" közettı" olur [+].

Bu gibi fiillerde ى harfi

TÜRK DİL KURUMU

TÜRKÇE SÖZLÜK

Ankara, 2005

10. BASKI

SÖZLÜKLER

Güncel Türkçe Sözlük

Sesli Türkçe Sözlük

Büyük Türkçe Sözlük

Kiş Adları Sözlüğü

Türk Lehçeleri Sözlüğü

Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü

Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü

Eş ve Yakın Anımlı Kelimeler Sözlüğü

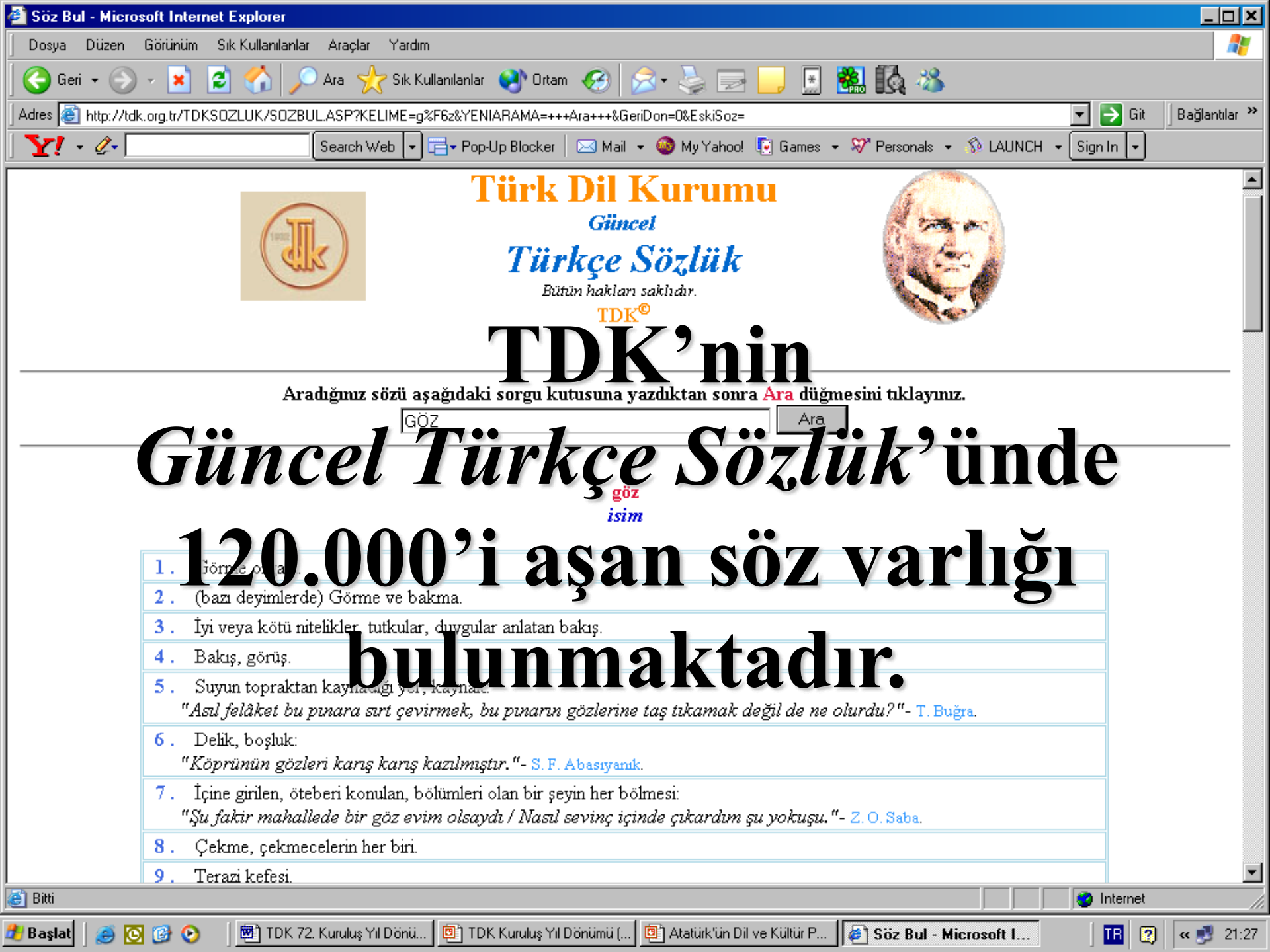
Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü

Terim Sözlüğü

Zıt Anımlı Kelimeler Sözlüğü

Ekonometri Terimleri Sözlüğü

Türk İşaretili Sözlüğü

**Derleme Sözlüğü'ndeki
yaklaşık 130.000 söz varlığı,
bilim ve sanat terimlerimiz,
deyimlerimiz, atasözlerimiz,
zenginliklerimizdir...**

Akrabalık adlarımız,

Renk adlarımız,

Yemek adlarımız,

...

son derece zengindir

*anne, baba, kız, oğul, kardeş, amca, hala, dayı,
teyze, baldız, elti, görümce, enişte, kayın, bacanak,
yenge, gelin, yeğen*

*koca, kuma, karı, kayınço, babaanne, anneanne,
dede, kaynana, kaynata, dünür, nine, torun, evlatlık,
hısım akraba, cici anne... 😊*

böle : teyze çocuğu

bibi: hala

ebe : anneanne/babaanne

Elti: Sister-in-law
Görümce: Sister-in-law
Yenge: Sister-in-law
Gelin: Daughter-in-law
Kaynana: Mother-in-law
Teyze: Aunt
Hala: Aunt
Bacanak: Brother-in-law
Kayın/Kayınbirader: Brother-in-law
Enişte: Brother-in-law
Damat: Son-in-law
Kaynata/Kayınbaba/Kayınpeder: Father-in-law
Amca: Uncle
Dayı: Uncle
Yeğen: Niece/Nephew
Amcakızı: Cousin
Amcaoğlu: Cousin
Dayıoğlu: Cousin
Dayıkızı: Cousin
Halaoğlu: Cousin
Halakızı: Cousin
Teyzekızı: Cousin
Teyzeoğlu: Cousin

Doğadaki bütün renkler Türkçede karşılığını bulmuştur....

ateş kırmızısı
böcek kabuğu
buğday rengi
camgöbeği
çivit mavisi
demir kırı
demir pası
deniz mavisi

deve tüyü
duman rengi
bakır çalığı
bakır kırı
bakır rengi
bakla çiçeği
bal rengi
palkönüğü
barut rengi

yavruağzı

ÖLMEK:

**göçmek, can vermek, kaybedilmek,
hayatını kaybetmek, yaşamını
yitirmek, hayatı sona ermek,
gözlerini hayata kapamak, hayata
gözlerini yummak, son nefesini
vermek, canı çekilmek, ömrü vefa
etmemek, nefesi bitmek...**

**Allah'ın rahmetine kavuşmak,
ebediyete intikal etmek, öbür dünyaya
göç etmek, ruhunu teslim etmek,
vadesi dolmak, Hakk'a yürümek, şehit
olmak, şahadet mertebesine ermek,
dünyasını değiştirmek, eceli gelmek,
vakti gelmek, vadesi dolmak, vadesi
gelmek, emrihak vaki olmak, ahiret
yolcusu olmak...**

Ölümün türüne göre:

**başını vermek, maktul düşmek, kurban
gitmek, canı çıkmak, canı çekilmek, yüreğine
inmek, çatlamak, duvağına doymamak, alı yeşili
üstüne dökülmek, gözü açık gitmek, eceline
(canına, kanına) susamak, kanıyla ödemek...**

Argoda:

**zıbarmak, gümlemek, gebermek,
kakırdamak, yuvarlanmak, cavlağı
çekmek, kalıbı değiştirmek, cartayı
çekmek, zartayı çekmek, kuyruğu
titretmek, nalları dikmek, başını yemek,
iki kolu yanına gelmek, teneşire gelmek,
sabaha çıkmamak, postu vermek, dört
kolluya binmek, imamın salına binmek...**

Bir başka örnek

tut- fiili:

tutum, tutumlu, tutumsuz, tutumsuzluk, tutku, tutu, tutulu, tutucu, tutuculuk, tutuk, tutukevi, tutuklama, tutuklu, tutuksuz, tutukluluk, tutuksuzluk, tutuklamak, tutuklanmak, tutuklanmaz, tutuklanış, tutuklatmak, tutuklatma, tutma, tutaç, tutak, tutam, tutamlamak, tutamaç, tutamaksızın, tutanak, tutar, tutartlı, tutarak, tuturuk, tutuş, tutuşmak, tutuşma, tutuşturma, tutuşturmak, tutkun, tutkunluk, tutsak, tutsaklık, tutmaç, tutkal, tutkallama, tutkallamak, tutkallı, tutkalsız, tutturmak, tutturaç, tutturma, tutturmalık, tutturuş, tutulmak, tutulma, tutulum, tutunmak, tutunum.

Burada tut- fiilinin 59 türevi var. Bunlar yaygın olan türevleri...

göz isim, anatomi

1. *isim, anatomi* Görme organı, basar

2. Bazı deyimlerde, görme ve bakma

"Gözden geçirmek. Gözden kaybolmak. Göz önünde. Gözü keskin."

3. Oda

"Şu fakir mahallede bir göz evim olsaydı / Nasıl sevinç içinde çıkardım şu yokuşu" – Z. O. Saba

4. Bakış, görüş

"Bu sefer alacaklı gözüyle baktım."

5. Suyun topraktan kaynakıldığı yer, kaynak

"Asıl felaket bu pınara sırt çevirmek, bu pınarın gözlerine taş tıkmak değil de ne olurdu?" – T. Buğra

6. Delik, boşluk

"İğnenin gözü." "Köprünün gözleri karış karış kazılmıştır." – S. F. Abasıyanık

7. Çekmece

"Masanın gözleri."

8. Terazî kefesi

9. Nazar

"İnsanı gözle yiyip bitirirler." – Ö. Seyfettin

10. Sevgi, ilgi, gönül bağlantısı

"Gözden düşmek. Göze girmek."

11. Ağacın tomurcuk veren yerlerinden her biri

"Göz aşısı."

12. Bölüm, hane

"Dama tahtasında altmış dört göz vardır."

13. Bazı yaraların uç bölümü

"Çıbanın gözü."

yüz (I) isim

1. *isim* Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı
2. Bu sayıyı gösteren 100 ve C rakamlarının adı
3. *sıfat* On kere on, doksan dokuzdan bir artık
4. Kere, kat vb. kelimeler ile birlikte kullanılarak yapılan işin çokluğunu abartılı bir biçimde anlatan söz
"Hikmet Bey'in kurum ve edası, her zamankinden belki yüz kat üstündü." – S. M. Alus

Birleşik Sözcükler (Göster)

yüz (II) isim

1. *isim* Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat
"Bir güzel çocuk yüzüyle gülümsüyor." – S. F. Abasıyanık
2. Yüzey
"Suyun yüzünde."
3. Kesici araçlarda ağız
"Bıçağın keskin yüzü."
4. Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü
5. Yorgana ve yastığa geçirilen kılıf
6. Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş
"Yorgan yüzü. Kanepenin yüzü."
7. Birinin görülegelen veya umulan hoşgörülüğüne güvenilerek gösterilen cüret
"Ne yüzle? Yüzü olmamak."
8. Nedeniyle, sebebiyle
"Bu yüzden Fuat Köprülü ile çatışmaya başlamışlardı gazetelerde." – Y. Z. Ortaç
9. Yan, taraf
10. Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri
"Ön yüz. Yan yüz. Arka yüz."
11. Utanma
"Adamda yüz yok ki!"

yüzmek (I) -er *nsz*

1. *nsz* Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak

"Fakat bir gün onu denizde, şu mavi yeşil çizgilenen denizde yüzerken gördüm." – E. Işınso

2. Yüzme sporu yapmak

3. Bir sıvının yüzeyinde batmadan durmak

"Tahta suda yüzer."

4. Herhangi bir durumun en aşırı derecesinde olmak

"Hiçbir kaygının gölgelemediği bir saadet içinde yüzmektedir." – H. Taner

5. Dalgalanmak

6. Herhangi bir şeyle üzeri kaplanmak, bir şeye bulanmak

"Kitaplar toz içinde yüzüyor. Ev pislik içinde yüzüyor."

Birleşik Sözler (Göster)

yüzmek (II) -er *-i*

1. *-i* Derisini çıkarmak, derisini soyamak

2. Çok para istemek

Atasözü, deyim ve birleşik fiiller (Göster)

"Bir Türkçe kelime 17 İngiliz kelimesine
bedeldir."

TÜRKÇENİN GÜCÜ:

ETKİSİ

dol-ma (dôl'ma; mō), n. Near Eastern Cookery: a dish of tomatoes, great onions, green leaves, or eggplants stuffed with a mixture of meat, rice, and spices. [1885-90; < Turk *dolma* lit., something filled, filling, equiv. to *fill* + *-ma* suffix *filled* (verb) + *young*]

yo-gi-ni (yô'gō nē), n. a woman who practices yoga. [1880-85; < Skt *yoginī*, fem. deriv. of *yogi* 'yogi']

yo-gurt (yô'gārt) n. a prepared food having the consistency of custard, made from milk curdled by the action of cultures, sometimes sweetened or flavored. Also, **yo'ghurt**, **yo'ghourt**. [1615-20; < Turk *yogurt*]

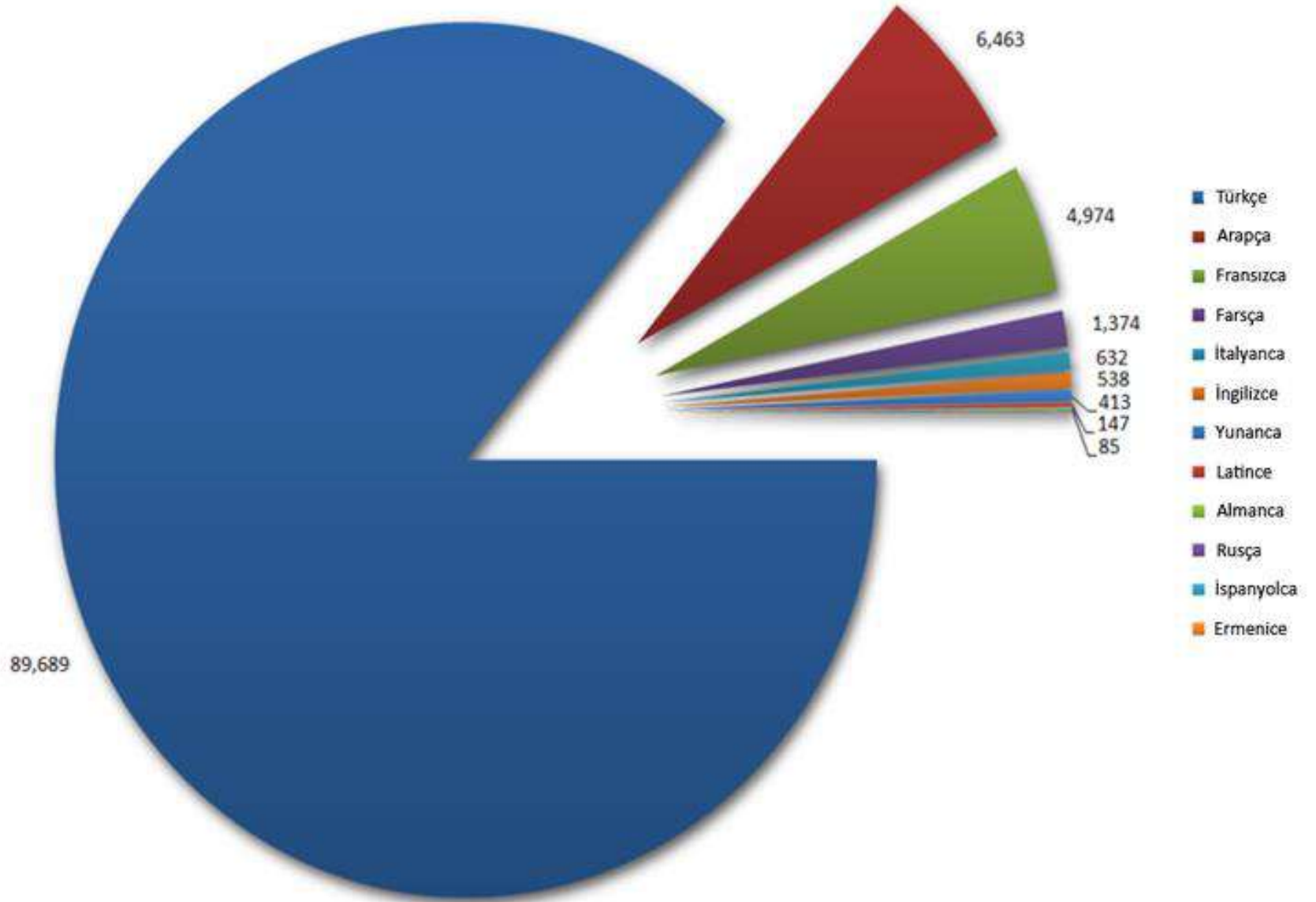
Kin-yō-wan-da (kin'yō wān'da), n. Lake. See **Kyoga**, **Lake**.
Kyoga (kō'gā), n. Lake. See **Kin-yō-wan-da**.
kyōka (kō'kō), n. 1. a small structure having one or more sides open, used as a refreshment stand, refreshment stand, etc. 2. a thick, column-like structure of which notices, advertisements, etc., are posted, as in a pavilion or summerhouse common in Turkey. 3. a small pavilion or telephone booth. [1615-20; < F *kyōka* 'public park' < Turk *köy* 'village' < Pers *kūh* 'palace, villa']
Kyo-to (kō'tō), n. Kyoto.

TÜRKÇEDEKİ YABANCI KELİMELER

ARAPÇA	6464
FRANSIZCA	5232
FARŞA	1361
İTALYANCA	587
İNGİLİZCE	471
RUMCA	400
ALMANCA	97
LATİNCE	77
YUNANCA	48
RUSÇA	44
İSPANYOLCA	33

ERMENİCE	23
BULGARCA	19
MACARCA	19
MOĞOLCA	13
JAPONCA	9
İBRANİCE	7
PORTEKİZCE	3
SOGODCA	2
NORVEÇÇE	2
FİNCE	2
ARNAVUTÇA	1
KORECE	1

Türkçe'deki Sözcüklerin Kökeni

kalem

isim Arapça  alem

1. *isim* Yazma,  izme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç
"K  it, kalem, mürekkep, hepsi masanın üstündedir." – **F. R. Atay**

2. Resm  kuruluşlarda yazı i lerinin g r ld   y r
"Kalemindeki odacıya aylı ını kırdırır mı ." – **S. M. Alus**

3. Yontma i lerinde kullanılan ucu sivri veya keskin araç
"Ta  ı kalemi." "Oymacı kalemi."

4.  e it, tür
"   kalem erzak." "Be  kalem ilaç."

5. Bazı deyimlerde yazı
"Kaleme almak."

6. Yazar
"Peyami Sefa, edebiyatımızın usta kalemlerindendir."

**Araştırmacı Abdullah Skaljiç,
Sırp-Hırvat dilinde Türkçeden
geçmiş **8742** kelimenin
bulunduğunu tespit etmiştir.**

**(Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten,
Ankara 1969)**

Macar bilimci Suzanne Kakuk'a göre Osmanlı vasıtasıyla, Macarcaya 1382 cins, 402 şahıs, 224 yer ismi olmak üzere **2008** kelime geçmiştir. Hatta Türkçenin etkisi kelime vermekle kalmamış, bazı Macar şairler Türkçe şiirler yazıp söylemiştir.

(Zuzanne Kakauk, Osmanlı Dili Tarihi Araştırmaları, Budapeşte 1973)

Türkçe en çok etkilendiği dil olan Arapçaya binlerce kelime vermiştir. Cezayirli bilim adamı Muhammed Cheneb, Cezayir Arapçasında **634** Türkçe kelime tespit etmiştir. Bunların 72'si askerî, 31'i denizcilik, 39'u besin maddeleri, 59'u alet ve kapkacak, 55'i sanatla ilgili, 313'ü ise çeşitli sahalara ait kelimelerdir. Örneğın Türkçedeki 'örnek' kelimesi aynı anlamda bu dile 'urnik', çoğulu 'arânik' olarak geçmiştir.

(Belleten, 1966)

Ermeni araştırmacı H. Aaryan’a göre,
Ermenicede **4262** Türkçe kelime vardır.
Hatta Türkçenin Ermenicedeki etkisi o
derecedir ki, Türkçenin etkisiyle
Ermeni dilinin yapı ve söz diziminde
dahi bazı değişiklikler olmuştur.

(Hasan Eren, Türkçedeki Ermenice Alıntılar
zerine, Türk Dili dergisi, sayı 862.)

**Araştırmacı Prof. Dr. Yaşar Yücel,
Bulgar Bilimler Akademisi Bulgar Dili
Enstitüsünce yayımlanan ‘Bulgar
Dilindeki Yabancı Kelimeler’
sözlüğünde Bulgarcada **2557** Türkçe
kelimenin bulunduğunu tespit etmiştir.**

**(Yaşar Yücel, Bulgarcaya Türkçeden ve
Türklerden Geçen Kelimeler, Bilimler Akademisi
Bulgar Dili Enstitüsü, 1991.)**

Binlerce Türkçe söz yabancı dillerde...

- Çince 300
- Farsçada 3.000
- Urduca 227
- Arapçada 2.000
- Rusçada 2.500
- Ukraynada 800
- Ermenicede 4.262
- Macarada 2.008
- Fince 118
- Rumencede 3.000
- Bulgarcada 2.557
- Sırpçada 8.742
- Çekcede 248
- İtalyanada 146
- Arnavutçada 3.000
- Yunanada 3.000
- İngilizcede 470
- Almanada 166
-

Izv. od čalabrenuti (v. 7).
čalabrenuti, **čalabrenuti**, na brzinu nešto malo pojesti, »samo brkove omastiti«.

Hibr. r. < tur. *çala* i naša riječ »brknuti, brenuti«. tur. *çala* stavlja se kao prefiks riječi da bi se dobilo značenje brzine, brze radnje.

V. čalabrčak.

čalākati, **pučalākati**, 1. ostrugati, i pojesti ostatke hrane u jednom sudu.

2. Obarati preostale voće sa grana.

< tur. gl. *çalmak*, koji između ostalog znači i »očistiti, pome-
sti«.

V. čališiti.

čalan m (tur.) sat koji iskucava svakog sata, svakog pola sata itd.

< tur. *çalar* »koji zveni, iskucava«; tur. *çalar saat* »sat koji iskucava«.

čalgadžija, v. čalgidžija

čalgidžija, **čalgadžija** m (tur.) svirač. — »čala, čala, čalgidžije mlade« (K. H. I 111); »ier-

čalija f (tur.) grmlje, trnje i bodljike, pasjakovina; šikara.

< tur. *çalı*, sa istim značenjima.

čališa, v. čališiti

čališiti, **strugati** kašikom krajeve kazana prilikom pečenja bestilja. To obično rade djeca. Ono što se ostruže i jede zove se *čakša* ili *čaliha*.

< tur. gl. *çalmak*, koji između ostalog znači i »očistiti, pome-
sti«.

V. čalakati.

čališkan, v. čališkin.

čališkin, **čališkan**, adj. (tur.) marljiv, radin.

< tur. *çalışkan* < gl. *çalışmak* »raditi, truditi se«.

čalištisati -išem, **čališiti** -išim, **raditi**, **truditi se**, **marljivo biti**. — »Otvor oči, neprestano čališ-i« (Ist. bl. II 224).

< tur. *çalışmak* »raditi, truditi se«.

V. čališkin.

čalma i **čalma** f (tur.) platno omotano oko jesa ili koje drugo

Bashi-bazouk

A **bashi-bazouk** or **bashibazouk** ([Turkish](#) *başibozuk*, or *delibaş*, literally "damaged head", meaning "free headed", "leaderless", "disorderly") was an [irregular](#) soldier of the [Ottoman](#) army. They were particularly noted for their lack of discipline.

Irregulars

Although Turkish armies always contained *bashi-bazouk* adventurers as well as regular soldiers, the strain on the Ottoman feudal system caused mainly by the Empire's wide expanse required heavier reliance on irregular soldiers. They were armed and maintained by the government, but did not receive pay and did not wear uniforms or distinctive badges. They were motivated to fight mostly by expectations of plunder.^[4] Though the majority of troops fought on foot, some troops (called *akinci*) rode on horseback. Because of their lack of discipline, they were incapable of undertaking major military operations, but were useful for other tasks such as reconnaissance and outpost duty. However, their uncertain temper occasionally made it necessary for the Turkish regular troops to disarm them by force.^[3]

The Ottoman army consisted of the following:

- The Sultan's household troops, called *Kapıkulu*, which were salaried, most notable being [janissary](#) corps.
- Provincial soldiers, which were fiefed (Turkish [Timarli](#)), the most important being *Timarli Sipahi* (lit. "fiefed cavalry") and their retainers (called *cebelu* lit. armed, man-at-arms), but other kinds were also present.
- Soldiers of subject, protectorate, or allied states (the most important being the [Crimean](#) Khans)
- Bashi-bazouk usually did not receive regular salaries and lived off loot.

Dey

Dey (Arabic: دای, from [Turkish](#) *Dayı* ^{[1][2]}) was the title given to the rulers of the Regency of Algiers ([Algeria](#)) and [Tripoli](#) ^[3] under the [Ottoman Empire](#) from 1671 onwards. Twenty-nine deys held office from the establishment of the deylicate in Algeria until the French conquest in 1830.

The dey was chosen by local civilian, military, and religious leaders to govern for life and ruled with a high degree of autonomy from the Ottoman [sultan](#). The main sources of his revenues were taxes on the agricultural population, religious tributes, and protection payments rendered by Corsairs, regarded as pirates who preyed on [Mediterranean](#) shipping.

The dey was assisted in governing by a [divan](#) (ديوان) made up of the Chiefs of the Army and Navy, the Director of Shipping, the Treasurer-General and the Collector of Tributes.

The realm of the dey of Alger was divided into three provinces ([Constantine](#), Titteri and [Mascara](#)), each of which was administered by a [bey](#) (بای) whom he appointed.

The rule of the deys of Alger came to an end on 5 July 1830, when [Hussein Dey](#) (1765–1838) surrendered to invading [French](#) forces.

Kurbash

Kurbash or **Kourbash** ([Arabic](#): qurbāj, from [Turkish](#): kırbaç, "a whip" ^[1]), a whip or strap about a yard in length, made of the hide of the [hippopotamus](#) or [rhinoceros](#). It is an instrument of punishment and [torture](#) that was used in various Muslim countries, especially in the Ottoman empire. "Government by kurbash" denotes the oppression of a people by the constant abuse of the kurbash to maintain authority, to collect taxes, or to pervert justice. The use of the kurbash for such purposes, once common in [Egypt](#), has long been abolished.^[2] quotation: Patriotism does not grow under the 'Kourbash.' from "The River War" by Winston Churchill

References

- ¹ ↑ "[kurbash](#)." *Dictionary.com Unabridged (v 1.1)*. Random House, Inc. 10 May. 2009.
 - ² ↑ Nathan J. Brown, "[Who abolished corvee labour in Egypt and why? - forced labour](#)". August 1994.
- © This article incorporates text from a publication now in the [public domain](#): Chisholm, Hugh, ed. (1911). *[Encyclopædia Britannica](#)* (11th ed.). Cambridge University Press.

Türkçe binlerce söz yabancı dillerde...

açık

Farsçada **açig** "ağaçsız ve açık yer, alan"

Ermenicede **açik, açiklik** "kır, ova, açıklık yer"

Macarcada **açsik** "üzeri açık deniz taşıtı, sandal"

Rumencede **acíc, ustuacíc** "açık, üstü örtülü olmayan"

Bulgarcada **ačík, açtisuvam** "açmak"

Sırpçada **áčik, háčik** "açık; boş"

Arnavutçada **açik** "açık, aralık, gedik; berrak, aşikar"

açiklëk "açıklık, berraklık"

Yunancada **açih-açigá** "açık açık, açıkça", **çikmaví** "açık mavi"

YUNANCADAKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Avli: Avlu
Ahladi: Ahlat
Verese: Veresiye
Yakas: Yaka
Yaurti: Yoğurt
Guri: Uğur
Zor: Zor
Zorizo: Zorlamak
Kavgas: Kavga
Kavgacis: Kavgacı
Kavuki: Kabuk
Kaymaki: Kaymak
Kalupi: Kalıp
Kambura: Kambur

Kapa: Kap
Kaplamas: Kaplama
Karagiois: Karagöz
Karpuzi: Karpuz
Kastano: Kestane
Kafecis: Kahveci
Keçes: Keçe
Kefi: Keyif
Keftes: Köfte
Kimas: Kıyma
Koçani: Koçan
Kuvas: Kova
Kusuri: Kusur
Kuti: Kutu
Kufos: Kof

YUNANCADAKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Leke: Leke

Lukumi: Lokum

Mandili: Mendil

Masuri: Masura

Mahalas: Mahalle

Meraki: Merak

Bakalis: Bakkal

Bakiri: Bakır

Baklavas: Baklava

Babas: Baba

Bakses: Bahçe

Bacanakis: Bacanak

Belas: Bela

Boya: Boya

Boyacis: Boyacı

Boi: Boy

Bostani: Bostan

Buto: But

Nisafi: İnsaf

Davli: Davul

Divani: Divan

Dolmas: Dolma

Dobras: Dobra

Duvari: Duvar

YUNANCADAKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Dünyas: Dünya

Pazari: Pazar

Pancari: Pancar

Pabuçi: Pabuç

Paras: Para

Pasas: Paşa

Pasturmas: Pastırma

Paças: Paça

Peltes: Pelte

Pilafi: Pilav

Pusi: Pus

Raki : Rakı

Rahati: Rahatlık

Rezili: Rezillik

Savura: Safra

Samari: Semer

Samatas: Şamata

Samovari: Semaver

Sariki: Sarık

Sevdas: Sevda

Siras: Sıra

Senduki: Sandık

Seftes: Siftah

YUNANCADAKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Siropi: Şurup

Sovas: Sıva

Sokaki: Sokak

Sultanos: Sultan

Sinoro: Sinir

Tavani: Tavan

Tavli: Tavla

Taramas: Tarama

Tarife: Tarife

Tarsanas: Tersane

Tasi: Tas

Tahini: Tahin

Teli: Tel

Tembelis: Tembel

Tenekes: Teneke

Tenceres: Tencere

Tertipi: Tertip

Cahi: Ocak

Cami: Cami

Cemi: Cam

Caba: Çaba

Topi: Top

Tüli: Tül

Tulumı: Tulum

Tursi: Turşu

Tufeki: Tüfek

Çai: Çay

YUNANCADAKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Hayati: Hayat

Hayvani: Hayvan

Haki: Haki

Helvas: Helva

Hali: Halı

Halkas: Halka

Hamalis: Hamal

Hamami: Hamam

Handeki: Hendek

Hapi: Hap

Haraci: Haraç

Haremi: Harem

Harciliki: Harçlık

Hasisi: Haşhaş

Hatiri: Hatır

Hafies: Hafiye

Hurmas: Hurma

Çakmaki: Çakmak

Çaruhi: Çarık

Çemberi: Çember

Çepi: Cep

Çimbusi: Cümbüş

Çifliki: Çiftlik

Çobanis: Çoban

YUNANCADAKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Çuvali: Çuval

Çüreki: Çörek

Fenari: Fener

Fevi: Fes

Fildisi: Fildişi

Fistiki: Fıstık

Flicani: Fincan

Fukaras: Fakir

Fundiki: Fındık

Furnos: Fırın

Fustani: Fistan

Hayati : Hayat

Hayvani: Hayvan

Haki: Haki

Helvas: Helva

Hali: Halı

Halkas: Halka

Hamalis: Hamal

Hamami: Hamam

Handeki: Hendek

Hapi: Hap

Haraci: Haraç

Haremi: Harem

Harciliki: Harçlık

Hasisi: Haşhaş

Hatiri: Hatır

Hafies: Hafiye

Hurmas: Hurma

RUMENCEDEKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELER

aba > aba

ahmak > acmac

akıncı > achingiu

aferin > aferim

hafif > afif

ağa > aga

ağırlık > agârlac

afyon > afion

ayar > aiar

alay > alai

alışveriş > alışveriș

ama > ama

emanet > amanet

aralık > aralic

harman > arman

arşın > arşin

asker > ascher

arz > arz

at > at

atlas > atlaz

RUMENCEDEKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELE

baba > baba

babalık > babalac

baklava > baclava

bahşış > bacşış

bayrak > bairac

bayram > bairam

bağlama > balama

balta > baltag

basma > basma

baş > baş

başıbozuk > başbuzuc

bardak > bărdac

bekâr > becher

berbat > berbant

bereket > berechet

birlik > birlic

boza ver > bozafer

bulgur > bulgur

Çamur > ceamur

Çanak > ceanac

ubuk > ciubuc

Çırak > cirac

dalak > dalac

kaftan > caftan

RUMENCEDEKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELE

kalabalık > calabalăc

kalkan > calcan

kadayıf > cataif

kasap > casap

kazma > cazma

kebab > chebap

kervan > chervan

kibrit > chibrit

kilim > chilim

maşallah > maşala

mehter > mehter

mektup > mehtup

minder > mindir

miras > miraz

nefer > nefer

nine > nenecă

uğur > oğur

otağ > otac

pala > pală

pembe > pembe

peşkir > peşchir

pilav > pilaf

İNGİLİZCEDEKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

çakal > jackal

köşk > kiosk

yoğurt > yogurt, yoghurt, yoghourt

baklava > baklawa

bulgur > bulgur

ağa > aga, agha

başıbozuk > bashibouzuk

bey > bey

beylik > beylik, beylic

kalpak > calpac, calpack

çubuk > chiobuk

çavuş > chiaus

İNGİLİZCEDEKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELELER

Dayı > dey

Dolama > dolman (giysi)

Yeniçeri > janisary, janizary

Kımız > koumyss

Kırbaç > kurbash

Kurgan > kurgan

Odalık > odalisk

Paşa > pacha, pahsa, bashaw

Paşalık > pashalik, pashalic

Sancak > sanjak

Şaşlık > shashlik, shaslik

Yaşmak > yashmac, yashmak

Yatağan > yataghan, yatagan, yataghan

AMERİKAN İNGİLİZCESİNDEKİ BAZI TÜRKÇE KELİMELE

efendi > efendi

ferman > firman

kebap > kebab, kabab...

kantar > kantar

kilim > kilim, kelim

okka > oka, oke

pilav > pilau, pilaf, pilaw

rakı > rakee

sam yeli > samiel

sipahi > spahi, spahee

türban > turban

TÜRKÇE

TARİHİ

YAYGINLIĞI

YAPISI

SÖZ VARLIĞI

ETKİSİ

BÜYÜK, GÜÇLÜ VE MÜKEMMEL BİR DİLDİR

azı dillerin aleyhine işliyor...

21. yüzyılın sonunda,
yeryüzündeki dillerin
yarısına yakınının yok
olacağı ön görüşünde
bulunulmaktadır.

**Türkçenin
sağlam bir yapısı
ve
direnç gücü var...**

Türkçe, ses bayrağımız...

13. HAFTA

TÜRKÇENİN GÜNCEL SORUNLARI

- **GİRİŞ**

- İnsanın yaşamında ve kişilik gelişiminde ana dilinin çok önemli bir yeri vardır. Dili yeterli düzeyde olan kişiler genellikle daha sağlıklı ilişki kurarlar, hayatta daha çok başarılı olurlar. Kendi dilini iyi bilip düzgün kullanmanın önemli bir yararı da yabancı bir dili öğrenmeyi kolaylaştırmasıdır. Gerçekten, etkili bir yabancı dil öğretiminin altyapısını, iyi bir ana dili eğitimi oluşturur.
- Türk edebiyatının tanınmış şairlerinden Yahya Kemal'in "Türkçe ağızımda annemin sütüdür" diyerek yücelttiği, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ise "Türkçem benim ses bayrağım" diyerek hem yücelttiği hem de kutsallaştırdığı dilimize bugün gerekli özeni gösteriyor muyuz? İnsanlarımızda bugün Türkçe sevgisi, ana dili duygusu, dil bilinci ve duyarlılığı yeterince var mı? Bu soruların iyice düşünülmesi, sürekli göz önünde tutulması gerekir.

- **Dil öğrenimi beyni, dolayısıyla düşünceyi değiştirir, biçimlendirir. Sosyal yapının iç dokusunu ana dili oluşturur. Oysa Türkçemiz giderek zayıflıyor, güdükleşiyor. Bugün Türkiye’de çevre kirlenmesi, hava kirlenmesi, siyaset kirlenmesi gibi çeşitli kirlenmelerin yanı sıra, bir de “dil kirlenmesi” vardır. Dil duyarlılığı ve dil bilinci bakımından görülen eksikler, Türkçenin geleceği için ciddi bir tehlikedir.**

- **BAŞLICA SORUNLAR**

- **Bugün Türkçemizle ilgili başlıca güncel sorunları şöyle sıralayabiliriz: Özensizlik ve yanlış kullanım, yabancı sözcük tutkusu, yabancı dil öğretimi ile yabancı dilde öğretimi birbirine karıştırma, Türkçenin bilim dili olmadığı görüşü, Türkçe öğretimindeki yetersizlik, sözcük ve terim üretimindeki yetersizlik, öğretmen faktörü.**

- **1. Özensizlik ve Yanlış Kullanım**

- **Dilimizin sözlü ve yazılı kullanımında akıl almayacak yanlışlar yapılıyor. Kurallarına uygun, doğru ve düzgün kullanılmıyor Türkçe. İlköğretimden yükseköğretime kadar okullarımızda görülen Türkçe yetersizlikleri, üniversite öğrencilerimizde bile sık sık göze çarpan sözlü ve yazılı anlatım kusurları, bozuk cümleler ve söyleyiş yanlışları, bir dilekçe yazarken yapılan yanlışlar, resmî yazışmalarda göze batan anlatım kusurları, basın yayın organlarındaki akıl almaz özensizlikler, sokak ve caddelerde bulunan tabelalardaki yabancı sözcük hastalığı... Türkçemizin geleceği için önemli bir tehlike oluşturmaktadır.**

- Radyo dinlerken, televizyon izlerken insan bazen şaşırp kalıyor. Osmanlıcadan gelme sözcüklerin yanlış telaffuzları, damıtık dilin giderek argo dile dönüşmesi, vurguların ve tonlamaların ürkünçlüğü, görüntülü yayınlarda sunucuların garip el kol hareketleri, konuşma sırasındaki tuhaf jestleri, Türkçeyi sevenleri üzüyor.
- Bazı özel ve yerel TV kanalları ile radyoların, daha kendi adlarından başlayarak Türkçeye karşı alabildiğine saygısız ve sorumsuz tutumları yürekler acısı. Son yıllardaki moda değişle medyada, özel ve yerel TV kanallarında yeni tip sunucular, haber ve spor spikerleri de moda oldu. Oysa sunuculuk ve spikerlikte dili düzgün ve pürüzsüz kullanma, fiziki güzellikten önce gelir, önce gelmelidir. Dil bilinci ve sevgisi onlara özellikle kazandırılmalıdır. Ekran sorumluluğu bunu gerektirir. Sunucu ve spiker adayları, öncelikle dili doğru ve düzgün kullanma konusunda ciddi bir eğitimden geçirilmelidir. Çünkü onlar her gün milyonlara sesleniyor, milyonlarla yüz yüze geliyor. Örnek olma, model olma gibi bir sorumluluğu da var onların.

- **Türkçeye karşı özensizlik, sorumsuz davranışlar, bu dili yanlış kullanma, ne yazık ki dar ve sınırlı bir çerçevede görülmüyor. Bu gevşeklik, devlet adamları, çeşitli mesleklerdeki aydınlar ya da aydın olması gerekenler, öğretmenler, her öğretim kademesindeki öğrenciler... için de söz konusu.**
- **İnsanlarımıza özellikle doğru konuşma, düzgün yazma, duygu ve düşüncelerini pürüzsüz anlatma becerisi kazandırma konusuna özenle eğilmek zorundayız. Çünkü üniversitede okuyan gençlerimizin büyük çoğunluğunda bile önemli dil ve anlatım kusurları ile karşılaşılıyor.**

- **2. Yabancı Sözcük Tutkusu**
- **Günümüzde Türkçe, neredeyse ana dilimiz olduğunu unutturacak ölçüde yabancı sözcüklerle dolduruluyor, kendi sözcüklerimiz acımasızca dışlanıyor.**
- **Sorunların belki de en önemlisi, dilimizin kamuoyu önündeki kullanımında görülen “Türkçeden kaçış” diyebileceğimiz süreçtir. Ülkeyi yönetenler, basın-yayın kuruluşları ve bir kısım aydınlar, çok güzel Türkçe karşılıkları bulunsa da yabancı sözcükleri kullanmaktan sanki olağanüstü bir zevk alıyorlar. Türkçe konuşmaktan kaçan bir kamuoyu oluşmuş görünüyor. Bu durum dilimiz için büyük tehlikedir.**

- Bugün de benzeri durumlara sık sık tanık oluyoruz. Güzelim uzlaşma yerine concencous, yoğunlaşma yerine consantrasyon, kontrol yerine çek etme dedik mi kültürlü kişi oluyoruz. İstanbul Taksim'deki görkemli bir otelin adı The Marmara, Hilton'daki sergi merkezinin adı Exhibition Center.
- Kentlerimizde caddeler, yabancı adlar nedeniyle işgal altındadır. Kendilerine “entel” denilen bir kısım aydınlar, kendi yurduna yabancılaşmayı evrensellik sanıyor.

- Konuşmada veya yazıda aralara yabancı sözcük sıkıştırmak, bağımsızlık gururunun nasıl törpülendiğini gösteren acı bir örnek değil midir? Neredeyse, ana dilimizin Türkçe, anavatanımızın Türkiye olduğunu unutuyoruz.
- Yabancı dil ne kadar önemli olursa olsun, insanın ana dili daha da önemlidir. Temel görevimiz, gençlerimizi düşünen, eleştiren ve düşüncelerini düzgün ifade edebilen bireyler olarak yetiştirmektir. Öğrencinin kendi dilini ikinci sınıf, yetersiz bir iletişim aracı olarak görmesi çok sakıncalı bir durumdur. Böyle bir öğrenciden kendi diline ve kültürüne, ana diline saygı duyması nasıl beklenebilir?

- **1930’lardan 1980’e kadar yürürlükte olan 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nun 21. maddesi, Türkçeyi koruyucu hükümler taşıyordu. Son yıllarda görülen yabancı dil işgali nedeniyle, ilgili Devlet Bakanlığınca 1997’de hazırlanan “Türk Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanun Tasarısı” Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştu. Böylece Türkçeyi yozlaşmalardan koruma, yabancı dillerin inanılmaz baskısından kurtarma amaçlanıyor.**

- Nitekim Fransa'da 1994 yılında hükûmetin önerisi ile Fransızca'yı İngilizcenin akınından korumak için “Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Yasa Tasarısı” adlı bir tasarı hazırlanmış ve yasalaşmıştır. Fransızca'yı korumaya yönelik yasanın bizim için de büyük önem taşıyan 9. maddesi şöyledir:
- “Eğitim, sınavlar ve yarışmalar ile kamuya ya da özel sektöre ait eğitim kurumlarında yapılan tezler ve bilimsel yazılar için kullanılacak dil Fransızcadır.”
- Bu akılcı yaklaşımla gerçekçi uygulamadan alınacak dersler bulunduğu çok açıktır.

- **3. Yabancı Dil Düşkünlüğü**
- **Ülkemizde özellikle 1980’den sonra görülen büyük yanlışlardan biri, yabancı dil öğretimi ile yabancı dille öğretimin birbirine karıştırılmasıdır. Günümüz dünyasında yabancı dilin ve yabancı dil öğrenmenin önemi elbette ki tartışılmaz. Her türlü ilişki, iletişim ve gelişme için yabancı dil elbette ki çok gerekli. Ama ülkemizde özellikle son zamanlarda düşülen önemli bir yanılgı, yabancı dilin araç değil amaç olarak görülmesidir. İşte bu nedenle, yabancı dille öğretim yapan okulların ve üniversitelerin sayısı hızla artmaktadır. Oysa yabancı dil amaç değil araçtır.**
- **İşin en acı ve düşündürücü yanı da, yabancı dille öğretim yapan kurumlarda okuyan Türk çocuklarının Türkçeyi ihmal etmeleri, giderek unutmaları, özellikle yazılı anlatım yetersizlikleri içine düşmeleri ve kendi dillerini küçümseyip hor görmeleridir. İşte en büyük tehlike de burada yatıyor. Ana dilinin yetersiz olduğu inancı ile yetiştirilen bir genç, kendi diline ve kültürüne nasıl saygı duyacaktır?**

- O hâlde öncelikle yapılması gereken şey, yabancı dil öğretimi ile yabancı dille öğretimi birbirine karıştırmamaktır. Çok gerekli olan yabancı dil öğretimini bütün okul kademelerinde en etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirelim. Bunun yollarını arayalım. Ama çok gereksiz olan ve ülkemizin geleceği, kültürü açısından büyük tehlikeler taşıyan yabancı dille öğretim tuzağından kurtulalım. Bunun için de her şeyden önce ana dili duygusu, duyarlılığı ve dil bilinci gerekir.
- Ülkemizde nitelikli insan yetiştirmek istiyorsak, başkalarının diliyle değil, kendi dilimizle, kendi kültürümüzle yetiştirmeliyiz. Çünkü kendi kültürünü dışlayan bir toplum, varlık nedenini yadsıyor demektir.

- **Çağdaş ülkelerin hiçbiri yabancı dilde eğitim yapmıyor. Bu durum, sadece az gelişmiş ülkelerde ve sömürgelerde görülüyor.**
- **Bazı okullarda eğitim yabancı dille yapılırsa Türkiye'nin dış dünya ile daha kolay anlaşacağı, Türkçenin bilim dili olmadığı, İngilizce ile daha iyi bilim yapılacağı yolundaki görüşler yanlıştır. Bu görüşler, emperyalizmin sömürge ülkelere dayattığı anlayışın sonucudur. Her ülkede bilim ancak o ülkenin kendi diliyle yapılabilir. Yabancı dille eğitim, eğitim bilimine de aykırıdır. Çünkü bir insan, dünyayı en sağlıklı biçimde ancak kendi diliyle algılayabilir ve anlatmak istediğini de en güzel kendi diliyle anlatabilir.**

- Ülkemizin tanınmış üniversitelerinden biri olan ve eğitimi İngilizce yürüten ODTÜ’de yapılan bir araştırmada, öğrencilerin yabancı dille eğitimden memnun olmadıkları, buna karşı çıktıkları görülmüştür. İngilizce eğitim yapılan Boğaziçi Üniversitesinde de benzer görüşler öne sürülmekte, eğitim dilinin Türkçe olması savunulmaktadır.

- **4. Türkçenin Bilim Dili Olmadığı Görüşü**
- Türkçenin bilim dili olarak yetersiz olduğu öne sürülüyor. Eksik yanları elbette vardır ve bu, her dil için söz konusudur. Peki böyle bir durumda yapılması gereken şey, dilimizi tümüyle bir kenara atmak mıdır, yoksa kendi olanaklarıyla onu geliştirmeye ve zenginleştirmeye çalışmak mı? Yetersiz ve eksik diye dilimizi kendi kaderine bırakırsak, Türkçe bir bilim ve kültür dili olarak nasıl ve ne zaman gelişecektir?
- İşte hiç düşünülmemeyen ve gelecek açısından büyük tehlike oluşturan sorun burada. Eğer dil duyarlılığı ve dil bilinci bakımından sorumsuzluk böyle sürerse, Türkçe 14. yüzyıldaki durumuna düşecektir. O zamanlar ve Selçuklular döneminde aydınlar arasında bilim dili Arapça, kültür ve sanat dili Farsça idi. Türkçe sadece halk arasında konuşuluyor ve halk edebiyatı sanatçıları tarafından kullanılıp yaşatılıyordu. Ve dilimizin bu acı serüveni, yaşam savaşı, Tanzimat dönemine, özellikle 20. yüzyıl başlarındaki Millî Edebiyat Akımına kadar sürdü. Şimdi ise tehlike daha çok batı dillerinden gelmektedir.

- **Büyük ihmale uğramış olan Türkçenin durumuna çok üzülen 14. yüzyıl divan şairi Âşık Paşa günümüz diliyle şöyle dert yanıyordu:**

Türk diline kimse bakmaz idi

Türklere hiç gönül akmaz idi

- **Beş yüzyıl sonra aynı sıkıntı ve sorunları yaşamak zorunda mıyız? Bunları yeniden yaşamamak için gerekli özeni göstermek, bilinçli davranmak zorundayız. “Tarih tekerrürden ibarettir.” sözü akla geliyor ama aslında bu söz yanlıştır. Tarih kendisinden ders almasını bilmeyenler için tekerrürden ibarettir.**

- **1933 reformunu yaşıyan İstanbul Üniversitesi'ne gelen yabancı bilim adamlarından 3 yıl içinde Türkçe öğrenmeleri ve bu sürenin sonunda derslerini Türkçe vermeleri istenmişti. Amaç ne? Amaç, Türkçenin bilim dili olarak kullanılması ve geliştirilmesidir. Çünkü cumhuriyeti kuranlar, dilin bir ulusun kimliği ve o ulusu yarınlara taşıyan en önemli öge olduğunu çok iyi biliyorlardı. Düşünülmesi gereken bir soru şudur: Sanki Türkçe 1933'te bilim diliydi de şimdi mi yetersiz duruma düştü?**

- **5. Türkçe Öğretimindeki Yetersizlik**
- Okullarımızda, hemen her meslekte ve üniversitelerimizde Türkçe yetersizlikleri ile ne yazık ki sık sık karşılaşyoruz.
- Dil eğitiminin temel amacı, kişilerin düşünme ve iletişim becerilerinin geliştirilmesidir. Dille iletişimin bir yönünü anlatma, öteki yönünü anlama oluşturur. Bu nedenle bütün ülkelerin eğitim sistemlerinde, dil eğitime, özellikle ve öncelikle ana dili eğitime büyük önem verilir. Yetişmekte olanlara dilin çok iyi bir şekilde öğretilmesi için çalışılır. Çünkü dil, kültürün temel ögesidir ve insanları birbirine yaklaştıran en güçlü araçtır.
- Dil eğitiminde asıl hedef; dört temel beceri olan dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinin hedef kitleye kazandırılması ve geliştirilmesidir. Ana dili dersi bir bilgi kazandırma değil, beceri kazandırma dersidir.

- **6. Sözcük ve Terim Üretimindeki Yetersizlik**
- **Bir dilin gelişip zenginleşmesi, çağın gelişmelerine ayak uydurabilmesi için sözcük ve terim üretimi de çok önem taşımaktadır.**
- **Almanya, Fransa, Macaristan gibi ülkeler dillerini yabancı dillerin istilasından kurtarabilmek için dil gümrüğü adını verebileceğimiz bir uygulama başlatmışlardır. Bu uygulamaya göre, yeni bir buluş yapıldığı ya da yeni bir alet icat edildiği zaman, herhangi bir gecikmeye fırsat vermeden bu kavrama uygun yeni bir sözcük türetilmektedir. Böylece yabancı sözcükler dile girip yerleşmeden karşılıklar bulunmakta ve dilin yozlaşması önlenebilmektedir. Türkçede ise yabancı sözcükler dilimize iyice yerleştikten sonra karşılıklar bulunmaya çalışılmaktadır. Ülkemizin gümrük birliğine girmesinden sonra bu konu çok daha önem kazanmıştır.**

- **Türk Dil Kurumu ile Çağdaş Türk Dili dergisinin son yıllarda başlattığı yabancı sözcüklere karşılık bulma çalışmaları çok olumlu çabalardır. Bu konuda bazı yanlışlar yapılsa, tartışma götürür öneriler olsa bile bu tür iyi niyetli adımlardan geri dönülmemeli. Ayrıca bu konuda yazılı ve sözlü basın-yayın organlarının desteği sağlanmalı. Aksi takdirde yabancı sözcükler Türkçeye hızla dolmaya devam edecek, dilimiz gelişip zenginleşemeyecek ve yabancı dillerin boyunduruğundan kurtulamayacaktır.**
- **Türkçemizin bağımsız bir dil olarak yaşamasını, gelişip zenginleşmesini istiyorsak, üretelim, türetelim, yaratalım ve Türkçe karşılıklar bulmaya çalışalım. Bunun herhangi bir ideolojiyle, sağcılıkla-solculukla, ilericilikle-gericilikle, tutuculukla, dindarlıkla-dinsizlikle bir ilgisi yoktur.**

- **7. Öğretmen Faktörü**

- **Türkçe eğitiminde yer alan öğelerin etkili olabilmesi için okul binaları, donatım, program, araç-gereç önemli olmakla birlikte, bunları kullanıp programı uygulayacak olan öğretmenin bilgi ve becerisi hepsinden daha önemlidir. “Bir okul, ancak, orada çalışan öğretmenler kadar iyidir.” denilebilir. Görülüyor ki her derste olduğu gibi ilköğretimden üniversiteye kadar dil eğitiminde de en büyük görev öğretmene düşüyor. Özellikle ilk ve orta öğretimde. Aslında dil kusurlarına yalnızca Türkçe öğretmenlerinin ve öğretim elemanlarının değil, ders veren herkesin dikkat etmesi gerekir. Bu nedenle, öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri büyük önem taşımaktadır. Hele Türkçe öğretmenlerinin hem kendilerini çok iyi yetiştirip eksik yanlarını gidermeleri, hem de öğrencileri iyi eğitmek için yorulup usanmadan çaba göstermeleri şarttır. Bu konuda öğretmen yetiştiren kurumlara da büyük görevler düşüyor.**

- İşte bu noktada karşımıza, çözümü gerekli önemli bir sorun çıkıyor: nitelikli öğretmen sorunu. Unutmayalım ki nitelikli ve başarılı öğretmen yetiştirmek için, her şeyden önce nitelikli adaylar gerekir.
- Üniversiteye giriş sınavında düşük puan alan adayların, öğretmen olmayı hiç aklından bile geçirmemiş adayların nitelikli öğretmen olmaları beklenemez. O hâlde yapılması gereken şey, öğretmenlik için geniş tabandan nitelikli adaylar seçme yoluna gitmek, bu adayları hizmet öncesinde çağdaş değerler doğrultusunda yetiştirmek, bütün dallardaki öğretmen adaylarına dil bilinci ve Türkçe sevgisi kazandırmaktır. Bu yapılırsa, yalnızca Türkçe eğitimi ve öğretimi için değil, öteki dersler için de nitelikli ve başarılı öğretmenler yetişecek, mesleğin ve Türkçenin saygınlığı daha da artacaktır. Bu konuda 1959'da kurulan Yüksek Öğretmen Okulu modeli ve 1970 öncesi eğitim enstitüleri göz önüne alınabilir.

- **Şu nokta herkes tarafından çok iyi bilinmelidir ki öğretmenlik, her üniversite mezununun yapabileceği bir meslek değildir.**
- **Öğretmen adayının ve öğretmenin her şeyden önce genel kültür, özel alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi bakımından çok iyi yetişmiş olması gerekir. Bunun yanı sıra mesleğe uygun kişilik özellikleri, meslek sevgisi, öğrenci sevgisi, mesleğe karşı ilgi ve yetenekler, mesleki yeterlikler, düzgün konuşma, Türkçeyi doğru ve düzgün kullanma gibi temel ölçütler de gereklidir öğretmenlik için.**

- **SONUÇ**

- Sonuç olarak, Türkçemizin bağımsız bir dil olarak yaşaması, varlığını sürdürebilmesi için ana dili konusunda bireysel ve toplumsal duyarlık kaçınılmazdır. Bu konuda tek tek bireyler ve toplum olarak dil bilinci taşımak, bilinçli çabalar içinde olmak zorundayız.
- Dilimize karşı her türlü özensizliği ve yanlış kullanımları alışkanlık hâline getirmekten kaçınmak, yabancı dil hayranlığı ile yabancı sözcük tutkusundan kurtulmak, yabancı dil öğretimi ile yabancı dilde eğitimi kesinlikle birbirine karıştırmamak, Türkçenin bilim dili olmadığı görüşüne karşı çıkmak, Türkçe öğretimindeki yetersizlikleri görüp gerekli önlemleri almak, dil gümrüğü uygulamasına girişmek, sözcük ve terim üretimine hız vermek, nitelikli ve yeter sayıda öğretmen yetiştirmek, Türkçemizin varlığını sürdürebilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Türkçenin Güncel Sorunları

Özensizlik ve yanlış kullanım,

Yabancı sözcük tutkusu

Yabancı dil öğretimi ile yabancı dilde öğretimi birbirine karıştırma

Türkçenin bilim dili olmadığı görüşü

Türkçe öğretimindeki yetersizlik

Sözcük ve terim üretimindeki yetersizlik

Öğretmen faktörü.

- **ÖNERİLER**

- **Türkçemizin bağımsız bir dil olarak yaşaması, gelişip zenginleşmesi için şunlar önerilebilir:**
- **1. “Önce Türkçe!” sloganı kafalara ve gönüllere yerleştirilmeli, herkesi güzel Türkçe öğrenmeye ve kullanmaya özendirmeliyiz.**
- **2. “Önce Türkçe!” konusunda bireysel ve toplumsal duyarlık, dil duygusu ve ana dili bilinci oluşturulmalıdır. Bu konuda herkese görev düşer. Asıl sorumluluk ise, örgün ve yaygın eğitim kurumlarına; yazılı, sözlü ve görüntülü kitle iletişim araçlarına, sanatçılara, yazarlara, aydın kesime düşmektedir.**
- **3. Özellikle aydın kesim, yabancı hayranlığı ile yabancı sözcük düşkünlüğünden kurtarılmalıdır.**

- **4. Yabancı dil öğretimi ile yabancı dilde öğretimin çok farklı şeyler olduğu kafalara iyice yerleştirilmelidir. Okullarımızda hâlen yürütülmekte olan yabancı dil öğretiminin çok verimsiz olduğu göz önüne alınarak, verimli ve etkili yabancı dil öğretimi için gerekli önlemler hiç zaman geçirmeden alınmalı, yabancı dilde öğretime ise son verilmelidir.**
- **5. Verimli bir yabancı dil öğretimi için, yüksek öğretim kurumlarında ilk yıl küçük gruplar hâlinde ve nitelikli okutmanlarla etkili bir “yabancı dil hazırlık sınıfı” uygulaması, daha sonraki yıllarda “mesleki yabancı dil” dersleri önemli bir çözüm yoludur. Ankara Üniversitesinin TÖMER kanalıyla yürütmekte olduğu hazırlık sınıfı uygulaması esas alınabilir.**

- **6. Bütün öğretim kademelerinde Türkçe eğitiminin yeterince etkili, verimli yapılabilmesi için gerekli duyarlık ve özen gösterilmelidir. Bu önemli konu, gelip geçici olan bakan ya da hükümet politikası olarak değil, sıkı ve değişmez bir devlet politikası olarak görülmelidir. İşin özü, etkili ve bilinçli ana dili eğitiminde yatmaktadır. Şunu hiç unutmayalım ki iyi bir yabancı dil öğretimi için de iyi bir ana dili eğitimi ön koşuldur.**
- **7. Çok kolay olmamakla birlikte dil gümrüğü uygulamasına bir an önce geçilmeli, baskın dile/dillere karşı koyabilmek için sözcük ve terim üretimine yeterince önem verilmeli, çeşitli dallardan uzmanları da devreye sokarak bu konuda yoğun çalışmalar yapılmalıdır.**

- **8. Dil alanında en etkili kesimlerin başında eğitimciler, öğretmenler geldiğini göz önünde tutarak, öncelikle Türkçe ve edebiyat öğretmenleri olmak üzere, bütün öğretmenlerin ana dili duyarlığı ve bilinci ile yetiştirilmelerine büyük önem verilmelidir.**
- **9. 1930'lardan 1980'lere kadar yürürlükte olan 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 21. maddesi, çeşitli işyerlerinin kapılarına asılacak levha ve tabelaların Türkçe olmasını şart koşuyordu. Bu yasanın uygulamadan kaldırılmış olması ve değişen şartlar durumu tersine çevirmiştir. Adı geçen yasaya yeniden işlerlik kazandırılması uygun olur.**

- **10. Türkçenin yozlaşmaktan korunması ve kurtarılması için genel ve yasal bir düzenleme amacıyla hazırlanan “Türk Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanun” tasarısı, dil-anlatım ve konuya yaklaşım bakımından gerekli düzeltme ve düzenlemeler de yapılarak bir an önce yasalaşmalıdır.**
- **11. Bir ülkenin kültürü ve dili tek başına ele alınamaz. Dil ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik yapısı ve özellikleri ile iç içedir ve onlardan ayrı düşünülemez. Eğer bir malı veya aracı kendimiz üretmiyor da dışarıdan alıyorsak, sadece onu değil, onun adını ve onunla ilgili terimleri de almak zorundayız demektir. O hâlde, ekonomi ve teknoloji başta olmak üzere her alanda üretmeden tüketmek çılgınlığına karşı çıkmak da ulusal bir görev ve sorumluluktur. Çünkü üretimi bir yana bırakarak sadece tüketim toplumu olmakla hiçbir yere varılamaz. Bu şekilde olup da tarihten silinen toplum ve ülke sayısı az değildir.**

Görüldüğü gibi en çarpıcı ve can alıcı noktalardan biri, dili bir bütünün parçası olarak görmek, önce o bütünü geliştirmektir.

**Prof. Dr. Cahit KAVCAR
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi**

14. HAFTA

- GENEL TEKRAR ÖRNEK SORU ÇÖZÜMLERİ